ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :–: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 1 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 1 JUIN 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4364

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՆԴԻՐԸ ԱՅՆՔԱՆ ԱԼ ՊԱՐԶ ՉԷ

Ճիշդ երկու ամիս առաջ — Մարտ 29, 30 եւ 31 — կարգ մը խորհրդածութիւններ հրատարակեր էինք, ընկեր Ս. Արարատեանի մէկ բանախօսութեան առթիւ (Պուքրէշի մէջ):

Ընկերը կը յայտարարէր, հրապարակաւ.

— «Այսօրուան մեր կացութիւնը, մեր ունեցած բոլոր տեսակի մտահոգութիւնները, մեր ապագայի հանդէպ ունեցած պատասխանատուութիւնը մեզ կը հարկադրեն արտաքոյ կարգի լրատեսութիւն եւ նոյնիսկ հարաւային երկու երկիրներուն հետ մեր ունեցած փոխ-յարաբերութիւններու վերաքննութիւնը»:

Խնդիրը ծանրակշիռ հանգամանք ունենալով, առիթ չունեցանք չօշափել այնքան որքան Թոյլ կուտային օրուան պայմանները: Ընդհանրապէս չէշտակի, հարցումներու ձեւով, տեղ-տեղ ալ եղովբոսեան կամ հեղինակային բացատրութեամբ:

Ամէն պարագայի մէջ, կ'ուզէինք ըսել թէ մութ են եւ լղծուն պարզուած տեսութիւնները: Մանաւանդ օրուան այս ժամուն:

Ընկեր Արարատեան հարկ զգացած է չորս երկար գրութիւններ հրատարակել Արագի մէջ, իբրեւ պատասխան: (Ապրիլ 14, 21, 28 եւ մայիս 12, «Հայկական Մտահոգութիւններ»): Առաջին երեք թիւերը ժամանակին ստացանք. վերջինը, որ կը պարունակէ եզրակացութիւնը, մեր ձեռքը հասաւ մայիս 27ին, ուրեմն 15 օրէն):

Երբեք տրամադրութիւն չունինք չարունակելու վիճաբանութիւնը: Բանի մը տող միայն, պարզապէս ի գիտութիւն: Ցիշեցնելու համար թէ հարցը այնքան ալ պարզ չէ:

Ընկերը քանի մը տեղ կ'աղդարարէ թէ «ծանրակշիռ խնդիրներ կան որ չեն ծեծուիր հրապարակաւ»:

Եւ սակայն, ինք պէտք եղածէն աւելի ծեծած է զանոնք: Եւ ծեծելով ծեծելով, յանգած է եզրակացութեան մը որ թերի է, միակողմանի է, եւ լրջօրէն մտածել կուտայ մեզի:

Արդարեւ, ի՞նչ է իր վերջնական տեսակէտը, այնքան մանուածապատ վերլուծումներէ վերջ.

— Առաջադրութիւններիս հիմնական միտքն այն է որ, հայ ժողովուրդը իր դատն ու հայրենիքը լաւագոյն ձեւով պաշտպանելու համար՝ նախ պիտի գրաւէ արժանաւայել տեղը՝ կովկասեան ազգերի համագործակցութեան մէջ»: (21 ապրիլ):

Քիչ անդին, նոյն կապակցութեամբ.— «Հարկ եղած դէպքում նոյնիսկ վերաքննութեան ենթարկելով հայ-թրքական փոխ-յարաբերութիւնները»:

Այս միտքը աւելի ընդլայնուած եւ պարզաբանուած, կը կազմէ եզրակացութիւնը չորրորդ եւ վերջին յօդուածին.

— «Երէկ չհասկացուեցինք քաղաքական իմաստութեան ու փորձառութեան պակասով: Ի՞նչ ունինք սակայն այսօր:

Բատ իս այն, որ «Հայ ժողովրդի շահը պահանջում է գրաւել իրեն արժանի տեղը կովկասեան ազգերի շարքում՝ փոխադարձ զիջումներով ու զոհողութիւններով»:

Մենք ճշդել ենք նաեւ մեր զիջումների ընդհանուր սահմանն ու ուղղութիւնը: Հարկ եղած դէպքում, կարող ենք ու պարտաւոր ենք, նոյնիսկ վերաքննութեան ենթարկել ու սրբագրել մեր ազգային քաղաքականութեան որոշ կողմերը ...:

Պիտի լինի՞ն հակառակորդներ: Անշուշտ: Բայց երկրի հայութիւնը միայն երախտապարտ կարող է լինել ...»:

Ինչպէս ըսինք, ոչ տրամադրութիւն ունինք, ոչ ալ օրուան պայմանները թոյլ կուտան չորսի տեղ 14 կտոր ձեռագիր մրոտել եւ ապացուցանել Հ. Հ. երբեմնի եւմտական նախարարին թիւրատեսութիւնը:

Երկու խօսք միայն.— Իր բանաձեւը երեւութապէս տրամաբանական թուելով հանդերձ, կը բանայ ճամբայ մը որ ի վերջոյ մեր գլուխը քարին զարնել պիտի տայ:

Գոնէ կացութիւնը, դէպքերու ելեւէջները եւ պարզուած հեռանկարը տեսնէինք այնպէս ինչպէս որ կան, եւ ոչ թէ այնպէս ինչպէս որ հաճելի է կամ ուրիշներ կը փորձեն ցուցնել մեզի:— Շ.

Նոր հետապնդումներ համայնավարներու դէմ

Զինուորական Բ. ատեանին յանձնուեցան Բոպէռ Պլաշ, «Իւմանիթէ»ի խմբագրական քարտուղարը եւ ուրիշ 32 համայնավար գործիչներ: Պլաշ եւ իր մեղսակիցներէն տասը հողի ամբաստանուած են իբրեւ դաւաճան, հետեւաբար ենթակայ են մահապատիժի, իսկ միւսները պիտի դատուին իբրեւ օրինազանց: Ասոնք թռուցիկներ բաժնած էին մեթրոյի եւ երկաթուղիներու կայարաններուն եւ վակոններուն մէջ, Պուլոնյը-Պիյանքուրի եւ Մոնթրէօյ-սու-Պուայի մէջ:

Զինուորական ատեանին յանձնուեցան նաեւ այր եւ տիկին Նըվէօ, երկուքն ալ սափրիչ: Կինը հակաֆրանսական խօսքեր արտասանած էր յաճախորդներուն առջեւ, իսկ ամուսինը պատերազմէն երեք օր առաջ Ռուսիա գացած էր երեսփոխան Փրաշէի հետ եւ վերադարձին միասին բերած էր 430.000 ֆրանքի գումար մը: Ամբաստանեալը կ'ըսէ թէ առեւտրական շահերէ գոյացած էր այս գումարը:

Զինուորական Բ. ատեանը հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտեց համայնավար գործիչ մը, Տէլփէշ, իսկ երեք տարի՝ ուրիշ մը, Ժան Ապուէ: Անկուլէմի մէջ ձերբակալուեցան երկու պատանիներ, մէկը 18, միւսը 19 տարեկան, հակազգային քարոզութիւն կատարած ըլլալով: Նոյն քաղաքին պատժական ատեանը վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտեց երկու Ֆրանսացիներ, որոնք անարգած էին կառավարութիւնը, իսկ մէկ տարուան՝ ուրիշ մը: Թերթերը ուրիշ հետապնդումներ եւ դատապարտութիւններ ալ կը ծանուցանեն:

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐ.— Պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած ցուցակէ մը կը տեղեկանանք թէ պահեստի հարիւրապետի աստիճան տրուած է Եղիազարեան (Հայաստանցի), իսկ դեր-տեղակալութեան բարձրացած են Լեւոն Պէրպէրեան եւ Յարութիւն Խոնունց:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՃԻԳԸ ԴԷՊԻ ԾՈՎ

40 ԹՇՆԱՄԻ ԶՕՐԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 600էն 1000 օդանաւերով եւ մեքենաշարժ գունդերով

Անգլիական զօրքին մէկ մասը փրկուեցաւ

Ձեկոյց թիւ 539, մայիս 30, առաւօտ (274րդ օր).— Երէկ իրիկուան զեկոյցով յիշուած ցանազան գործողութիւնները շարունակուեցան գիշերուան ընթացքին: Բուռն կռիւներ տեղի ունեցան Իզէրի վրայ եւ Քասէլի շրջանին մէջ: Նոր դէպքեր Սոմի եւ ճակատի մնացեալ մասին վրայ:

Ձեկոյց թիւ 540, իրիկուն.— Հիւսիսի մեր զինուորները ուժգնօրէն կը շարունակեն, անընդհատ կռիւներով եւ բացեկարգութեամբ կատարել հրամանատարութեան կողմէ որոշուած շարժումները: Նպաստաւոր կռիւներ տեղի կ'ունենան Սոմի ճակատին ամենամեծ մասին վրայ: Կացութիւնը անփոփոխ է Էնի եւ արեւելեան ճակատին վրայ: Ֆրանսացի հետեւակներու խումբ մը հրամանատարութեամբ յիսնապետ Կիլէի առջի օր գնդացիրով վար առաւ գերմանական օդանաւ մը, իսկ երէկ՝ ուրիշ մը:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ.— Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները պարզելով կացութիւնը, կը գրեն թէ կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին, արեւելքէն՝ Իզէրի ջրանցքին վրայ զոր կը սահմանագծեն Նիւ Փորթը, Տիքսմուտը եւ Իփրը, հարաւէն՝ Ֆլանտրի լեռներուն վրայ,— Քէմմէլ եւ Քաթս, եւ վերջապէս Մանշի ափերուն վրայ: Ասոնք Տէօնքէրքի յառաջացեալ ամրոցներն են, դէպի ուր ճամբայ բանալ կը փորձեն զօրավարներ Պլանշարի, Փրիուի եւ Կորթի զինուորները, ետ մղելով թշնամին: Գերմանները այս բանակը պաշարելու, զայն խղելու համար Տէօնքէրքէն որ պարենաւորման կեդրոնն է, ծայր աստիճան բուռն յարձակումներ կատարեցին մայիս 29ին եւ 30ին, երկու տարբեր ուղղութեամբ: Մէկ թեւը յառաջանալով Պրիժէն, ուղղուեցաւ դէպի արեւելք — արեւմուտք, Իզէրի գծին վրայ, մինչեւ Փոփէրինկ: Հակառակ իրենց ամբողջ կատաղութեան, Գերմանները ծանր կորուստներ կրելով, զսպուեցան, թէեւ թիւով աւելի գերազանց էին քան Անգլիացիները: Միւս յարձակումը կատարուեցաւ հակադարձ ուղղութեամբ, հարաւ-արեւմուտք եւ հիւսիս-արեւելք, սկսելով Սէնթ Օմէրէն: Այս գործողութեան նպատակն էր գրաւել շարք մը լեռներ, որոնք Քասէլէն կ'երկարին դէպի Պելժիոյ սահմանագլուխը: Եթէ այս լեռները իյնան, գերմանական երկու բանակները միանալով, անդարմանելի կը դառնայ Դաշնակից զօրքին կացութիւնը,— պարզապէս աքցանի մէջ ինկած: Թշնամին բազմաթիւ հետեւակազօրքեր թափած է այս ճակատին վրայ, աջակցութեամբ զրահապատ զօրամասերու: Քասէլի սարը ի վերջոյ լքուեցաւ եւ թշնամին կրցաւ թեթեւ յառաջխաղացութիւն մը կատարել դէպի հիւսիս-արեւելք: Միւս կողմէ, թշնամին թեթեւազէն զօրամասերով գրաւած է Տէօնքէրքի հարաւային եւ արեւելեան մասը, բայց չի կրնար յառաջ խաղալ, իրրեւ հետեւանք ողողումներու որոնք աղեղ մը կազմած են նաւահանգստին չուրջը: Ահա այս եղերական կացութեան մէջ կը գտնուի զօր. Փրիուի բանակը: Մասնագէտներու կարծիքով, անոր Իզէրի եւ Քասէլի թեւերը պիտի զոհուին, փրկելու համար բուն բանակը որ ստիպուած է անցնիլ նեղ անցքէ մը: (Մաթէն):

«Ն. Ե. Հէրըլտ»ի տեսութեան համաձայն, գերմանական 40 զօրաբաժիններ եւ Զօր. Ռայխընաուի ամբողջ զրահապատ զօրամասերը կատաղի յարձակումներ կատարած են, բայց Զօր. Փրիուի բանակը յաջողած է խուսափիլ պաշարումէն Փոփէրինկի մէջ, Իփրէն 8 մղոն դէպի արեւմուտք, մօտենալով ծովեզերքին: Դաշնակիցները նեղ ճակատ մը կազմելով, դեռ կը դիմանան Տէօնքէրքի մէջ, հակառակ բուռն յարձակումներու: Դաշնակից մարտանաւերը եւ փոխադրանաւերը կը շարունակեն պաշար հասցնել զօրքին, օդանաւերու պաշտպանութեան տակ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆրանսացիները յաջողած են ապահով տեղ մը հասցնել իրենց թնդանօթները եւ հրասայլերը: Գերմաններու գլխաւոր ճիգն է լայնցնել անգլիական եւ ֆրանսական զօրագունդերուն միջեւ բացուած ճեղքը Տէօնքէրքի եւ Լիլի շրջաններուն միջեւ: Այս առաջադրութեամբ էր որ անոնք բուռն յարձակումներ կատարեցին Մոն Քէմմէլի, Մոն Նուառի, Մոն Ռուժի եւ Քասէլի սարերուն վրայ: Դաշնակից գունդերը իրենց նահանջը ապահովելու համար հարկադրուեցան կատաղօրէն կռուիլ երկու թեւերու վրայ, արեւելքէն արեւմուտք: Տէօնքէրքը ամրացեալ բանակավայրի մը վերածուած է, ուր կը կռուին նաեւ Ֆրանսացի նաւաստիները: Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ անցեալ շաբթու փոքրաթիւ զօրամաս մը ղրկուեցաւ Քալէ, հաղորդակցութիւնները պահպանելու համար բրիտանական բանակին հետ, բայց գերազանց ուժերու հանդիպելով, նուիրուեցաւ նաւահանգստին պաշտպանութեան: Հակառակ բուռն յարձակումներու եւ օդանաւային ռմբակոծութեանց, պահակազօրքը դիմացաւ քանի մը օր, մերժելով անձնատուր ըլլալ:

Անգլիոյ քարոզութեանց նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ կարգ մը անգլիական զօրախումբեր արդէն փրկուած եւ փոխադրուած են Անգլիա: Իսկ ծովային նախարարութիւնը կը հաստատէ թէ ընկղմած են երեք թորփիլանաւեր, խրաքանչիւրը 1300 թոն տարողութեամբ, ինչպէս եւ քանի մը փոքր նաւեր եւ փոխադրանաւ մը որ զինուորներ կը փոխադրէր Մանշի ֆրանսական ափէն:

Մինչ Ֆրանսացիները դէպի ծովափ կը յառաջանային, Գերմանները լրջօրէն կը սպառնային Լիլի, Ռուպէի եւ Թուրքուանի մետաղագործական մեծ քաղաքներուն: Դաշնակիցները նախապէս լքած էին հիւսիսային Ֆրանսայի ածխահանքի ամբողջ աւազանը, որ կը տարածուի Պէթիւնէն Լանս, Տուէ, Տէնէն եւ Անզէն, մինչեւ Պելժիոյ սահմանագլուխը, յետոյ դէպի Սամպրի եւ Մէօզի հովիտներէն մինչեւ Լիէժ: (Ն. Ե. Հ.):

*** Հանրապետութեան նախագահը շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Զօր. Պլանշարի, ջերմապէս շնորհաւորելով անոր զինուորներուն հերոսական քաջութիւնը եւ վճռականութիւնը: Անգլիոյ թագաւորն ալ նոյնիմաստ հեռագիր մը ուղղեց բրիտանական հրամանատարին, Զօր. Կորթի:

*** Անգլիոյ նաւատորմիղը ամէն աջակցութիւն կ'ընծայէ հիւսիսային Ֆրանսայի Դաշնակից բանակներուն, զանոնք պաշտպանելու եւ փոխադրելու համար: Ֆրանսական նաւատորմիղն ալ կը գործէ Մանշի մէջ: Միւս կողմէ, երկու Դաշնակիցներուն օդատորմիղները անընդհատ կը նեղեն թշնամին, թէ ռազմադաշտին վրայ եւ թէ աւելի հեռուները: Բրիտանական օդատորմիղը նոր յաջողութիւններ չահեցաւ մայիս 29—30ին, վար առնելով 32 օդանաւեր եւ խաթարելով ուրիշ 23 հատ:

*** Վարչապետը առջի օր կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ մարաջախտ Փէթէնի, Զօր. Վէկանի, ծովակալ Տարլանի, ինչպէս եւ օդանաւային եւ պատերազմական նախարարներուն հետ:

*** Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ թշնամի օդանաւերը ընկղմած են երկու հիւանդանոց-նաւեր, Տիէփի առջեւ, ռումբեր արձակելով, հակառակ կարմիր Խաչի դրօշին: Ուրիշ հիւանդանոց-նաւ մըն ալ ռմբակոծուած է Մանշի մէջ, իսկ չորրորդ մը ծանրապէս վնասուած:

*** Պելժիոյ նախարարները ժողով գումարելով Փարիզի մէջ, կը յայտարարեն, յանուն ժողովուրդին, թէ Լէօփոլտ Գ. այլեւս չի կրնար իշխել, արշաւողին տիրապետութեան տակ ինկած ըլլալով: Այս առթիւ պելժիական գործակալութիւնը կը հրատարակէ թագաւորին կողմէ զօրքին տրուած հրամանը՝ անձնատուութենէն վերջը.— Արգիլուած է որ եւ է զինուորական շարժում.— Արգիլուած է փճացնել սպառազինութիւնները եւ պաշարը,— Պելժիական բանակը պիտի ձգէ որ գերման զօրքը մինչեւ ծովեզերք յառաջանայ եւն.: Այս հրամանը ստորագրած է նաեւ Զօր. Ռուսօ, յանուն սպայակոյտին:

*** Պելժ գրագէտը, Մորիս Մէթէրլինկ, որ Փորթուկալ կը գտնուի ամիսներէ ի վեր, նոր գիրք մը պատրաստելով, «դաւաճանութիւն» կոչեց Լէօփոլտ Գ.ի անձնատուութիւնը, երբ Հավասի թղթակիցը իրեն կը հաղորդէր լուրը: «Անհաւատալի բան է, ուրեմն գերմանական արիւնը բորբոքած է յանկարծ թագաւորին երակներուն մէջ: Երանի՛ թէ պելժիական բանակը չհետեւէր այս զարշելի օրինակին»:

*** Փէչթայէն կը գրեն թէ գիշեր ցերեկ պաշարարարձ կառախումբեր կ'երթեւեկեն Գերմանիա, հողագործական արտադրութիւններ, արջառ, ձի,

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Մտահոգութիւնը չէ փարատած

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ մտահոգութիւնը չէ փարատած, հակառակ երեւութական հանդարտութեան: Բոլորն ալ անձկութեամբ կը հետեւին Իտալիոյ արտակարգ պատրաստութեանց: Հռոմի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը հերքեն Իտալիոյ վերագրուած դիտումները, եւ սակայն կարգ մը երեւոյթներ վստահութիւն չեն ներշնչեր: Այսպէս, կառավարութիւնը օրէնք մը քուէարկեց «քաղաքացիներու կարգապահութեան» մասին, որուն համաձայն բոլոր Իտալացիները, այր թէ կին, ենթակայ են քաղաքացիական ծառայութեան, եթէ զինուոր չեն: Այս պարտաւորութեանց ենթակայ են 14էն 70 տարեկան այրերը եւ 14էն 60 տարեկան կիները: Պատերազմի պարագային, այս քաղաքացիական զօրաշարժը պիտի լրացնէ բուն մարտական զօրաշարժը:

Միւս կողմէ իտալական թերթերը կը շարունակեն միշտ յուզել Միջերկրականի ազատութեան եւ անոր հետ կապուած խնդիրները:

*** «Ն. Ե. Հէրըլտ» կ'իմանայ թէ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները ծանրացած են երկու օրէ ի վեր եւ թէ Մուսոլինի վճռած է գործադրել իր յանձնառութիւնը Հիթլէրի հանդէպ:

*** Եուկոսլավիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ կնքուած առեւտրական համաձայնութեան առթիւ, իտալական թերթերը սլաքներ կ'արձակեն Պելկրատի դէմ: «Ավվենիրէ» յիշելէ վերջ թէ Անգլիա ամէն միջոց կը փորձէ բարւոքելու համար իր յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ, սա խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Եուկոսլավիա եւս անհամբեր կ'երեւայ Սթալինի թեւերուն մէջ նետուելու: Թէեւ մարգարէական ձիրքեր չունինք, բայց կը համարձակինք նախատեսել դէպի անձնասպանութիւն կատարուած այս քայլին արդիւնքը: Եուկոսլավիա թերեւս խրախուսիչ կը գտնէ Լոնտոնի եւ Փարիզի մոսկովեան փորձառութիւնը: Կ'երեւայ միտքէն չանցնիր որ Քրեմլինի մէջ պիտի գտնէ այն հարուածը որ զինքը պիտի դահավիժէ անդունդին մէջ»:

Այս առթիւ իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Եուկոսլավիոյ պատուիրակութեան հետ կատարուած բանակցութեանց ատեն, Մոլոթով հարցումներ ուղղած է սերպիական բանակին, զինուորներու, թնդանօթներու, հրասայլերու եւ օդանաւերու մասին:

*** Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է զրօշի տակ հրաւիրել 1935ի եւ 1936ի պահեստի զօրագասերը:

*** Ռումանիա յառաջ տանելով իր պատրաստութիւնները, քարիւղի նոր մթերանոցներ կը հաստատէ բանակին համար: Այս պատրաստութեանց առթիւ, իտալական մամուլը դիտել կուտայ թէ պալքանեան երկիրներուն համար ամենամեծ վտանգը կրնայ գալ ոչ թէ Իտալիայէն կամ Գերմանիայէն, այլ այդ երկիրներուն մէջ կատարուած անխորհուրդ արարքներէ:

*** Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը մայիս 30ին միաձայնութեամբ քուէարկեց նոր ելմտացոյցը, որուն գումարը կը հասնի 268.476.321 թրքական ոսկիի եւ հաւասարակշռուած է նոր տուրքերով: Ժողովին յանձնուած է օրինագիծ մը եւս, որով 109.922.000 ոսկիի արտակարգ վարկ մը կը պահանջուի, 73 միլիոնը ազգ. պաշտպանութեան համար: Ուրիշ օրինագծով մը ելմտական նախարարին արտօնութիւն կը տրուի մինչեւ 250 միլիոն ոսկի քաշելու Կեդրոնական դրամատունէն: Այս արտօնութիւնը ի զօրու է ներկայ պատերազմէն մէկ տարի վերջն ալ:

*** Եգիպտոսի կառավարութիւնը փակեց զինավաճառատունները, մանրակրկիտ խուզարկութիւններէ վերջ: Այս առթիւ խուզարկուեցան նաեւ չատ մը օտարականներու բնակարանները: Աղեքսանդրիոյ կառավարիչը արճարաններուն եւ ճաշարաններուն արգիլեց լուրեր տարածել օտար անթելներու միջոցաւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը երրորդ էջ)

Նոր յաջողութիւններ

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին մեծ եռուզեռ մը կը նկատուի Հ. Յ. Դ. Ցեղակրօն Ուխտերու մէջ:

Բաւական է ըսել, որ վերջերս Մ. Նահանգներու եւ մասնաւորապէս Քալիֆորնիոյ շրջանին մէջ կազմուած են եօթը նոր ուխտեր եւ գոյութիւն ունեցող Ցեղակրօն Ուխտերու անդամներու թիւն ալ զգալի չափով մը աւելցած է: Ամէն տեղ նորանոր ձեռնարկներ կ'ըլլան, աւելի արդիւնաւոր դարձնելու համար Ցեղակրօն Ուխտերու գործունէութիւնը: Նոյնքան քաջալերական երեւոյթ մըն է նաեւ Ցեղակրօն Ուխտերու պաշտօնաթերթ «Հայրենիք» շաբաթաթերթի յարաճուն տարածումը:

Ակներեւ է, որ Ամերիկայի մէջ մեծցող մեր նոր սերունդը սկսած է աւելի մեծ չափով ու թափով հետաքրքրուիլ հայկական դատով, շահերով, գաղափարներով ու նպատակներով, որոնց նուիրուած են մեր Ցեղակրօն Ուխտերն եւ «Հայրենիք» շաբաթաթերթը:

Ամէնէն յուսադրական երեւոյթն այն է, որ այդ հետաքրքրութիւնը հետզհետէ աւելի կը խորանայ ու կը ծաւալի եւ յաճախ կ'արտայայտուի ինքնաբուխ կերպով: Հոս ծնած ու մեծցած հայ աղջիկներ ու տղաներ երբեմն ինքնաբերաբար նամակներ կը գրեն ու իրենց ցանկութիւնը կը յայտնեն մասնակցելու մեր երիտասարդական կազմակերպութեան:

Մեծապէս ուրախալի է նաեւ, որ հետզհետէ աւելի զօրաւոր մղում մը կը նկատուի մեր նոր սերունդին մէջ հայերէն սորվելու: Շատ մը տեղեր Ցեղակրօն Ուխտերու անդամները սկսած են հայերէն գրել կարդալ սորվիլ եւ նոյն իսկ կը յաճախեն տեղին վրայ եղած հայ դպրոցները: Հայերէնի հանդէպ հետաքրքրութիւնըն ու սէրը կ'արտայայտուին նաեւ այն բանով, որ Ցեղակրօն Ուխտերու ժողովներուն մէջ հետզհետէ աւելի հայերէն կը խօսուի եւ որոշ Ուխտեր նոյնիսկ իրենց արձանագրութիւնները հայերէն կը պահեն: Կան նոյնիսկ արդէն եւ այնպիսի երիտասարդներ, որոնք չեն գոհանար «Հայրենիք» անգլիերէն շաբաթաթերթի ընթերցումով եւ կ'աշխատին կարդալ մեր օրաթերթն եւ մինչեւ իսկ ամսագիրը. իսկ քանի մը հոգի ալ, ինչպէս յայտնի է, սկսած են գրել մեր օրաթերթի եւ ամսագրի համար:

Կասկած չունինք, որ երբ ամառնային «քէմփ»եր ալ կարենանք ունենալ, հայերէն խօսելու, կարդալու եւ գրելու ցանկութիւնը աւելի պիտի զօրանայ ու տարածուի Ամերիկայի մեր նոր սերունդին մէջ:

Ցեղակրօն Ուխտերու Կեդր. Վարչութիւնը, ինչպէս յայտնի է, կը ծրագրէ այս ամառ բանալ առաջին «քէմփը» Նիւ Ինկլէնտի մէջ: Այդ «քէմփ»ին մէջ կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել հայկական լաւ մթնոլորտ մը, ուր մեր երիտասարդները պիտի կարենան ոչ միայն հաճելի ժամանց ունենալ, այլեւ աւելի գիտակից ու արժանաւոր Հայեր դառնալ: Առաջին քէմփին յաջողութիւնը, անտարակոյս, պատճառ պիտի ըլլայ, որ ուրիշ շրջաններու մէջ ալ հայկական քէմփեր ստեղծուին:

Ցեղակրօն Ուխտերը շատ գեղեցիկ և խոստմնալից գործ մըն է որ սկսած են կատարել ամերիկահայ գաղութի մէջ: Տարուէ տարի աւելի հայկական ոգիով կը ներշնչուին, հետզհետէ աւելի կը հետաքրքրուին հայ գրականութեամբ, պատմութեամբ ու կեանքով, հետզհետէ աւելի կը նուիրուին հայ դատին, հետզհետէ աւելի կը ծանօթանան հայկական խնդիրներուն ու մտահոգութիւններուն, հետզհետէ աւելի կը տոգորուին ցանկութեամբ նուիրուելու հայկական շահերու եւ նպատակներու, մէկ խօսքով՝ հետզհետէ աւելի պատրաստ կը դառնան առաջնորդելու մեր նոր սերունդը Ամերիկայի մէջ եւ շարունակելու նօսրացող հին սերունդի մեծ առաքելութիւնը:

(Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

Կռուլ, կամք եւ հաւատք

Ամէն տեսակ փորձանքների դէմ ուժգին պայքարելու համար, պէտք է վտանգը դիմաւորել պաղարիւն եւ ոչ թէ դողդղալով, երբեք չվհատիլ, այլ միշտ բարձր պահել կորովը: Ընկճուած տրամադրութեամբ կարելի չէ յաղթանակ շահիլ: Այս պատճառով է որ ամէն հրամանատար աշխատում է իր զօրքի տրամադրութիւնը բարձր պահել. մանաւանդ վճռական պահերին: Յուսահատութիւնը բացասական յատկութիւն է: Յաղթանակը կարելի է շահիլ կորովի ուժով եւ յամառ դիմադրութեամբ: Թուլամորթ անհատները առհասարակ չեն կրնար կարեւոր դիրքեր գրաւել եւ պատասխանատու դեր կատարել:

Պայքարի մարդու համար գլխաւոր զէնքը կորովն է:

Պատերազմի վտանգին հանդէպ պէտք է աչալուրջ լինենք եւ չվախնանք անոր սարսափներէն:

Որքան վնասակար է վհատութիւնը, նոյնչափ վտանգաւոր է նաեւ խուճապի հոգեբանութիւնը: Խուճապահար ժողովուրդը կամ զօրքը ոչխարային հօտի պէս գլուխը կորսընցնելով, փախուստի ժամանակ, ենթարկւում է շատ ծանր կորուստների եւ անյաջողութիւնների: Մանաւանդ վտանգի պահուն տրամադրութիւնը բարձր պահելու համար պէտք է ունենալ ուժեղ կամք եւ զօրաւոր հաւատք:

Ու եւ է բանակ կրնայ յաղթել այն պարագային, երբ իր կորովը բարձր է, իր յաղթելու վճիռը անյողդողդ է եւ անսասան հաւատք ունի իր կարողութեան վրայ: ' '

Ներկայ պատերազմը շատ հաւանական է որ տարածուի դէպի Պալքանները եւ Մերձաւոր Արեւելք: Ուրեմն, ի շարս բազմաթիւ ժողովուրդների, մեր ժողովուրդի մեծամասնութիւնն ալ պիտի ենթարկուի պատերազմական արհաւիրքներին: Որպէսզի կարելի լինի համեմատաբար քիչ կորուստներով ազատիլ այս նոր փորձանքից, բոլորս, զինուոր թէ քաղաքացի, այստեղ թէ այնտեղ, պէտք է աշխատինք վտանգի պահուն բարձր պահել մեր կորովը, լարել մեր կամքը եւ լուսաւոր ապագայի հանդէպ անխախտ պահել մեր հաւատքը:

ԲԵՆՕ

Լէոփոլդ թագաւորին դաւաճանութիւնը

Հաւաս հեռագրական գործակալութիւնը երկար զեկոյցով մը կը հաստատէ թէ Լէոփոլտ Թագաւորին դաւաճանութիւնը զինուորական երես չունի միայն, այլեւ քաղաքական, որ կը կատարուէր կազմակերպուած ձեւով:

Լէոփոլտ Գ. տարիներէ ի վեր կը հետապնդէր անհատական քաղաքականութիւն մը, օգտագործելով իր նախարարներուն բարեմտութիւնը:

Երբ ներկայ պատերազմը ծագեցաւ, արգիլեց իր նախարարներուն երկրէն դուրս ելլել, մասնաւորաբար Ֆրանսա այցելել, միւս կողմէ գրաքննութիւն հաստատեց մամուլին վըրայ, որպէսզի խեղդէ դաշնակիցներուն նպաստաւոր պելժ հանրային կարծիքը:

Երբ գերմանական յարձակումը կատարուեցաւ, մերժեց հետեւիլ նախարարներու խնդրանքին եւ իր հօրը օրինակին՝ ներկայ գտնուելու համար Խորհրդարանի պատմական նիստին: Մերժեց նոյնիսկ ձայնասփիւռով դատապարտել գերմանական յարձակումը:

Զինուորական գործողութեանց առաջին օրէն ցոյց տուաւ նահանջական ոգի մը: Պելժ կառավարութեան արգիլեց հաղորդակցութեան մտնել ֆրանսական իշխանութեան հետ, պարպելու համար վտանգուած շըրջանները: Թագաւորը կ'ուզէր որ երկրին տնտեսական ու բարոյական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները չհեռանան երկրէն, առանց նկատի ունենալու թէ թշնամին կրնայ օգտագործել զանոնք: Նախարարներուն եւս հրամայեց չհեռանալ Պրիւքսէլէն, այնքան որ անոնք մնացին վերջին ժամուն, եւ Պրիւքսէլէն մեկնեցան կամուրջները օդը հանուելէ երկու ժամ առաջ միայն: Օսթանտի մէջ նոյն վէճը: Նախարարները կը խնդրեն որ ապահովութիւնը ձգէ զինուորականներուն: Թագաւորը կը մերժէ, նոյնիսկ չի հետեւիր Զօր. Վէկանի հրահանգներուն: Սպաները դաւաճանութիւն կ'անուանէին արդէն այս ընթացքը, երբ նախարարները բացին իրենց աչքը,— սահմանադրական իրաւունքներու հարցը յարուցին: Թագաւորը այլեւս բացէ ի բաց կը յայտարարէր թէ անձնատուր պիտի ըլլայ: Հակառակ կառավարութեան ընդդիմութեան, գերագոյն ճիգերուն եւ յուզիչ պաղատանքին, որ չմնայ Պելժիան, հակառակ վարչապետին անհատական եւ հուսկ դիմումին, որ մերժուեցաւ կոպտօրէն, Թագաւորը կը յայտարարէր թէ հաշտութիւն պիտի կնքէ եւ պահպանէ «յարաբերական անկախութիւն» մը: Գերմանները 6 քիլոմեթր հեռու էին արդէն եւ հազիւ հազ կրցան Անգլիա անցնիլ, մինչ գերմանական թերթերը կը գրէին թէ պելժ նախարարները գերի բռնուած եւ գնդակահարուած են:

Լոնտոնի մէջ պելժ կառավարութիւնը հեռագիր մը ստացաւ Թագաւորէն, որ կը խնդրէր իրենց ստորագրութիւնը, որպէսզի նոր կառավարութիւն մը նշանակէ, համաձայն պելժ սահմանադրութեան: Նախարարները մերժեցին:

Քիչ վերջ Թագաւորը հրամայեց զադրեցնել կռիւը եւ յանձնուեցաւ Գերմաններուն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

Միացեալ Նահանգներու մէջ ներկայիս կը կատարուի մարդահամար մը, որ իր ձեւով եւ վիճակագրական մանրամասնութիւններով վիթխարի աշխատանք մը կը ներկայացնէ:

120.000 պաշտօնեաներ ամիսէ մը ի վեր կը շրջին քաղաքէ քաղաք եւ գիւղէ գիւղ, արձանագրելով երկրին բնակիչները այր թէ կին, այլեւ անոնց գոյնը, ծագումը, կրթութեան աստիճանը, (կառավարութիւնը կ'ուզէ մասնաւորաբար հասկնալ թէ երկրին բնակչութեան մէջ միջնակարգ կրթութիւն ստացած պսակաւոր քանի՞ հոգի կայ), բնակարանին ձեւը, (հասկնալու համար թէ քանի՞ հոգի տուն չունի ու կ'ապրի վարձկատուն): Մարդահամարի պաշտօնեաները կ'արձանագրեն նաեւ մշակելի հողերուն ու ցանքերուն տարածութիւնը: Մարդահամարին այս վիճակագրական տեղեկութիւններուն վըրայ հիմնուելով, կառավարութիւնը կը խորհի դարման մը գտնել հետզհետէ հողային աշխատանքները լքելու արդի ձգտումներուն: 1870ին աշխատաւորներու հարիւրին 53ը կը բաղկանար գիւղացիներէ, 1900ին՝ հարիւրին 37ը, իսկ 1930ին՝ հարիւրին 21ը:

Ուրիշ վիճակագրութիւն մը,— 1890ին կիներուն հարիւրին 14ը միայն արհեստ մը ունէին, 1930ին՝ հարիւրին 29ը:

Մարդահամարի հարցարանին մէջ հետաքրքրական է հետեւեալ հարցումը.— «Ո՞ւր կը բնակէիք հինգ տարի առաջ»: Այսպէս կառավարութիւնը կ'ուզէ հասկնալ թէ դադրած է բնակչութեան «հոսումը», որովհետեւ այս վերջին տարիներուն, տնտեսական տագնապին հետեւանքով, բնակչութիւնը զանգուածային տեղափոխութիւններ կը կատարէր երկրին մէջ: Արհեստներու վիճակագրութիւնը եւս կը կազմէ կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւնը: Արհեստներ կան, որ կը լքուին ու կը մոռցուին հետզհետէ: Ապաղձագործութիւնը, ապակեգործութիւնը, գիւղական դերձակութիւնը ասպարէզներ են որ լքուած են, այդ արհեստաւորներէն շատեր հիմակ դարձած են կառատուն բանեցնողներ, կառավարներ, պանդոկի ծառաներ, ձեռք ու ոտք դարմանող (գեղեցկացնող) մասնագէտներ, նոյնիսկ ... կրօնաւոր եւ վարժապետ:

Իր արձանագրութիւններուն մանրամասնութեամբ, հսկայական աշխատանքով վիթխարի մարդահամար մըն է որ կը կատարուի ներկայիս: 16րդը Միացեալ Նահանգներու պատմութեան մէջ: Այս մարդահամարը պետութեան պիտի արժէ 4.500.000 տոլար, նախորդ մարդահամարը, որ կատարուեցաւ 1930ին, արժած էր 2 միլիոն տոլար:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՎԱԼԱՆՍԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Քանի մը շաբաթ առաջ ոստիկանութիւնը արգիլեց բոլոր օտար առեւտրականներուն երթեւեկը Տրոմի նահանգէն դուրս: Այս արգելքը դժուարութեան մատնեց Վալանսի առեւտրականները որոնք ազատ երթեւեկի արտօնագիր ստացած էին 3 — 4 նահանգներու մէջ: Շատեր մասնաւոր խնդրագիրներով դիմած են նահանգապետին:

Ներկայ պարագան պատճառ եղաւ որ մեծ մասով փոքր մանրավաճառներ (մարշան - ֆօրէն) չկարենան երթալ իրենց սովորական մարչէները: Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ Հայերը պէտք չէ օտարական նկատել, քանի որ իրենց զինուորական պարտականութիւնները կը կատարեն:

Ազգ. Միութեան կողմէ խնդրագիր մը տրուած է երեսփոխան - քաղաքապետ Պ. Փէչըրոյի: Այս առթիւ պիտի թելադրէինք Ազգ. Միութեան Պ. Ատենապետին որ հաճի տասը օր չուշացնել գրուելիք խնդրագիրները, երբ անդին բազմաթիւ մարդիկ իրեն կը դիմեն:

Վալանսի մէջ կայ չկայ Ազգ. Միութիւն մը կայ, որուն անդամները 1 - 1 աթոռ գրաւած են: Վերջերս 3— 4 հոգի զինուոր գացին եւ Պ. ատենապետը իր ընտրած Ազգատախնամի անդամներէն քանի մը հոգի հրաւիրեր եւ այդ 3—4 մեկնողներուն տեղը լեցուցեր է: Ո՞ր օրէնքին համաձայն համարատուներ կրնան դառնալ համարատու ... — Իրազեկ

ԲԺ. Լ. ՄԱԼԽԱՍԻ ՄԱՀԸ

Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք մահը վիրաբուժապետ Բժ. Լեւոն Մալխասի: Ածխուած պահուն տագնապ մը զգալով, բժիշկը յանկարծամահ եղած է:

Հանգուցեալը ճարտար վիրաբոյժ էր: Իր մասնագիտական ուսումը կատարելագործած էր Փարիզի մէջ: Երկար տարիներ վարեց Պոլսոյ Ազգ. հիւանդանոցի վիրաբուժապետութեան պաշտօնը: Նախապէս Ֆրանսական հիւանդանոցին մէջ վիրաբոյժ էր: Եղած է նաեւ վիրաբուժապետ Ս. Յակոբ հիւանդանոցին: Վերջին տարիները Ֆրանսական հիւանդանոցին մէջ կը ծառայէր: Հեզահամբոյր անձ մըն էր, օրինակելի հայր: Կը թողու վշտահար այրին եւ երեք զաւակ: 62 տարեկան էր: Անդամ էր Ազգ. Ժողովի եւ Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Արմէկ Բարսեղեանի, Տէր եւ Տիկ. բժ. Տէր Դաւիթեանի ու զաւակներուն, ողբացեալ Տիկին Պերճուհի Բարսեղեանի մահուան առթիւ:

Զինուորներուն համար

Լիոնէն Տիկին Զապէլ Մկրտիչեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն, իր եղբօր երկու զաւակներուն ողջ եւ առողջ Ամերիկա հասնելուն առթիւ:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԿՐՏԻՉ ՕՏԱՊԱՇԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ԺԱՆի: Այս առթիւ Պ. Մ. Օտապաշեան 40 ֆրանք կը նուիրէ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին:

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Մարտ 20ին, Երեւանի շարժանկարի արուեստանոցին մէջ խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ, պատասխանելու համար Մոսկուայի շարժանկարի արուեստանոցին հրաւէրին, որով կը թելադրուէր գեղարուեստական արժէք ներկայացնող ժապաւէններ պատրաստել:

Խորհրդակցութեան կը մասնակցէին ժողովրդական արուեստագէտ Հ. Բեկնազարեան, բեմավար Ն. Գէորգեան, Ա. Հայարտեան, Լ. Ատամանեան, Ա. Մարտիրոսեան, Բարխուդարեան, Գ. Բեկնազարեան, Մ. Դաւթեան, նկարիչ Ս. Արուտչեան եւ ուրիշներ: Այս մասնագէտները նկատել տուին որ Հայաստանի շարժանկարի արուեստանոցը մեծ նուաճումներ է կատարած, փաստ որ 1939ին Մոսկուայի համամիութենական մրցումին մէջ Երեւանի արուեստանոցը Գ. յայտարարուեցաւ: Այսուհանդերձ որոշուեցաւ նոր ճիգեր կատարել աւելի յառաջդիմելու համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Աբրահամ Պօտաճեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Սէֆէրեան եւ աղջիկները Նեկտար, Վարսենիկ եւ Անահիտ շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի կնոջ, աղջկան եւ քրոջ՝ Տիկին Մաննիկ Պօտաճեանի մահուան առթիւ:

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ԱԼ..

Պոլսոյ Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոց, Ս. Յակոբ հիւանդանոց եւ նըման սուրբերու անունով հիւանդանոցներուն անունը պիտի փոխուի եւ իրենց գտնուած տեղին անունով պիտի յիշատակուին, համաձայն կեդրոնէն եկած հրահանգի մը:

Այսպէս, Եդիգուլէի Հայոց հիւանդանոց, Բանկալթիի վաքֆ հիւանդանոց պիտի կոչուին Ազգ. հիւանդանոցը եւ Ս. Յակոբ հիւանդանոցը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան 61րդ տարեդարձին առթիւ, յառաջիկայ յունիս 2ին, կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15, Rue Jean Goujon), ի յիշատակ հանգուցեալ անդամուհիներուն: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները եւ սանուհիները:

կաչի եւն. փոխադրելով:

*** Եգիպտոսի հազարաւոր մզկիթներուն մէջ աղօթքներ կատարուեցան, Դաշնակիցներու յաղթանակին համար: Գահիրէի ամենամեծ մզկիթին արարողութեանց ներկայ էր Թագաւորը, երբ կ'արտասանուէր Գուրանին հետեւեալ հատուածը.— «Անոնք որ կ'իյնան Աստուծոյ ճակատամարտը մղած ատեն, չեն մեռնիր, կ'ապրին եւ կը վայելեն Աստուծոյ շնորհները»:

*** Անգլիոյ ֆաշականներուն վարիչը, Մոսլի եւ իր ընկերները որոնք ձերբակալուած էին անցեալ շաբթու, Լիվրփուլ փոխադրուեցան:

*** Անգլիոյ մէջ բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են, մասնաւորապէս Լոնտոնի եւ ծովեզերքներու պաշտպանութեան համար: Գնդացիրներ տեղաւորուած են բոլոր ծովեզերքներուն մէջ եւ ճամբաները հսկողութեան տակ են, որպէսզի թշնամիներ չիջնեն օդանաւերով կամ անկարգելներով: Իտալական թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա այսօր ի վիճակի է Քալէի մէջ հաստատելու երկու շարք ականներ, որոնց մէջէն նաւագնացութիւնը կրնայ կազմակերպուիլ առանց մեծ դժուարութեան: Այս առթիւ դիտել կուտան թէ ընդծովեայ պատերազմը մեղմացած է Նորվեկիոյ արշաւանքէն ի վեր: «Թէվէրէ»ի կարծիքով սուզանաւերը իրենց կայանները կանչուած են, որպէսզի պատրաստ ըլլան Անգլիոյ դէմ ծրագրուած գործողութեան համար: Օդանաւերը պիտի օգնեն փոխադրանաւերուն, զօրք հանելու համար Անգլիոյ հարաւային ափերուն վրայ: Ուրեմն Գերմանիա պիտի գործածէ ականներ, սուզանաւեր, օդանաւեր եւ անկարգելներ: (Թան):

*** Ամերիկայէն շոգենաւ մը ճամբայ ելաւ դէպի Պորտօ, փոխադրելու համար Ֆրանսայի ամերիկեան հպատակները: Տեղ պատրաստուած է 1500 հպատակներու համար: Անգլիոյ մէջ ալ մեկնելու պատրաստուած են հարիւրաւոր Ամերիկացիներ: Շատերը չունին ճամբու ծախքը, 300 տոլար: Ամերիկեան դեսպանը 3—400 կը հաշուէ այս կարգի հպատակներու թիւը:

*** Ամերիկայէն Փարիզ հասաւ Պելժիոյ նախկին վարչապետը, Վան Զելանտ, եւ իր կարգին դատապարտեց Լէոփոլտ Գ. անձնատուութիւնը:

** Պաշտօնաթերթը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն կիները կրնան կամաւոր արձանագրուիլ զինուորական հեռաձայնի կազմակերպութեան մէջ, կամ իբրեւ հիւանդապահ, շարժավար, հեծելանուորդ եւայլն:

** Կասկածելիներու հետապնդումը հետզհետէ կը խստանայ Անգլիոյ մէջ: Նոր խստութիւններ հաստատուեցան օտարականներու դէմ: Անոնք պէտք է լոյսերը մարեն կէս գիշերէն մինչեւ առտուան ժամը 6 Լոնտոնի մէջ, իսկ ժամը 22.30էն սկսեալ՝ գաւառի մէջ: Արգիլուած է հեծելանիւ, լուսանկարի գործիք, նաւակ եւ ինքնաշարժ գործածել: Նախկին անգլեւգերման ընկերութեան անդամներէն հինգը արգելափակուեցան: Ֆաշականներու ձերբակալութիւններն ալ կը շարունակուին:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԶՕՐԱԿՈՉ.— Պաշտօնաթերթը երէկ, ուրբաթ, հրամանագիր մը հրատարակեց որուն համաձայն զօրակոչի կ'ենթարկուին.— Ա. 1939ի զօրադասին վերջին քառորդը, այսինքն 1919 հոկտ. 1էն դեկտեմբեր 31 ծնած երիտասարդները.— 1940ի զօրադասին առաջին քառորդը, այսինքն 1920 յունուար 1էն դեկտեմբեր 31 ծնած երիտասարդները: Ասոնք բանակին պիտի միանան յունիս 8ին եւ 9ին:

ԱՆԳԼԻՈՒՌՈՒՍ առեւտրական բանակցութիւնները վարելու համար, Անգլիա Մոսկուա ղրկած էր մասնաւոր պատուիրակ մը, Սըր Սթ. Քրիփս: Խ. Միութիւնը կ'առարկէ թէ բանակցութիւնները կրնայ կատարել դեսպանի մը հետ միայն, հինը ըլլայ թէ նորը: Վերջին լուրի մը համաձայն, պատուիրակը դեսպան պիտի նշանակուի, որպէսզի բանակցութիւնները չյապաղին:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, համաձայն պաշտօնական զեկոյցի մը: Երկիրը բաժնուած է 800 «ինքնաբաւ» շրջաններու, իւրաքանչիւրը երկու մթերանոցներով, որոնք կը պարունակեն կարագ, մարկարին, պանիր, շաքար եւ ալիւր: Պարենաւորման նախարարին որոշումով, յունիս 10էն սկսեալ պարենաւորման հաստատութիւնները սովորականէն 50 առ հարիւր պակաս պաշար պիտի կրնան գնել:

ԱՂՕԹՔԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլ - Փրատոյի Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ վաղը, կիրակի, 2 յունիս, աղօթքի մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի Ֆրանսական եւ դաշնակից բանակներու եւ անոնց դրօշին տակ կռուող հայ զինուորներու զէնքի յաջողութեան համար: Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը այս կարգադրութեան իր համաձայնութիւնը եւ գործակցութիւնը ընծայելով, հրահանգած է արուարձաններու բոլոր եկեղեցիներուն՝ որպէսզի նոյն օրը փակ մնան եւ իրենց հոգեւոր հովիւները ազգ. մարմիններու հետ մասնակցին պաշտամունքին: Այս առթիւ քարոզ ալ պիտի խօսուի:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 2 JUIN 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4365

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՐԱԿԷ ԿՐԱԿ

— Ի՞նչ լուր « Հայ Զինուորներու Կեանքէն » ։ Ի զուր դադրեցուցիք այդ բաժինը, որուն հազարներ կը հետեւէին ջերմ խանդավառութեամբ ։

— Ձենք դադրեցուցած ։ «Կեանք»ն է որ դադրեցաւ, փոխուեցաւ, վեր ի վայր շրջուեցաւ, մայիս 10էն ի վեր ։

Արդարեւ, նիւթեր չեն պակսիր ամէն օր, բայց երէկը այսօրուան չի նմանիր այլեւս ։ Ինչպէս հարիւր հազարաւոր տեղացի եւ դաշնակից զինուորներ, մեր տղաքն ալ, որոնք համբանքով կը գտնուէին գլխաւոր դիրքերուն մէջ, այժմ խմբովին նետուած են ասպարէզ ։ Կրակի գիծերուն մէջ ։ Կրակէ կրակ ։

Եւ ձայներ, արձագանգներ պակաս չեն, ինչպէս տեղական թերթերուն մէջ, որոնք ամէն օր պատմութիւններ կը հրատարակեն անհատական կամ խմբական քաջութեանց մասին ։

Ի՞նչ խօսք որ հայ կտրիճներ ալ կը գտնուին այդ շարքերուն մէջ, առ այժմ լռութեան դատապարտուած ոչ թէ մանաւոր կարգադրութեամբ, այլ իբրեւ հետեւանք աննախընթաց ալեկոծութեան մը որ կը ծաւալի, կը խճճուի օրէ օր ։

Կուգա՜յ ժամանակը հայ զինուորներու կեանքին այդ ծալքերն ալ բանալու ։ Այլ մանաւանդ պատմելու այն արհաւիրքը ուր թաւալեցան եւ դեռ պիտի թաւալին շատ շատերը, ճակատէ ճակատ, անդուհադին անձկութեան մը մատնելով մնացողները ։

Քանի մը ձայներ, այսօրուան համար ։

✕

— « Տասնըհինգ գիշեր շարունակ քալեցինք, անցնելով բազմաթիւ գիւղերէ, ագարակներէ եւ քանի մը քաղաքներէ ։ Տեսանք ամէն կրակ, անընդհատ կռիւ, մեռեալ, վիրաւոր, գերի, փախստական, գաղթական, լքուած անասուններ ողբաձայն, անհաշիւ կովեր լեցուն ծիծերով ։ Ինչե՜ր, ինչե՜ր ...»

— « Չեմ կրնար նկարագրել տեսածներս, մանաւանդ գաղթականներու խճողումը ամէն կողմէ, Պելճիայէն թէ Ֆրանսայէն ։ Յիշեցի մեր տեղահանութեան օրերը, եւ անոնք որ չէին գիտեր կամ չէին հաւատար, հասկցան եւ հաւատացին ։ Ու համոզուեցան թէ մենք պարզապէս մեր հողին ազատելու համար էր որ դարձանք թափառական ցամաքէ ցամաք, մինչեւ հոս ...» ։

Անշուշտ չափազանց տկար են այս արձագանգները, ամբողջական պատկեր կազմելու համար ։ Տեղական թերթերն ալ ուրիշ բան չեն պատմեր եթէ ոչ դրուագներ դժոխային տեսարաններու, — օրերով կռուիլ ձորերու, փոսերու կամ անտառներու մէջ, յաճախ առանց քնանալու կամ ճաշելու, հրաշքներ գործել գերազանց ուժերու դէմ, գիտական, մեքենաշարժ, գրահապէն պատերազմի սարսափներուն դէմ ։ Եւ դիմանալ, դիմանա՜լ ։

Դիմանալու եւ յաղթելու նոր փորձ մըն է որ կը կատարեն մեր տղաքն ալ, յարաբերական հանդարտութենէ մը վերջ, մայիս 10էն ի վեր, հերոսական խոյանքներ կատարելով կրակէ կրակ ։ Եւ յաճախ իրենց յանդգնութիւնը կը հասնի անձնուրացութեան մը որ սարսուռ կը պատճառէ ։

Թող արեւը միշտ վառ մնայ իրենց դալար ճակտին վրայ ։— Շ.

Պելժիոյ խորհրդարանին գումարումը Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսա փոխադրուած 89 պելժ երեսփոխաններ եւ 54 ծերակուտականներ հանդիսաւոր նիստ մը գումարեցին Լիմոժի քաղաքապետարանին մէջ, եւ միաձայնութեամբ քուէարկեցին բանաձեւ մը որ դատապարտելով Լէոփոլտ Գ.ի անձնատուութիւնը, կը յայտարարէ թէ պատերազմը պիտի շարունակեն Դաշնակիցներուն հետ ։ Այս առթիւ ջերմապէս ծափահարուեցան վարչապետը եւ միւս նախարարները ։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Լիմոժ հաւաքուած Պելժիացիները «Պ. Քուպուրկ» կը կոչեն Լէոփոլտ թագաւորը, ինչպէս որ Ֆրանսայի յեղափոխականները Պ. Քափէ կ'անուանէին Լուի ԺԶ.ը ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը եւ առաւ Պառուոյ Լեգէոնի Մեծ Խաչը, որ ժամանակին նուիրուած էր Լէոփոլտ Գ.ի ։

Լիմոժի խորհրդարանը բացուեցաւ Պելժիոյ երեսփ. ժողովի նախագահին կողմէ, որ փլամաներէն ճառ մը խօսեցաւ ։ Յետոյ ֆրանսերէն խօսեցաւ ծերակոյտին նախագահը, յայտարարելով թէ նոր բանակ մը կը կազմակերպեն, եւ պատերազմը պիտի շարունակեն ճիշդ այնպէս ինչպէս 1914ին ։ «Դեռ նոր իմացանք թէ շատ մը զօրամասեր ըմբոստացած են թագաւորին անձնատուութեան հրամանին դէմ ։ Մենք այս պատերազմին մէջ մտանք Դաշնակիցներուն հետ եւ մեր զէնքերը վար պիտի դնենք այն ատեն երբ Դաշնակիցները հասնին իրենց նպատակին, — Հաշտութիւն պատուով եւ ազատութեամբ » ։

Արտաքին նախարարը մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց Լէոփոլտ Գ.ի հետ կատարուած վերջին խօսակցութեանց մասին ։ Խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած բանաձեւը դատապարտելով թագաւորին արարքը, պատմութեան առջեւ պատասխանատու կը հռչակէ զայն եւ կը վաւերացնէ կառավարութեան տուած որոշումները ։

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՕՐԱՄԱՍԵՐ ԱՆԳԼԻԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՆ

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՄԱՐՏՆՉՈՒՄՆԵՐ գլխաւոր զանգուածն ալ փրկելու համար

Տէօնքէրքի ողողումները կը խանգարեն գերմանական արշաւը

Զեկոյց թիւ 541, մայիս 31, առաւօտ (275րդ օր) .— Հիւսիսի մէջ գործողութիւնները կը շարունակուին նոյն դաժանութեամբ Տէօնքէրքի ամրացեալ բանակավայրին շուրջը ։ Սոմի եւ Էնի վրայ հետեւակազօրքի քանի մը տեղական գործողութիւններ երկու կողմէն ։ Էնի եւ Մէօզի միջեւ բաւական բուռն հրետաձգութիւն ։ Մէօզի եւ Մոզէլի միջեւ թշնամի արշաւ մը ետ մղուեցաւ ։

Զեկոյց թիւ 542, իրիկուն .— Հիւսիսի մէջ մեր զինուորները շարունակեցին իրենց յառաջխաղացութիւնը դէպի Տէօնքէրք, ուր անոնց մէկ մասը յաջողեցաւ նաւ նստիլ, պաշտպանութեամբ նաւատորմին եւ օդատորմիղին, հակառակ թշնամիին ճիգերուն ։ Բացի Սոմի վրայ կատարուած որոշ գործունէութենէ մը, ոչ մէկ դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ ։ Հակառակ մթնոլորտային աննպաստ պայմաններու, օդատորմիղը խոր հետազօտութիւններ կատարեց որոնց շնորհիւ մեր ռմբաձիգ օդանաւերը նեղեցին թշնամին հիւսիսային շրջանին մէջ եւ գործակցեցան մեր զօրքին պարենաւորման ։

*** Տեղական թերթերու մէջ հրատարակուած մանրամասնութիւններ կը հաստատեն թէ ֆրանսական, անգլիական եւ պելժիական բազմաթիւ զօրամասեր յաջողած են ծովափ հասնիլ եւ նաւ նստիլ, Անգլիա երթալու համար ։ Այս գործողութեանց մէջ մեծ դեր կը կատարեն հարիւրաւոր դաշնակից մարտանաւեր եւ օդանաւեր ։ Քանի մը օրէ ի վեր օդը ամպոտ ըլլալով, թշնամի օդանաւերը չեն կրցած խանգարել այս գործողութիւնները ։ Դաշնակից բանակին մնացեալ մասը կը շարունակէ մարտնչիլ հերոսաբար, հետապնդուելով գերմանական բանակներէն որոնց թիւը մէկ միլիոնը կ'անցնի ։

Թէեւ որոշ թիւեր չեն յիշուիր, բայց պաշտօնական աղբիւրներ կը հաստատեն թէ արդէն մեծ թիւ մը կը կազմեն Անգլիա հասած դաշնակից զինուորները ։ Ինչպէս կը հաստատեն Լոնտոնի թերթերը, բոլորն ալ չափազանց յոգնած են 15 օրուան կռիւներէն, շատերը ուժասպառ եղած են, բայց կը պահեն իրենց հոգեկան կորովը ։ Անգլիական կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ, զանոնք պատսպարելու համար ։ Ժողովուրդն ալ կ'աջակցի այս գործին ։ Դաշնակիցներու պաշտպանողական գօտին կ'երկարի Կրավլինէն (արեւմուտք) Փոփըրինկ (հարաւ), իսկ արեւելքէն մինչեւ Նիւփորթ (Պելժիա) ։ Այս աղեղը, որ բաց է 25 մղոն տարածութեամբ, ծովեզերքին վրայ, կը կոչուի Քորունայի գիծ, իբրեւ յիշատակ այն հռչակաւոր նահանջին զոր Սըր Ճօն Մուր կատարեց Սպանիայէն, 1809ին ։ Ամուր բռնուած է այս գիծը, եւ անոր պաշտպաններուն վրայ աւելցած են Զօր. Փոխոէի զինուորներուն մէկ մասը, ճեղքելով գերմանական գիծը Քասէլի մօտ ։

Տէօնքէրքի պահակազօրքը ճակատագրական պահուն բացաւ թումբերը, նաւահանգիստին երկու կողմերը ։ Այս ծովեզերեայ շրջանը կը պաշտպանեն ֆրանսական զօրաբաժին մը եւ պելժիացի զինուորներ ։ Ամբողջ երեք օր թնդանօթներով ջուր հոսեցաւ, ճախճախուտքի մը վերածելով Տէօնքէրքի հարաւային արեւմտեան շրջանը, Կրավլինէն գրեթէ մինչեւ Սէնթ Օմէր, իսկ արեւելեան կողմը ողողումները կը բռնեն 2 մղոնի տարածութիւն մը, Նիւփորթէն Իփր ։ Ամբողջ շրջանը գրեթէ անանցանելի դարձած է հետեւակազօրքին եւ մեքենաշարժ զօրամասերուն համար, ինչ որ մեծ դիւրութիւն մը կը կազմէ Ֆլանտրի լեռներուն մէջ սեղմուած դաշնակից զինուորներուն փրկութեան համար ։

Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին այդ շրջանին մէջ ։ Գերմանները Քասէլի սարը գրաւելէ վերջ, կը փորձեն մնացեալ բլուրներն ալ գրաւել եւ կտրել ֆրանսական բանակի մնացեալ զանգուածին ճամբան ։ Այս բանակին մէկ մասը, որ կը բաղկանայ քանի մը զօրաբաժիններէ, յաջողեցաւ ճեղքել պաշարման գիծը հրասայլային կատաղի ճակատամարտէ մը վերջը եւ Տէօնքէրք հասաւ ։ Ուրիշ Ֆրանս. զօրամասեր, որոնց մէջ կը գտնուին զրահապատ վաշտեր ալ, կը ջանայ ճեղքել գերմանական ճակատը Լիլի շրջանին մէջ, կռիւներ մղելով ամէն կողմ ։ Զեկոյցի մը համաձայն, ֆրանսական զօրքը 48 ժամ կռուելով Ապլէվիլի շրջանին մէջ, ծանր կորուստներ պատճառած եւ քանի մը հարիւր գերիներ բռնած է, մեքենաշարժ զօրամասերով ։

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ.— Փարիզի մէջ անձկութեամբ կը հետեւին Զօր. Փոխոէի բանակին մնացեալ մասին հերոսական ճիգերուն ։ «Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ այս առթիւ.

— «Չկայ աւելի եղերական բան մը քան կացութիւնը Զօր. Փոխոէի բանակին, որ արիաբար կռուելէ վերջ Էսքոյի վրայ, իր ձախ թեւին վրայ իբրեւ աջակից ունենալով պելժիական բանակը, կրնար տակաւին ճակատիլ եւ անհոգին կորուստներ պատճառել ։ Ուշ մնացած ըլլալով իր նահանջին մէջ, երբ տակաւին Պելժիա կը գտնուէր, միւս կողմէ իր սպասած նիւթական աջակցութիւնը չգտնելով սահմանագլուխին միւս կողմը, այս բանակը չկրցաւ իջնել պէտք եղած արագութեամբ եւ լեցնել Պաբոմի եւ Փէրոնի միջեւ բացուած ճեղքը, ուրկէ անցան շարք մը թշնամի զրահապատ զօրաբաժիններ ։ Ուրեմն կը մնար Արթուայի եւ Ֆլանտրի միջեւ կազմուած խորշին խորը, պատրաստ հակայարձակումի ։ Լէոփոլտ Գ.ի դաւաճանութիւնը եւ դրուժանութիւնը այս բանակին պարտադրեցին նոր, ծայր աստիճան փափուկ եւ տաժանելի գործողութիւն մը, լեռնէ լեռ անցնելու համար ։ Բայց Քասէլի շրջանին մէջ, անգլեւբրիտանական զոհողութիւնները զուր չանցան, որովհետեւ կարեւոր զօրամասեր — առ այժմ չեն ուզեր թիւեր հաղորդել — յաջողեցան անցնիլ լեռներու շրջանը եւ Տէօնքէրքի առջեւ կռուելէ վերջ,

(Շարունակութիւնը երկրորդ Բ. էջ)

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՈՐՈՇՈՒՄԻՆ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ ԱՅՍՕՐ-ՎԱՂԸ

Անգլեւիտալական բանակցութիւնները խզուեցան

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը միաբերան կը յայտարարեն թէ Իտալիա իր վճիռը պիտի արձակէ այսօր - վաղը, միջամտելով պատերազմին ։ Իբրեւ առաջին ապացոյց կը յիշուի հետեւեալ պարագան, — իտալական կառավարութիւնը, թէեւ անցեալ շաբթու սկզբունքով ընդունած էր պաշարման մասին համաձայնութիւն մը եւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքել Անգլիոյ հետ, բայց մայիս 28ին խզեց բանակցութիւնները ։ Ուրիշ շարաշուք պարագայ մը կը համարուի այն որ Մուսոլինի նոր գիր մը ուղղած է Պ. Ռուզվէլթի ։ Նախագահին քարտուղարը այս առթիւ յայտնեց թէ ուրիշ կառավարութիւններէ ալ նամակներ հասած են ։ Վերջապէս, կարգ մը լուրերու համաձայն, Հիթլէր արեւմտեան ճակատին վրայ տեսակցութիւն մը ունեցած է Տոքթ. Կէօպէլսի հետ, եւ կը կարծուի թէ շնդալից յայտարարութիւն մը պիտի ըլլայ Իտալիոյ մասին ։

Ամէն պարագայի մէջ, Լոնտոնի թերթերը կարգ մը երեւոյթներէ դատելով, այն եզրակացութեան յանգած են թէ ժամը հնչած է Իտալիոյ համար ։ Այս առթիւ կ'ազդարարեն թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա պատրաստ են ամէն պատահականութեան հանդէպ ։ Ամէն զգուշական միջոց ձեռք առնուած է Միջերկրականի մէջ եւ այլուր ։ Միւս կողմէ, Դաշնակիցները միշտ պատրաստ են բանակցելու Իտալիոյ հետ, առեւտրական թէ քաղաքական խնդիրներու մասին ։

« Թայմզ » կը գրէ այս առթիւ.— Գրեթէ բոլոր ախտանշանները կ'ապացուցանեն թէ միտքերը դէպի պատերազմ դարձած են Իտալիոյ մէջ ։ Վերջին օրերու ընթացքին բազմապատկուեցան այս ախտանշանները» ։ Պահպանողական թերթը այս առթիւ յիշելով կարգ մը վերագրումներ, կը յայտարարէ թէ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ երբեք միտքէ չեն անցուցած Իտալիան զրկել հաշտութեան խորհրդաժողովին մասնակցելու իրաւունքէն, կարգադրելու համար եւրոպական խնդիրները ։

Աշխատաւորական օրկանը, «Տէյլի Հէրըլտ», կը գրէ թէ օրէ օր կ'աճի Գերմանիոյ ճնշումը Իտալիոյ վրայ ։ «Գերմանները մերթ սպառնալով, մերթ խոստումներ տալով կամ կիրքերը գրգռելով, կը ջանան անդառնալի որոշում մը տալու ստիպել Մուսոլինին ։ Անոնք որոշ յառաջդիմութիւններ կատարած են վերջին օրերս, եւ գետին շահած են անոնց դէմ որ Մուսոլինիի խորհուրդ կուտան զոնէ պայմանաժամ շահիլ, որոշում տալու համար ։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ բրիտանական, ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները այսօր շատ աւելի հաւանական կը գտնեն Իտալիոյ գործողութիւնը Դաշնակիցներուն դէմ քան եղած է երբեք » ։

Իտալական թերթերը կը գրեն թէ սահմանները բաց պիտի մնան պատերազմի ատեն եւ մորաթորիոմ պիտի չյայտարարուի ։

*** Իտալիոյ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ պիտի գումարէ երեքշաբթի օր, նախագահութեամբ Մուսոլինիի, մասնաւորապէս լսելու համար Առաջնորդին յայտարարութիւնը միջազգային կացութեան եւ Իտալիոյ դիրքի մասին ։ Կը կարծուի թէ վճռական որոշում մը պիտի տրուի այս նիստին մէջ ։

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը նոր միջոցներ ձեռք առաւ օտարականներու եւ մասնաւորապէս Գերմաններու դէմ, խափանելու համար որ եւ է դաւադրութիւն ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը յանձնարարեց Իտալիոյ եգիպտական գաղութին եւ ուսանողներուն, իրենց երկիրը վերադառնալ, զգուշութեան համար ։ Խորհրդարանին արձակուրդը պիտի սկսէր յունիսի սկիզբը, բայց որոշուեցաւ անընդհատ շարունակել նիստերը, նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը ։ Նոյն պատճառով թագաւորն ու կառավարութիւնն ալ Աղեքսանդրիա պիտի չերթան այս ամառ ։

Նորվեկիոյ կռիւնե՛ր եւ Նարվիքի գրաւումը

Նարվիքի գրաւման առթիւ, տեղական թերթերը կը գրեն թէ Դաշնակիցներու վերջին գրոհը տեւեց 23 ժամ ։ Մինչ բրիտանական մարտանաւերը կը ռմբակոծէին գերմանական դիրքերը, ֆրանսական, լեհական եւ նորվեկեան զօրամասերը իրենց յարձակումը կը կեդրոնացնէին քաղաքին վրայ, հիւսիսէն, հարաւ. արեւելքէն եւ արեւելքէն ։ Անգլիական մարտանաւերը երեքշաբթի առտու դիրք բռնելով Նարվիքի դիմաց, սկսան ռմբակոծել, մինչ ֆրանսական զօրքը ցամաք կ'ելլէր, մասնաւորապէս շինուած մակոյկներով ։ Ուրիշ զինուորներ ալ ցամաք ելան հարաւէն եւ ուժգնօրէն յարձակում գործեցին, աջակցութեամբ Նորվեկիացիներու ։ Գործողութիւնները շարունակուեցան գիշեր ցերեկ, եւ Նարվիք Դաշնակիցներուն ձեռքը անցաւ Մայիս 30ի առտուն ։ Գերմանները ծանր կորուստներ կրեցին ։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Նորվեկիոյ այն մասին մէջ որ Գերմաններուն ձեռքը չէ անցած, կը գտնուին մօտ 30.000 նորվեկեան զինուորներ եւ 750.000 բնակիչներ, — ձկնորս, գիւղացի, առեւտրական ։

*** Ինչպէս յայտնի է, Նարվիքի նաւահանգիստը կենսական կէտ մը կը կազմէր Գերմանիոյ համար, իբրեւ փոխադրութեան կեդրոնը Շուէտի հանածոյ երկաթին ։ Տարուան ութ ամիսներու ընթացքին, Նարվիքի միջոցաւ կը կատարուի փոխադրութիւնը, երբ սառած կ'ըլլայ Շուէտի Լուլէա նաւահանգիստը ։ Այդ ութ ամիսներու ընթացքին օրական 22.000 թոն հանածոյ կ'արտածուի ։ Շուէտական հանածոյի տարեկան արտադրութիւնն է 15 միլիոն թոն, գրեթէ հաւասար անգլիական արտադրութեան, բայց շատ արժէքաւոր, քանի որ 60 — 70 առ հարիւր երկաթ կը պարունակէ ։ Շուէտ ինք շատ քիչ կը սպառէ այս հարստութիւնը, որ գրեթէ ամբողջութեամբ կ'արտածուի ։

Վերադարձողի մը պատմութիւնը

Մէկը անունս տուաւ: Զայնէն ճանչցայ ու ըսի. «Տէր Աթանաս, ուրկէ՞ ուր այսպէս»:

— Եկուր, ըսաւ, սա դիմացի սրճարանը երթանք, կ'ուզեմ երկու խօսք ընել:

Նստած չնստած, Տէր Աթանաս ձեռքը ճակատին տարաւ, քանի մը անգամ անունս տուաւ, օրօրեց գլուխը ու հառաչեց: Այս անգամ իր սիրտը կոտրած տեսայ ու հարցուցի.

— Ի՞նչ ունիս, Տէր Աթանաս, շատ փոխուեր ես:

— Անապատէն կը վերադառնամ: Գիտե՞ս՝ թէ ի՛նչ էր ինծի պէսներուն քաշածը տեղահանութեան պահուն: Խենթենալիք ճամբորդութիւն մը ըրինք: Իմ մտածումս հիմակ, անհարկու բան մըն է չինած կեանքը: Կը վախնա՛մ: Հիմակ ես լացը տկար ու ապուշ կը գտնեմ ու կ'ըսեմ, «գժոխքին մէջ չեն լար, հոն կը կռուին, ոսրովհետեւ անկէ անդին աշխարհը բաց է ... Շատ անգամ այս լուսանկարին վրայ կը մնան աչքերս:»

Ու Տէր Աթանաս գրպանէն լուսանկար մը հանեց: Մօրուքը ամբողջ երեսը բռնած էր, մազերն ալ պճռքած՝ խառնուելով մօրուքին, աչքերուն կուտային կորսուած արտայայտութիւն մը: Հագուստները ցնցոտիներ: Շապիկին կոճակները փրթած, կուրծքը բաց, քստտ կ'երեւար: Այս լուսանկարը, աքսորի մէջ քաշել տըւած էր:

Տէր Աթանաս առաջուան մարդը չէր այս թուղթի կտորին վրայ: Կամուրջէն ալ թէեւ տրտում բան մը կար երեսին վրայ, բայց այսքան չէր երեւար:

— Այս լուսանկարը ուրիշ կեանքի մը վկան է, ըսաւ, ու կրկին գրպանը դրաւ:

— Ի՞նչ կ'ընես հիմա, Տէր Աթանաս:

— Կ'աշխատիմ:

— Ի՞նչ աշխատութիւն ...

— Դերձակութիւն կ'ընեմ:

— Այլեւս քահանայութիւն չէ՞ս ըներ:

— Ո՛չ, ո՛չ, չեմ կրնար:

— Ձե՞ս կրնար:

— Ձեմ կրնար: Ականջիս մէջ հազարաւոր բառեր մնացած են: Լեռներուն ու ժայռերուն տակը, անապատին մէջ անօթի ծարաւ մեռնող Հայերուն բերնէն լսեր եմ այս բառերը: Լեռները, քարերը, անդունդները այս բառերը կը մրմնջեն դեռ, ու կը պոռան՝ «Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա»: Պատասխան տուող չկայ: Զարմանալի բան, հիմա աւելի կը խնդան մարդիկ, իրենց ուրախութիւնը չտեսնուած բան մըն է:

— Տէր Աթանաս, մարդիկ կեանքին վրայ կը խնդան: Ես մէկը կը ճանչնամ, որ հօրը դագաղը երբ գերեզման իջեցուցին, սկսաւ խնդալ: Այս տղան որքան իջած էր իր սրտին խռովութեանը մէջ, որ բանի մը հետ չկրցաւ հաշտուիլ, ու յանկարծ, ծիծաղ մը փրթաւ, չկրցաւ բռնել իր սիրտը, ու սկսաւ խնդալ:

— Գիտեմ, սիրտերը հիմա շատ լեցուն են: Ով որ չի հաւատար իր սրտին, կորսուած է: Մեր բոլոր Հայերուն այս բանը կրկնեցի: Այն Հայը որ կը հաւատայ իր տառապանքին, բուն, կրնայ իր ուժերուն վստահիլ: Մեր տառապանքները մեզ յոյսի մը կը կապեն: Ես կը հաւատամ իմ տառապանքիս: Ինչ կ'ուզեն թող ըսեն, ես իմ սրտիս կը հաւատամ: Երբ այս միջավայրին մէջ ինկայ, ինքզինքս ժողվեցի, ու սուրբ անոր բերանը նայելու տեղ, «ուժ առ, Տէր Աթանաս», ըսի ես ինծի: Շատ մը բանուորներ իրենց գլուխները կախ, մարդավայել կ'աշխատին: Հիմա ես ալ անոնց պէս կ'աշխատիմ: Աշխատելով, շատ բան գտած եմ կեանքիս մէջ: Որովհետեւ, չեմ կրնար աղօթել ... Բայց աշխատելով, սրտիս մէջ, աղօթքի նման բան մը գտած եմ:

Ես հիմա առաջուան մարդը չեմ:

X

Տէր Աթանասի հետ լռութեամբ քով քովի, քաղաքին լայնկեկ պողոտային մէջ սկսանք քալել: Ես կը զգայի որ երկուքս ալ միեւնոյն լռութիւնը ունէինք: Հարիւրաւոր մարդոց քովէն ինչպէ՞ս անցեր էինք: Ձեմ գիտեր: Բայց կամուրջին վրայ կը գտնուէինք: Ցանկարծ Տէր Աթանաս կանգ առնելով, նայեցաւ Ջուրերուն ու ըսաւ.— «Եկուր քարափը իջնենք, աւելի մօտէն կը դիտենք»:

Մեզմէ քիչ մը հեռուն, գետափը խումբ մը մարդիկ նստած էին: Ի՞նչ անցաւ դարձաւ, չիտակն ըսելով ես բան չհասկցայ, բայց Տէր Աթանաս այլեւս առաջուան մարդը չէր: Երեսին վրայ փայլուն բան մը կը տեսնէի:

— Տէր Աթանաս, ըսի, ու խնդալով իրեն նայեցայ:

— Կը ճանչնա՞ս այս մարդիկը, ըսաւ, անոնք ամէնքն ալ բարեկամներ են:

Հայու խօսքը լմնցուց, տարիքոտ դեղին մօրուքով մարդը մեզի մօտենալով, ժպտալին բարեւեց, ու «ես քեզ կը ճանչնամ, ըսաւ, դիս չէ՞ք յիշեր, օր մը ընկերոջ մը հետ, ես ձեր եկեղեցին եկայ, ու դուք զիս Ռուսերու Սպայից Միութեան զրկեցիք: Ես Ռուս եմ, արհեստով երկրաչափ: Հիմա, անգործ եմ»: Ու, ասոնք բարեկամներ են, ըսաւ, ու նայեցաւ իր ընկերներուն:

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն դրասենեակը, 1921 — 1925 թուականներուն, միջազգային գրասենեակի կը նմանէր: Բոլոր մեր գաղթական հայրենակիցներէն զատ, Սերպ, Ռուս, Պուլկար եւ ուրիշներ կը ներկայանային առեն առեն... Ամէնուն ալ երբեմն բարոյապէս, ու շատ անգամներ ալ՝ գործնապէս կրցանք օգտակար ըլլալ:

— Այդ օրերուն, պատասխանեցի, հազարաւորներ ներկայացան մեր գրասենեակը, ո՞ր մէկը յիշեմ: Սակայն միտքս կուգայ որ նոյնիսկ ռուս սպաներ եկան մեր գրասենեակը, ու ես անոնց ռուս Սպայից Միութեան հասցէն տուի:

— Աս է հիմակուան մեր կեանքը, ըսաւ ու խնդաց:

Խօսելու տեղ, վրան նայած առենս, պահ մը լռեցի: Իրաւ որ բառերը շատ անդոյն կ'երեւային ինծի:

— Ծի՞չը պարա՞պ է, հարցուց Տէր Աթանաս, նայելով անոր ընկերներուն:

Մէջտեղը գինիի պարապ շիշ մը կար:

— Կէս ժամ առաջ լեցուն էր, ըսաւ ու ժպտեցաւ:

Ես այս պահուն հասկցայ՝ թէ ի՞նչ էր այս մարդոց հիմակուան կեանքը: Բայց ինչպէ՞ս կը պահէր իր զուարթութիւնը: Առանց ճիգի յստակութիւն մը նշմարեցի երեսին վրայ:

— Շիշ մը գինի, ըսաւ Տէր Աթանաս, ու վարպետութեամբ բան մը սահեցուց ձեռքին մէջ: Աչք բանալ գոցելու պէս բան մը անցաւ արագութեամբ:

Այս մարդը, երկուքիս նայեցաւ առանձին առանձին, շնորհակալ եղաւ, օրօրեց գլուխը, ու ընկերներուն քով գնաց:

Անոնց ուրախութիւնը, հիմա կ'երիտասարդացնէր կեանքը:

Անոնց հիմակուան կեա՞նքը ...

Նայելով չես կշտանար, երբ ներդ կեանքին անուշութիւնը կայ:

Տէր Աթանաս ինծի նայեցաւ: Ես իր անցած երիտասարդութիւնը, քիչ անգամ երեսին վրայ տեսած էի այսքան ինքնամատոյց:

Մարդոց երեսին վրայ բան մը կայ՝ որ չի կորսուիր, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց ճակատագիրը:

Սրտիս մէջ անհուն բան մը կար: Ջուրին ձայնը անուշութիւն մը կը բերէր ու ամէն բան ջուրին կ'ընկղմէր կարծես: Ամէն բան հանդարտ ու գեղեցիկ էր, ամէն բան սրտառուչ ըլլալու չափ լոյս ունէր:

— Շատ հեղ մարդոց պոռչտուքները, ըսաւ Տէր Աթանաս, ինծի տխուր տեսարաններ կը յիշեցնեն: Մէկուն նայած առենս երբեմն, իմ տեսած այն աչքերուն կը հանդիպիմ, որոնց մէջ պատերազմը ամէն բան չորցուցած է:

«Աչքիս բան չերեւար: Ամէն արդարութիւն ինծի համար հեղնութիւն մըն է: Ըսել չեմ ուզեր թէ բաց պատելու ենք, բայց գոնէ Հայերս, մտածելու ենք քիչ մը մեր կեանքին վրայ: Այսպէս միայն կրնանք սրբագրել մեր միջակութիւնները:

«Ինչ կ'ուզեն թող ըսեն ինծի համար: Անապատին մէջ, լեռներուն, քաղաքներուն ու ճամբաներուն վրայ մեռնող Հայերը իրենց աչքերով տեսնողները, ուրիշ կերպ չեն կրնար մըտածել:

«Երբ կը մեկուսանամ, սրտիս մէջ բան մը կը հանդչի, ու առանց դըժուարութեան կրնամ ես ինծի հետ խօսիլ, ու կրնամ տեսնել բոլոր այն բաները, որոնք մեր տղայութեան հետ սկսան ու մեր կեանքը չինեցին: Երկրին համար ո՞վ չունի սրտին մէջ յաւիտենական զգացում մը: Կեանքը ինչ որ ալ ըլլայ, ան կը մնայ»:

Գետը կը հոսէր հանդարտ հանդարտ: Մեր շուրջը տիրող հանդարտութիւնը անկէ կուգար: Երկինքն ալ անոր պայծառութիւնը ունէր: Երգի մը եղանակը լսուեցաւ: Դիմացը, ճերմակեղէն լուացող կիները կ'երգէին: Անոնց պատասխանելու համար, քիչ մը անդին նստող մարդիկը, ուրիշ երգ մը երգեցին:

— Միտքդ կուգա՞ն մեր գիւղոցի երգերը, ըսաւ, ինծի նայելով Տէր Աթանաս: Անոնք չմոռցուելիք բաներ են կեանքին մէջ:

— Այո, այդ երգերը մեր տղայութիւնը չինեցին:

— Մեր հայրենիքին երգերը ...

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Թուղթի մասին

Թուղթը երբ գոյութիւն չունէր.— Հնագոյն նիւթը որ թուղթին տեղ կը գործածուէր, պապիրոսն էր, եղէգի տեսակ մը, որ առատ էր Եգիպտոսէն մինչեւ Պաթուրէս: Այդ եղէգէն տակաւին կան Իրագի եւ Սիկիլիոյ մէջ: Հիները կը գրէին նաեւ լաթի վրայ: Աւելի վերջն է որ հնարուեցաւ մագաղաթը, Պերկամոնի մէջ (Փոքր Ասիա): Մագաղաթը փափուկ ու տոկուն էր, շինուած ըլլալով կենդանիներու մորթէն: Գրիչի տեղ կը գործածէին վրձին, եղէգ ու փետուր: Մելանի տեղ կը գործածէին ճրագի մուրէ, այրած փղոսկրէ, խեժերէ պատրաստուած թանաք:

Հիները կը գրէին նաեւ քարի, փայտի, կեղեւի, աղիւսի, կապարի ու պղնձի վրայ:

Հին մատեանները պլորուած էին: Կը գրուէին մէկ էջի վրայ, սիւն առ սիւն: Հին հեղինակները իրենց ձեռքով չէ որ կը գրէին իրենց գրքերը, այլ նօտարներու, դրչագիրներու միջոցով: «Թուղթ» բառը, իր հին իմաստով կը նշանակէ «նամակ»: Նամակին իսկ նօտարը կը գրէր: Պօղոս առաքեալ Գաղատացիներուն ուղղած իր թուղթին մէջ, իբրեւ բացառիկ պարագայ, կը յիշէ որ իր ձեռքովը գրած է: Պօղոս ուրիշ թուղթերու մէջ, իր ձեռքով կը գրէր միայն ողջոյնը:

Թուղթը հնարուեցաւ 1300ին: Իսկ տպագրութիւնը մէկուկէս դար վերջ: Ու անկէ ի վեր ինչ խայտառակութիւններ չգրուեցան ու չտպուեցան:

Թուղթը եւ նամակը.— Հիները կը թղթակցէին, անշուշտ հապուադէպ կերպով: Նամակ կը ղրկուէր բարեկամի, ճամբորդի կամ նաւորդի մը միջոցով: Պետութիւնները ունէին արքունի սուրհանդակ: Նամակը կ'ըլլար գլանաձեւ, նիւթին ծայրը ոլորուածին վրայ կը փակցնէին ու կը կնքէին մեղրամոմով: Պահարանի տեղ կը գործածէին գեղեցիկ քսակներ:

Թուղթը եւ իր տագնապը.— Եւրոպական բոլոր երկիրներուն մէջ, ներկայիս, թուղթի տագնապ կայ: Այսուհետեւ պիտի հաւաքուին հին թուղթերը, պիտի գործածուին թուղթին երկու էջերը, նոյնիսկ պիտի օգտագործուին լուսացքները: Թերթերը, շաբաթը հինգ անգամ, լոյս պիտի տեսնեն միայն երկու էջով: Ամենուրեք թուղթի պակաս կայ: Դրամը թուղթ եղաւ (թղթադրամ): Թուղթը չփացաւ այս պատիւէն ու դարձաւ հնդկական հագուստ կերպաս:

Թուղթը եւ «Յառաջ»ը.— Պատերազմէն գրեթէ անմիջապէս վերջը, «Յառաջ» սկսաւ հրատարակուիլ երկու էջով: Ներկայիս միւս բոլոր թերթերն ալ կը հրատարակուին երկու էջ, շաբաթը միայն երկու օր չորս էջի իրաւունք ունենալով: Այսպէս «Յառաջ» առաջնորդ եղաւ ու միւս թերթերը հետեւորդ: Տեսնենք մինչեւ ուր պիտի առաջնորդուինք:

Թուղթը եւ հայ նպարավաճառ մը.— Պոլսեցի բարեկամներէս մէկուն տղան՝ քանի մը տեսակ ապրանք կը գնէ հայ նպարավաճառէ մը: Հաշիւը կարգադրուելէ վերջը, նպարավաճառը տեսնելով որ տղան քիչ մը կը տատանայ ապրանքները հաւաքած ատեն, կը կարծէ որ թուղթի մը մէջ փաթթել կ'ուզէ գնածները ու կը հարցնէ.

— Կ'ուզես փաթթե՞մ ...

Տղան կը պատասխանէ.

— Ո՛չ, բաքթքէս չեմ ուզեր:

Թուղթը եւ Ապուշխցիները.— Ակնցիները իրենց դրացի Ապուշխցիները կ'անուանեն «թուղթը պակասներ»: Այս բացատրութիւնը համանիշ է այն բառին որ հոմանիշով արդէն շափազանց հարուստ է: Այդ բառն է «խենթ»ը: Ձեմ գիտեր թէ որքան արդար են Ակնցիք:

Հիմա սակայն, թուղթը պակաս կամ անպակաս բոլոր Ապուշխցինները, ամենայն իրաւամբ, Եւրոպացիներու համար կրնան ըսել.

— Աստուած շնորհք տայ ձեզի: Թուղթը պակաս խելացի Դաւիթներ:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՋՐՊԱՐՏԻԶԸ ԵՒ ՕՁԸ

Ինչ որ մի անգամ դժոխքի դրան
Օձն ու Ջրպարտիզը վէճի մէջ մտան.
Ո՞վ պիտի մտնի առաջինը ներս:
Ու չէին զիջում իրարու այսպէս:
Սակայն յայտնի է նա է շուտ մտնում
Ով շատ չարիք է կատարած լինում:
Եւ ահա վէճի մէջ այդ բէժ ու մեծ
Օձի դէմ Ջրպարտիզը լեզուն ցոյց
տուեց:
Իսկ օձը գովեց ուժն իր խայթիչի,
Ֆշշաց, չըլինի նա ամօթահար,
Ձգնում էր ոըպէսզի ինքն առաջ
անցնի,
Եւ Ջրպարտիզը պիտի ետ մնար:
Բայց Բեհեղզեբուղը պաշտպանեց
նրան,
Օձին չքողեց մօտենայ դրան:
Ասաց.— Ձեմ ժխտում արժանիքը քո
Բայց նրան պիտի տամ ես առաջնու-
թիւն,
Դու չար ես ու լի մահացու թոյնով,
Ու վտանգաւոր՝ երբ մօտիկ ես դու:
Դու շատ շատերին խայթում ես ի
զուր,
Կարո՞ղ ես սակայն դու խոցել այն-
պէս,
Ինչպէս Ջրպարտչի չարանենգ լե-
զուն,
Որից չի փրկի թաքստոցը քեզ:
Ուրեմն քեզնից նա ենգ է այնժան,
Թող գնա հիմա նա քո առաջին:
Եւ այն օրուանից դժոխքի միջին
Ջրպարտիչների պատիւն է մեծ, օ-
ձերինը՝ քան:

ԿՐԻԼՈՎ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան 61րդ տարեդարձին առթիւ, յառաջիկայ յունիս 2ին, կիրակի, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15, Rue Jean Goujon), ի յիշատակ հանգուցեալ անդամուհիներուն: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները եւ սանուհիները:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՆՇԽԱՐ ՄԸ

ԽՄԲ.— Թէհրանի «Ալիք»էն կ'իմանանք թէ ողբացեալ Օհան Կարօ 1923ին Թաւրիզէն Եւրոպա մեկնած ատեն, բարեկամի մը յանձներ է քանի մը անտիպ բանաստեղծութիւններ: Ահաւասիկ մէկը, առանց խմբագրի.

X

— Թիթեռն ի՞նչու կ'ապրի մէկ օր,
Կեանքը քաղցր է այսքան երբ որ,
— Հոգի մը բոյր,
Ցօղ ու փրփուր,
Կը մնա՞յ ողջ.
Երկիրն ամբողջ
Ծաղկի ծով է,
Սիրոյ բով է ...
— Թիթեռնիկներն անմեղունակ
Ե՞ր կը մեռնին անժամանակ.
— Հոգի մը հէք,
Ձիւն ու բեհեզ.
Կը մնա՞յ ողջ.
Երկիրն ամբողջ
Ցաւի ծով է,
Վշտի բով է ...

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԸԼԼԱՐ, ԵԹԷ ...

Պուքրէշի «Հայ Մամուլ» շաբաթաթերթին մէջ կը կարդանք, «Արմիկ Ջամալեան ինկաւ» խորագրին տակ.—

«Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք որ արեւմտեան ճակատին վրայ ինկած է Արմիկ Ջամալեան, որդին Արշակ Ջամալեանի ... Եթէ լուրը հաստատուի» եւն.:

Բոլորովին անհիմն: Արմիկ Ջամալեան ողջ առողջ է, եւ կը գտնուի ոչ թէ արեւմտեան ճակատը, այլ զօրանոց մը Փարիզի մէջ:

** Անթէնքի «Նոր Օր»ը անհամ խաղ մը սարքած էր ապրիլ 1ի առթիւ, տասուն կանուխ Աթէնք փոխադրելով Ա. Խատիսեանը, նկարագրելով ժամանումը, տեսակցութիւնները, ճառեր խօսիլ տալով երկու թաղերու մէջ եւ յետոյ ճամբայ հանելով դէպի Պէյրութ եւ Եգիպտոս: Պարզ ակնարկ մը բաւական էր, հասկնալու համար «գիտ»ին էութիւնը:

Երկու օր վերջը թերթը կը խոստովանէր թէ կատակ էր, մեղքը ձգելով ... ապրիլ 1ի վրայ:

Թերթը հասաւ Ամերիկա հասած, «Հայրենիք» վերէն վար կ'արտատպէ ամբողջ նկարագրութիւնը: Այդ չի բաւեր, անգլերէնի թարգմանելով, կը հրատարակեն նաեւ «Հայրենիք» շաբաթաթերթին մէջ, առաջին էջ ...

Դաս տալու յաւակնութիւն չունինք. բայց չա՞տ է քիչ մը ուշադրութիւն պահանջել, մանաւանդ այս օրերուն:

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգեւորական իշխանութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը, այս տարի եւս կազմակերպած են «Հայ Մանուկներու հաղորդութեան օրը»: Այս առթիւ մասնաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ երդեհոնի ընկերակցութեամբ հինգշաբթի 6 յունիս, ժամը 10ին:

յաջողեցան ամրացեալ բանակատեղին հասնիլ: Բանակին մնացեալ մասը, որ նոյնպէս կարեւոր զօրամասեր կը պարունակէ, դեռ կը կռուէր լեռնային շրջանին մէջ»:

«Փըթի Փառիզիէն»ի աշխատակիցն ալ նկարագրելով այս հերոսամարտը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Տէօնքէրքի ամրացեալ բանակավայրին հարաւակողմը, գրեթէ 25 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, շարք մը տաժանելի կռիւներ կը մղեն մնացեալ զօրամասերը մեր բանակին որուն կը հրամայէր Զօր. Փռիու, խուսափելու համար զօրքին պաշարումէն: Ծովափը շատ հեռու չէ: Ծովափը հասնիլ՝ կը նշանակէ փրկուիլ: Պիտի կրնա՞ն հասնիլ: Այս գերագոյն ռազմավարութիւնը կը կատարուի քառաձեւ ճակատեալ շարքերով, համաձայն հին կանոններու: Ամէնքն ալ գիտեն թէ ինչ կը նշանակէ քառաձեւ ճակատեալ շարք,— անցնիլ կամ մեռնիլ: Մեծ, շատ մեծ են այս զինուորները, որ անկարելին կը փորձեն: Քսենոփոնի «Նահանջ բիւրուց»ը, որու ընթացքին այնքան հերոսութիւն կատարուեցաւ, շատ փոքր բան մըն էր բաղդատելով այն քաջագործութեան հետ որ երեք - չորս օրէ ի վեր կը կատարուի Ֆրանսայի հիւսիսային կողմը: Փառք, փա՛ռք ֆրանսական առաջին բանակի հերոսներուն, որոնց զոհողութիւնը ի զուր ընդունուած չէ հայրենիքին փրկութեան համար»:

Ընկերվարական օրկանը, «Փոփիւլէռ» եւս այս հարցը կը շօշափէ նոյն անձկութեամբ.

— «Ֆրանսական զօրքին զանգուածը, որ կը նահանջէ կռուելով, միշտ ենթակայ է թշնամի հարուածներուն, մանաւանդ որ այս վերջինը նոր ուժեր կը ստանայ ամէն օր: Եթէ այս բանակը ինկած չէ թուական ջախջախիչ գերազանցութեան առջեւ, ամէն բանէ առաջ կը պարտի իր քաջութեան, ինչպէս եւ այն աջակցութեան զոր դիշեր ցերեկ կ'ընծայեն ֆրանքօ-անգլիական հետապնդիչ օդատորմիղները: Հակառակ գերմանական զեկոյցներուն որոնք ամէն կողմ կ'աւետեն թէ Ֆլանտրի ճակատամարտը վերջացած է եւ դաշնակից բանակները գրեթէ ոչնչացած են, ճակատամարտը կը շարունակուի եւ մեր բանակները դեռ կը տոկան: Պիտի տոկան որքան որ պէտք է: Հիւսիս. արեւելքի մէջ թշնամին յաջողած է անցնիլ Իզէրի ողողուած գիծը, ուր իր զօրաբաժինները ցեխերուն մէջէն կը քալեն, մինչեւ ծունկերը ջուրերու մէջ: Բոլոր տեղեկութիւններն ալ համաձայն են մէկ կէտի վրայ,— գերման զօրքին կրած ահռելի կորուստները: Յարձակողականը միշտ աւելի սուղի կը նստի քան պաշտպանողականը»:

ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԻ ՆՍՏԱՆ.— Լոնտոնի թերթերը եւ «Ն. Ե. Հէրըլտ» սրտաճմլիկ նկարագրութիւններ կը հրատարակեն նահանջի մասին, քաղելով Անգլիա հասած զինուորներէ: Ահաւասիկ նմոյշ մը.

— «Երբ ծովափ հասանք, փոխադրանաւերու պաշտօնեաները կը համրէին զինուորները: Ոչ մէկ հարցում զօրամասերու, գունդերու, նոյնիսկ ազգութեան մասին, որովհետեւ կային ֆրանսացի եւ պելժիացի զինուորներ որոնք կող կողի կռուած էին Անգլիացիներուն հետ, Ֆլանտրի ճակատամարտին մէջ: Բոլորն ալ յոգնած էին. շատերը բոլորովին ուժասպառ: Բայց ամէնէն զարմանալին այն էր որ բոլորն ալ զուարթ էին եւ շատերը կը ժպտէին ... Կռիւներու ընթացքին գերման օդաչուները ռումբեր եւ գնդացիրներ կ'արձակէին միշտ, առանց խտրութիւն դնելու ողջ - առողջներու եւ վիրաւորներու, մարտանաւերու կամ հիւանդանոց նաւերու միջեւ»:

*** Տըֆ Քուփըր, Անգլիոյ քարոզչութեանց նախարարը, ամէն օր ձայնասփիւռ ճառեր կը խօսի, լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը: Առջի օր խօսելով Պելժիոյ թագաւորին անձնատուութեան վրայ, յայտարարեց.— «Ահաւասիկ այն ուժերը որոնց վրայ հիմնուելով Հիթլէր կրնայ պարտութիւն պարտութեան վրայ բարդել, բայց այդ պարտութիւններէն վեր կայ բան մը որ անպարտելի է,— մարդու ոգին: Հիթլէր երբեք վարժուած չէ քաղաքակիրթ մարդու մը սովորութեանց: Խորհրդածողի սեղանը իրեն համար չէ: Ան ուրիշ մեթոտներ կը նախընտրէ, իր նպատակին հասնելու համար: Կրնանք յայտարարել իրեն թէ այլեւս տեսնելիք չունի խորհրդաժողովի այն աթոռը որ այնքան երկար սպասեց իրեն, եւ թէ երբեք հրաւէր պիտի չստանայ»:

*** Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Պելժիոյ Փլաման շարժումին վարիչը, Տոքթ. Մարթէնս, որ մահուան դատապարտուած էր 1914ի պատերազմին եւ յետոյ ներում ստացած: Իր վրայ գտնուեցաւ մօտ մէկ միլիոն ֆրանք ոսկեդրամ, որ յանձնուեցաւ Պանք տը Ֆրանսի: Ձերբակալուեցաւ նաեւ պելժ խմբագիր մը, որ ուզած էր տեսակցիլ Պելժիոյ վարչապետին հետ:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ձերբակալուեցան 200 կասկածելիներ, իբրեւ հետեւանք պանդոկներու, սրճարաններու եւ ուրիշ վայրերու մէջ կատարուած հետապնդումներու: Այս առթիւ հարցաքննուեցան աւելի քան 7000 հոգի:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ նախարարին իրաւասութիւն տրուեցաւ անմիջապէս ճամբելու եւ պատժելու այն բանուորներն ու վարիչները որ պարտաւորիչ ծառայութեան հրաւիրուած են անհատապար կամ խմբովին, եթէ յանցանքներ գործեն: Ցանցաւորը ոչ հատուցում պիտի ստանայ, ոչ ալ դատարան կրնայ դիմել: Ծանրագոյն պարագաներու մէջ, կարգապահական պատիժներն ալ բաւական պիտի չհամարուին:

ՍԷՆԻ նահանգային ժողովը եւ քաղաքապետական խորհուրդը արտակարգ նիստի հրաւիրուած են յունիս 15ին, քննելու համար ապահովութեան եւ պարենաւորման խնդիրները: Այս առթիւ պատուիրակութիւն մը ներկայացած էր ներքին նախարարին, առաջնորդութեամբ Սէնի նահանգապետին:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 4 JUIN 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4366

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Իտալիոյ որոշումին կը սպասուի այսօր, երեքշաբթի, քանի որ արտակարգ նիստի հրաւիրուած է նախարար. խորհուրդը, լսելու համար Մուսոլինիի յայտարարութիւնը: Լոնտոնի թերթերը միշտ կը պնդեն թէ հնչած է ժամը Իտալիոյ համար, հիմնուելով կարգ մը դէպքերու եւ իտալական մամուլին արտայայտութեանց վրայ: Միւս կողմէ կը հաւաստեն թէ Մուսոլինի նախ հաշտութիւն պիտի առաջարկէ, իր պահանջներն ալ ներկայացնելով, եւ եթէ Դաշնակիցները մերժեն, պիտի մասնակցի պատերազմին:

Ամէն պարագայի մէջ, ամբողջ քաղաքական աշխարհը անհամբեր կը սպասէ Հռոմի որոշումին: Այս առթիւ կիսապաշտօնական «Թան»ը եւ ուրիշ թերթեր նորէն կը յիշեցնեն թէ Իտալիա աւելի կը շահի տեղը նստելով քան կրակին մէջ նետուելով: «Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ եւ միւս կողմէ Իտալիոյ միջեւ չկայ ո եւ է խնդիր որ չկրնայ կարգադրուիլ խաղաղօրէն, բարեկամական բանակցութիւններով, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը երեսփ. ժողովին եւ ծերակոյտին մէջ»:

Պալքանեան խնդիրն ալ հրատապ հանգամանք ստացած է, իբրեւ հետեւանք Իտալիոյ բռնելիք դիրքին: Այս առթիւ կարգ մը պալքանեան պետութիւններ իրենց աչքերն ուղղած են դէպի Մոսկուա, որ քար լռութիւն պահելով հանդերձ, միշտ կը հասկցնէ թէ չի կրնար անտարբեր մնալ, եթէ փորձեն խախտել Պալքաններու զօրակշռը: Խ. Միութեան եւ Եուկոսլավիոյ տնտեսական դաշնագրին վաւերացումէն վերջ, այժմ կը խօսուի քաղաքական համաձայնութեան մը մասին: Պալքանեան տնտեսական խորհրդաժողովը բացուեցաւ Պելկրատի մէջ: Այս առթիւ այդ քաղաքը գնաց Սոֆիայի խորհրդային դեսպանը, ինչ որ նշանակալից դէպք մը կը համարուի: Ժողովին բացման օրը հրաժարեցաւ Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Կաֆենկօ: Տնտեսական զօրաշարժ յայտարարուեցաւ Ռումանիոյ մէջ: Հրատարակուած հրովարտակին համաձայն, տնտեսական նախարարը կը դառնայ կատարեալ դիկտատոր մը: Միւս կողմէ կառավարութիւնը հետզհետէ կը խստացնէ օտարականներու դէմ հսկողութիւնը: Բոլոր անոնք որ չեն կրնար ապացուցանել իրենց ինքնութիւնը, սահմանագլուխ կ'առաջնորդուին: Մէկ օրուան մէջ արտաքսուեցան 30 հոգի, որոնց չորսը Գերմանացի են, հինգը Իտալացի:

Մ. Նահանգները միշտ մտահոգութեամբ կը հետեւին Եւրոպայի դէպքերուն: Նախագահ Րուզվելթ 250 միլիոն սթերլինի (աւելի քան երկու միլիոն տոլար) յաւելուածական վարկ մը պահանջեց ազգ. պաշտպանութեան համար: Առավ բացառիկ վարկերու գումարը կը հասնի 343.750.000 անգլ. ոսկիի, որուն 175 միլիոնը բանակին, 168.750.000ը նաւատորմին համար: Նախագահը իր պատգամագրին մէջ անհրաժեշտ կը գտնէ այս վարկերը, իբրեւ հետեւանք վերջին «անհաւատալի դէպքերուն որ պատահեցան Եւրոպայի մէջ, եւ մասնաւորապէս օդանաւային եւ մեքենաշարժ ուժերու յարձոն գործունէութեան: Ոչ մէկ անհատ կամ խմբակցութիւն կրնայ որոշապէս նախատեսել ապագան: Սակայն, ցորչափ հաւանականութիւն կայ որ ոչ թէ մէկ կամ երկու ցամաքամասեր, այլ աշխարհի բոլոր ցամաքամասերը խրինհամաշխարհային պատերազմի մը մէջ, տարրական զգուշութիւնը կը պահանջէ աւելի զօրացնել Ամերիկայի պաշտպանութիւնը»:

Մի՛ ըսէք թէ չուներինք

Օտարականներու խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ կառավարութիւնը: Գերմանները իբրեւ թշնամի արգելափակուած են արդէն, այլ թէ կին: Աւստրիական հպատակներն ալ կեդրոնացման կայաններ փոխադրուեցան: Բայց Ապահովութեան Տեսչութիւնը կը շարունակէ իր հետապնդումները, մաղելու համար բոլոր կասկածելիները կամ անբաղձալիները: «Լ'Էօվր» կը գրէ թէ կը խորհուի շատ լուրջ քննութեան մը ենթարկել փարիզեան շրջանը բնակող օտարականները: Արմատական օրկանը այս առթիւ կը շնորհաւորէ կառավարութիւնը, չեշտելով թէ ոչինչ պէտք է խնայել, խափանելու համար «հինգերորդ գունդ»ին ծրագիրները:

Հեռաձայնի գործածութիւնը ջնջուեցաւ հանրային կայաններու (դրամը ձգելով բանող գործիքներ), սրճարաններու, ճաշարաններու եւ կառատուներու մէջ: Անհատական հեռաձայնը ազատ է: Եթէ որ եւ է խօսակցութիւն ըլլայ ի վնաս ազգ. պաշտպանութեան, անմիջապէս պիտի ջնջուի յանցաւոր բաժանորդին հեռաձայնը, ուրիշ պատիժներէ զատ: Հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները դադրած են երկրին հիւսիսային արեւելեան մասին մէջ, հետեւեալ նահանգներու հարաւային սահմաններուն վրայ,— Լօռ, Սէն եւ Սէն է Ուազ, Սէն է Մառն, Օպ, Մառն, Մէօզ, Վոժ եւ վերին Հռենոս: Նամակատուններու մէջ հեռաձայնով խօսելու համար անհրաժեշտ է ցուցնել անձնագիրը: Նահանգէ նահանգ հեռաձայնով կարելի է խօսիլ միայն մասնաւոր արտօնութիւն ստանալով:

Երթեւեկի օրէնքին սահմանափակումները Ֆրանսացիներուն համար ալ պարտաւորիչ է յունիս 1էն սկսեալ, ինչպէս գրած էինք արդէն: Այս առթիւ կառավարութիւնը նորէն կը յիշեցնէ օտարականներուն թէ միշտ ենթակայ կը մնան օրէնքին տրամադրութեանց, պատերազմական թէ ներքին շրջանները երթեւեկելու համար: Ուրիշ խօսքով, իրենց վարչական շրջանէն դուրս ելած ատեն, պարտաւոր են երթեւեկի արտօնագիր ստանալ, բացի անձնագիրէն (ինքնութեան թուղթ): Արտօնագիր ստանալու համար պէտք է դիմել թաղին ոստիկանական տեսչութեան կամ քաղաքապետութեան, որոնք խնդրագիրը կը փոխանցեն ոստիկան - զօրքի հրամանատարութեան: Այս վերջինն է միակ իրաւասուն նոյն թուղթերը տալու համար:

Ոստիկանական տեսչութիւնները (Commissariats) այսուհետեւ անընդհատ բաց պիտի ըլլան ամէն օր ժամը 8էն 22:

Փարիզի քաղաքապետութիւնները այսուհետեւ բաց պիտի մնան կիրակի եւ տօն օրերն ալ, միեւնոյն ժամերուն եւ միեւնոյն պաշտօնեաներով, համաձայն ներքին նախարարին որոշման:

Յունիս 8ին եւ 9ին կանչուելիք զինուորցուները (1939ի եւ 1940ի զօրացուներ) եթէ հաստատութեան մը մէջ կ'աշխատին առ նուազն չորս ամիսէ ի վեր, վճարովի արձակուրդ մը պիտի ստանան, յունիս 4էն սկսեալ (այսօր):

Բոլոր զինուորցուները պարտաւոր են իրենց զաւակներուն թիւը յայտարարել զօրակոչէն առաջ, դիմելով իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան եւ ստանալով համապատասխան թուղթը, յետագային դժուարութեանց չմատնուելու համար:

Պատերազմական գերիներու մասին տեղեկութիւն ստանալու համար պէտք է գրաւորապէս դիմել ոչ թէ Կարմիր Խաչերու դաշնակցութեան, այլ հետեւեալ հասցէին.— Prisonniers de guerre, Service des relations avec l'Agence Centrale de Genève, 12, Rue Newton, Paris :

Դպրոցական արձակուրդի առթիւ, կոչ մը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ, որով կրթական նախարարը, Պ. Սառօ կը յանձնարարէ աշակերտներուն եւ աշակերտուհիներուն նուիրուիլ ազգային ծառայութեան, օգնելով հողագործական, գեղարուեստական, տանին աշխատանքներու եւն.: Այն պատանիները որ կ'ուզեն աշխատիլ անհատաբար, կրնան ուղղակի ծառայել իրենց արձակուրդի վայրերուն մէջ. իսկ խմբական աշխատանքներու համար պիտի օգնեն արիներու միութիւնները եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ:

ՏԷՕՆՔԷՐՔԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ 4)5Ը ԵՒ ՏԱՍՆԵԱԿ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ ՓՐԿՈՒԱԾ

Ո՞ւր պիտի ուղղուի գերմանական յաջո՞րդ յարձակողականը

Զեկոյց թիւ 543, յունիս 1, առաւօտ (276րդ օր).— Ֆրանսական եւ բրիտանական ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերը կատարեալ համերաշխութեամբ կը շարունակեն կատաղի պայքար մը Տէօնքէրքի մէջ, դիմադրելու համար գերմանական գրոհին եւ ապահովելու պարպումը: Թշնամին հակայարձակում գործեց Սոմի շրջանին մէջ, ապացուցանելով թէ որքան կարեւորութիւն կ'ընծայէ անոր անցքին: Այս հակայարձակումը ետ մղուեցաւ:

Զեկոյց թիւ 544, իրիկուն.— Հիւսիսի մէջ մեր զինուորները յաջողութեամբ դիմադրելով թշնամիին նոր ճիգերուն, կը շարունակեն պաշտպանել զօրքին դէպի նաւ փոխադրութիւնը: Տեւական գործունէութիւն երկու կողմէն, Սոմի ճակատին վրայ: Ոչ մէկ նշանակելի դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ: Մայիս 31ին, իրիկուան դէմ մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը, հակառակ թշնամի հետապնդիչներու գործունէութեան, զանգուածային յարձակումներ կատարեց թշնամի զօրախմբումներու եւ զօրամասերու դէմ: Շատ մը խոր հետազօտութիւններ կատարուեցան Մէօզի, Մոզէլի եւ Հռենոսի վրայ: Յունիս 1ի կէս օրէն վերջը մեր հետապնդիչ օդատորմիղը կռուի բռնուեցաւ թշնամի օդանաւային արշաւախումբի մը հետ, Ռոնի հովիտին մէջ: Այս առթիւ վար առինք կարգ մը օդանաւեր որոնց թիւը չէ ճշդուած տակաւին:

Զեկոյց թիւ 545, յունիս 2, առաւօտ (277րդ օր).— Տէօնքէրքի շրջանին մէջ, աքանչելի ուժգնութեամբ դիմադրելով թշնամիին անընդհատ յարձակումներուն, մեր զինուորները շարունակեցին զսպել գերմանական բոլոր ճիգերը եւ պարպումը փութաջանութեամբ շարունակուեցաւ երէկ ցերեկ, յետոյ գիշերը, հակառակ թշնամի օդանաւերու եւ թնդանօթներու ռմբակոծութեան: Սոմի վրայ թշնամին քանի մը արշաւներ փորձեց առանց արդիւնք մը ձեռք ձգելու: Ճակատի մնացեալ մասին վրայ հրետաձգութիւն զանազան կէտերու մէջ:

Զեկոյց թիւ 546, իրիկուն.— Այն օրէն ի վեր որ հրաման տրուեցաւ դէպի Տէօնքէրք նահանջելու, ֆրանսական եւ անգլիական զինուորները, որոնք կուի բռնուած էին երեք ճակատներու վրայ, Սէնթ Օմէրի շրջանէն մինչեւ Արասի շրջակաները, Վալանսիէնի եւ Քուրթրէի մէջ, ուր կապուած էին պելժիական բանակին հետ, հարկադրեցին թշնամին, մինչ ան կը սպասէր իրենց անձնատուութեան, անընդհատ ճակատամարտ մղել ամէնէն տաժանելի եւ բուռն պայմաններուն մէջ: Անոնք նախ գրաւեցին Պասէի եւ Աքարփի ջրանցքին գիծը, յետոյ Լիսը, յետոյ Կրավլինի, Քասէլի, Իփրի եւ Նիւփորթի հովտային շրջանը, վերջապէս բուն իսկ ամրացեալ բանակավայրը, որ մասամբ պաշտպանուած էր ողողումներով: Իւրաքանչիւր շարժումի ընթացքին, անոնք գործեցին բարեկարգութեամբ, թնդանօթներու, օդանաւերու եւ հրասայլերու կրակին տակ, անընդհատ զսպելով թշնամին բազմաթիւ եւ ազդու հակայարձակումներով: Այս նահանջը, որ կատարուեցաւ ամէն կողմէ ճնշուած, քսան օրէ ի վեր ամէն հանգիստէ զրկուած եւ Լէօփոլտ թագաւորին անձնատուութեան հետեւանքով յանկարծ իրենց ձախ թեւէն վտանգուած զինուորներու կողմէ, պիտի մնայ հերոսական չարքաշութեան օրինակ մը Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ բանակներու պատմութեան մէջ: Շնորհիւ հիւսիսային ճակատի զինուորներու քաջութեան եւ աննկուն կորովին, այն հողային յաջողութիւնները զոր ստացաւ թշնամին, փոխարինուեցան մարդկային եւ նիւթական ահագին կորուստներով: Գերմանական ուժը ծանր փորձի մը ենթարկուեցաւ եւ մեր բանակները, որոնց բարոյական կորովը բարձր է աւելի քան երբեք, պատրաստ են դիմադրաւելու նոր կռիւներ: Դէպի ծովափ քշուած զօրքին ամենամեծ մասը արդէն նաւ նստած է Տէօնքէրքի մէջ, որուն ամրութիւնները դեռ կը դիմանան: Ֆրանսան կրնայ հպարտանալ հիւսիսային հերոսական բանակին սպաներով եւ զինուորներով: Յունիս 2ի ցերեկը, Սոմի ճակատին վրայ, Էնի ճակատին վրայ եւ արեւելքի մէջ գործունէութիւնը սահմանափակուեցաւ հրետաձգութեամբ եւ ինքնաշարժ զէնքերու հրաձգութեամբ, Ռըթէլի շրջանին մէջ: Յունիս 1էն 2ի գիշերը, մեր օդանաւերը շարունակեցին ռմբենաւորել հիւսիսային ճակատի զինուորները: Բազմաթիւ հեռաւոր հետազօտութիւններ կատարուեցան Թրէվի շրջանին վերեւ եւ Սեւ Անտառին հարաւակողմը: Երէկուան օդարշաւը հարաւ. արեւելքի մէջ 12 օդանաւ արժեց թշնամիին, համաձայն մինչեւ հիմա կատարուած հաշիւներու:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ, ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԻՆ.— Ինչպէս կը հետեւի պաշտօնական զեկոյցէն, Տէօնքէրքի պարպումը գրեթէ վերջացած է: Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերուն հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, հարիւր մարտանաւեր եւ 200 ամէն կարգի նաւեր մասնակցած են փոխադրութեան գործին: Դաշնակից հրամանատարութիւնը օգտագործեց ոչ միայն սովորական փոխադրանաւեր, այլեւ ձկնորսանաւեր, զբօսանաւեր, նոյնիսկ փոքր մակոյկներ, կարելի եղածին չափ շատ զինուոր փոխադրելու համար Անգլիա: Ամենամեծ օգնութիւնը հասցուցին դաշնակից մարտանաւերը, որոնք հսկողութիւն կը կատարէին Մանշի մէջ, 40 մղոն տարածութեան մը վրայ, սուզանաւերու, թորփիլանաւերու եւ օդանաւերու դէմ, իրենց թնդանօթներն ուղղած գերմանական զօրաշարքերուն դէմ, 12 մղոն անդին:

Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Գերմանիոյ կորուստները, մարդկային թէ նիւթական, կը հասնին «առասպելական» գումարի մը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, 23 օրուան մէջ Գերմանիա կորսնցուցած է 600.000 հոգի, իր հրասայլերուն 3)5ը, իր թեթեւ հրասայլերուն եւ ուրիշ զրահապատ եւ մեքենաշարժ ուժերուն կէսէն աւելին, ինչպէս եւ աւելի քան 2000 առաջին կարգի օդանաւեր: (Շատեր մինչեւ 3000 կը հաշուեն ամէն տեսակ օդանաւերու կորուստը): Սոյնպէս տեղեկութիւններ կը պակսին Դաշնակից ճակատի կորուստներու մասին. թերթերը կը գոհանան ըսելով թէ օդանաւերու կորուստը շատ վար կը մնայ գերմանական կորուստներէն:

Գալով փրկուած բանակին, Անգլիոյ պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ անգլիական բանակին 4)5ը եւ տասնեակ հազարաւոր Ֆրանսացի զինուորներ Անգլիա փոխադրուած են Տէօնքէրքէն: «Թան» եւ ուրիշ թերթեր կը գրեն թէ լուր չկայ Զօր. Փռիուէն եւ իր զօրաբաժնի մէկ մասէն:

Տէօնքէրքի մէջ ամրացած զինուորները կը շարունակեն դիմադրել, աջակցութեամբ դաշնակից մարտանաւերու: Վիրաւորները անմիջական դարմաններ կը ստանան: Ուրիշ հարիւրաւոր վիրաւորներ ձգուած են գիւղերու մէջ: Բժիշկներ եւ հիւանդապահներ ալ յաճախ յանձն կ'առնէին մնալ անոնց հետ, դարմանելու համար: Հազարաւոր անգլիացի, ֆրանսացի եւ պելժիացի զինուորներ ուտելիք եւ ծխախոտ կը ստանան օդանաւերու եւ անկարգելներու միջոցաւ: Տէօնքէրքի մէջ շատ մը հրդեհներ ծագած են: Քաղաքին 80 հազար բնակիչներէն շատեր իրենց տուներուն կամ վանքերու խոր նկուղներուն մէջ կ'ապրին, պատսպարուելու համար ռմբակոծութիւններէն: (Ն. Ե. Հէրըլտ):

Անգլիացի սպայ մը ձայնասփիւռ բանախօսութեամբ մը նկարագրելով Տէօնքէրքի հերոսամարտը, կ'ըսէ թէ միայն գիշերը կրնային քունի առնել: «Թան»ի մէջ հրատարակուած հեռագրի մը համաձայն, Տէօնքէրք մեծ մասով քանդուած է, բայց կրնայ դիմանալ իբրեւ տեսակ մը Պէլֆորի միջնաբերդ:

ՄԵԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ – ԻՏԱԼԻԱ

Հաշտութեան ձեռնա՞րկ մը, պատերազմին մասնակցելէ առաջ

Իտալիոյ որոշումին կը սպասուի այսօր, նախարարական խորհուրդին գումարման առթիւ: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ այլեւս անխուսափելի է Իտալիոյ մասնակցութիւնը: Այս առթիւ մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայուի Հիթլէրի տեսակցութեան՝ Պերլինի իտալական դեսպանին հետ:

Ամերիկեան մեծ գործակալութեան մը հեռագրին համաձայն, Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Իտալիա եւ Գերմանիա հաշտութեան ձեռնարկ մը պիտի կատարեն Ֆլանտրի ճակատամարտէն վերջը, սպառնալով թէ Իտալիա պիտի մասնակցի պատերազմին, եթէ չընդունուին առաջարկուած պայմանները: Որոշ տեղեկութիւններ կը պակսին պաշտօնական շրջանակներու մէջ, բայց ամերիկեան գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ այս եզրակացութիւնը հիմնուած է վստահելի աղբիւրներու վրայ: Հաշտութեան առաջարկը պիտի ըլլայ յանուն Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ եւ Մուսոլինի պիտի մշակէ խորհրդաժողովի մը ընդհանուր ծրագիրը, քննելու համար մանրամասնութիւնները: Տարակոյս չկայ թէ Մուսոլինի հողային պահանջներ պիտի ներկայացնէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի: Իրազեկներու կարծիքով, Մուսոլինի անամէջ սպառնալիք մը չէ որ պիտի կատարէ, եւ եթէ վերջնագիր դրկէ, մինչեւ ծայրը պիտի երթայ:

Մինչ այս մինչ այն, իտալական մամուլը հետզհետէ աւելի կը բարձրացնէ ձայնը, պահանջելով ոչ միայն Թունուզը, Քորսիքան եւ ուրիշ հողեր, այլեւ Նիսը: Ականաւոր փաշական մը, Անսալտօ, կիրակի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով զինուորներու առջեւ, բացատրեց այն քաղաքական եւ բարոյական պատճառները որ անհրաժեշտ կը դարձնեն Իտալիոյ մասնակցութիւնը պատերազմին: «Եթէ Իտալիա հեռու մնայ պատերազմէն, «Իտալացի» բառը հոմանիշ պիտի դառնայ «վատ»ի եւ «ինկած»ի: Իտալիոյ զօրաշարժը կը դարգանայ կանոնաւորապէս եւ դոհացուցիչ կերպով, թէեւ յայտարարութիւններ չկան պատերուն վրայ: Իտալիա պէտք է իր նպատակներուն հասնի իր սեփական միջոցներով, իր սեփական յաղթանակով»:

Լոնտոնի թերթերը անխուսափելի գտնելով Իտալիոյ մասնակցութիւնը, գիտել կուտան թէ իտալական բանակը լաւ սպառազինուած է մեքենաշարժ թեթեւ զօրամասերով, բայց չունի ծանր հրասայլեր: Իր օդաչուները աքանչելի են, բայց օդանաւերը հինցած: Գերմանիա հրասայլեր եւ օդանաւեր կը դրկէ:

Անցի օր խուռնումի փորձեր կատարուեցան Միլանի մէջ, իսկ ռազմափորձեր կը կատարուին Ֆլորէնցայի մէջ: Պատերազմական նախարարութիւնը դրօշի տակ հրաւիրեց տասը հազար կամաւորներ, որոնք մասնագէտ են ամէն տեսակ զէնքերու:

*** «Փոփիւլէռ»ի քաղաքական աշխատակիցը քննելով կացութիւնը, հետեւեալ հաւանականութիւնները կը նախատեսէ.— 1. Գերմանական մեծ յարձակողական մը Սոմ - Էն - Մաժէնօի ճակատին վրայ.— 2. Գերմանական կամ գերմանեւիտալական յարձակողական Զուիցերիոյ ճամբով, դէպի Լիոն.— 3. Գերմանական յարձակողական Զուիցերիոյ ճամբով, եւ միեւնոյն ատեն իտալական յարձակում Ալպեաններու վրայ:

*** Իտալիա խզելով Անգլիոյ հետ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները, խզեց նաեւ Ֆրանսայի հետ, թէեւ կը յուսացուի ելք մը գտնել:

*** Կը հերքուի այն լուրը թէ նախագահ Րուզվելթ հեռաձայնով խօսակցութիւն մը ունեցեր է Մուսոլինիի հետ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Անձկութեան օրեր

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պատերազմին սաստ կացումը անձկութեամբ համակած է հայրենասէր սիրտեր, որոնց հարազատները կրակի գիծերուն վրայ կը գտնուին այսօր: Մեր երիտասարդութեան լաւագոյն տարրերը: Ամենադժբախտ սերունդը՝ մեր ժամանակակից պատմութեան ․․․:

— Լուր մը առի՞ր ձերիններէն, ի՞նչ կը գրեն:

— Ես ալ, շաբաթ մըն էր որ նամակ առած չէի, շատ մտահոգ էի: Երէկ առողջութեան լուրը առի, քիչ մը հանդարտեցայ:

Ու շատեր, անհամբեր կ՚ուզեն որ ամէն օր լուր մը ստանան: Բարեբախտաբար, մեր անձնաւոր զինուորները իրենց վտանգաւոր դիրքերէն եւ կրակի տեղատարափին տակ անգամ չեն մոռնար իրենց սիրելիները, կ՚ըմբռնեն անոնց անձկութիւնը եւ կը գրեն միշտ, մեղմացնելով մտահոգութիւնը: Մէկը խրամատին մէջ, տեղէ տեղ փոխադրութեան միջոցին, մէկը խրամին մէջէն անկիւն մը կծկուած մատիտով քանի մը տող, ուրիշ մը քանի մը րոպէ ճաշի կամ հանգիստի պահէն օգտուելով: Նոյնիսկ լուսնի լոյսով գրուած նամակներ: Ապրին մեր տղաքը ․․․:

Եւ ինչ խանդաղատանքի տողեր այդ նամակներով: Շատեր մոռցած իրենց վտանգի րոպէները, կը քաջալերեն եւ կը յուսադրեն իրենց թիկունքի հարազատները: Ոչ մէկ յուսահատական խօսք: Ընդհակառակն, կամքի, չարքաշութեան եւ յաղթանակով վերադառնալու յուսատու շեշտ մը կը տեսնուի անոնց կարճ տողերուն մէջ:Ի՛նչպէս չհիանալ բարոյական կորովի մեծութեանը այս սքանչելի տղոց:

*** Ազգային Կեդր. վարչութեան հովանաւորութեամբ, Կապոյտ Խաչի վարչութեան յանձնուած կարօտ զինուորներու օգնութեան գործը օգտակար արդիւնքներ ունեցաւ: Մարսէյլի Կ. Խաչի վարչութիւնը մեր շրջանի կարօտ հայ զինուորներուն ղրկած է 300 ծրարներ — հագնելիք, ուտելիքներ եւ զանազան պիտոյքներ — երեք անգամով, 100ական ծրարներ: Այս ձեռնարկին համար կատարուած յատուկ հանգանակութիւններէ, նուէրներէ եւայլն մուտք ունեցած են՝ 9794 ֆրանք: Երեք հարիւր ծրարներու, բուրդի եւ զանազան նիւթերու ու առաքման ծախքերուն համար վճարած են 8614 ֆրանք:

Գնահատելի է Մարսէյլի Կ. Խաչի վարչութեան եւ իր մասնաճիւղերուն ջանադիր աշխատանքը: Կը լսենք թէ՝ ձեռնարկը պիտի շարունակուի յառաջիկային ալ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գիտական ու գրական ակադեմի վրայ

Գրեցինք թէ Մարտ ամսուան սկիզբը, Երեւանի մէջ գումարուեցաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 13րդ Ընդհ. ժողովը:

Կեդր. կոմիտէի քարտուղար Գ. Յարութիւնեանի երկար զեկոյցէն վերջ, խօսք առին Ա. Փիրուզեան (նախագահ գործավարներու Խոր-հուրդին), Մ. Պապեան (նախագահ խորհրդարանին), Բալաբէկ Մարտիրոսեան (կրթական գործավար), Արտօ Բունիաթեան (ելմտական գործավար), Գարեգին Աղբալեան (փոխ-նախագահ գործավարներու Խորհուրդին), Հ. Մարջանեան (հողային գործավար), Ա. Զարզօղլեան (կեդր. կոմիտէի գիւղատնտեսական բաժնի վարիչ), Ա. Բօշեան (կոմունիստ երիտասարդներու միութեան վարիչ), Լեւոն Ցոլակեան (փոխ-նախագահ գործավարներու Խորհուրդին), Սահակ Կարապետեան (կեդր. կոմիտէի փրոփականտի վարիչ), Հրաչիկ Գրիգորեան (խմբագիր «Կոմունիստ» թերթին), Հայկ Դոնոյեան (տնօրէն պետական Հրատարակչականին), Սերոժա Մարգարեան (նախագահ Համագործակցականի) եւ բազմաթիւ պատգամաւորներ Երեւանէն ու գաւառներէն:

Ճառերուն մէջ սովորական Սաստելինեանի, յետոյ ամբաստանութիւններ նախորդ շրջանի կուսակցական վարիչներու հասցէին, (սպառնալով որ վաղուան վարիչներն ալ ամբաստանուին պիտի), իբրեւ «ժողովուրդի թշնամի», քիչ մը զուլեառ օրուան վարիչներուն հասցէին, որ գիտցած են «նոր զգացմունք ներշնչել երիտասարդութեան, պայքար մղել ընդդէմ հնամոլութեան»: Եր - բեմն փոքրիկ քննադատութիւններ, որոնց կարգին հետաքրքրական է ինչ որ կ՚ըսէ կեդր. կոմիտէի փրոփականտի վարիչ Ս. Կարապետեան:

— Վերջին երկու տարիները ընթացքին, կ՚ըսէ այս փրոփականտիսթը, կարեւոր նուաճումներ կատարուած են մշակութային ճակատի վրայ: Բայց պէտք է խոստովանիլ, որ գիտական միտքը լճացած վիճակ մը կը ներկայացնէր: Մաքի եւ արհամարհանք ցոյց կը տրուէր հանդէպ գիտութեան մարդոց,— այս էր նախկին երկերեսանիներու եւ ժողովուրդի թշնամիներու ընթացքը գիտութեան հանդէպ:

Գիտութեանց Ակադեմիային գլուխը դրած էին մարդ մը, որ ոչ մէկ կապ ունէր գիտութեան հետ: Իր եռամեայ գործունէութեան ընթացքին մինչեւ 1938ի սկիզբը, ծախսեց քանի մը միլիոն ռուբլի, բայց ոչ մէկ հրատարակութիւն: Երեք տարուան մէջ Ակադեմիան ոչ մէկ գրքոյկ տուած է երկրին: Երբ ջախջախուեցան ժողովուրդի թշնամիները եւ իշխանութեան գլուխ եկան խակական բոլշեւիկները, Գիտութեանց ակադեմիան եւս մտաւ զարգացման ճամբու մէջ: Այսուհանդերձ տակաւին գիտական հաստատութիւններ կան, ինչպէս որթաառնկի եւ պտուղի մշակութեան ուսումնարանը, հիմնուած տասը տարի առաջ, ուր աշխատուած են մօտ 40 մասնագէտներ, բայց թէ մինչեւ հիմակ իրական ի՛նչ օգուտ տըւած են գիւղատնտեսութեան կամ գիտութեան, իրենք ալ չեն կրնար ըսել:

Ընկերային բարոյականի ճակատին վրայ եւս գոյութիւն ունի ցաւ մը: Աստուածաբանական - դրամատիկական կարգերու յատուկ ախտեր, ինչպէս զըպարտութիւնը, ոտքի տակ փոխելը, երկերեսութիւնը անընդհատ անցեալի ժառանգութիւններն են: Դժբախտաբար տակաւին կ՚ապրին:

Մեր գրողները ոչինչ կատարած են զարմանելու համար այդ ախտերը: Խօսինք մեր գրողներու գործունէութեան մասին:Ընթերցողները կը պահանջեն, որ մեր գրողները իրենց գեղարուեստական ստեղծագործութիւններով նպաստեն հրապարակին մաքրագործութեան, խարազանեն դրամատիրութեան մնացորդները, ներկայացնեն ազնիւ մարդը: Մարդկային հոգիի ճարտարապետութեան անսակէտով ոչ մէկ փորձ: Մեր գըրողները հետաքրքրուած իսկ չունին այդ հարցերով:

Ընդանակ, նոյնիսկ տաղանդաւոր գրողներ չարաչափութեամբ կը գործածեն ընթերցողներու համբերութիւնը: Օրինակ՝ մեր տաղանդաւոր գրողը, Աւետիք Իսահակեան: Ո՞վ չէ լսած, որ մեր բանաստեղծը նոր գործ մը կը պատրաստէ: Այդ գործին անունը ծանօթ է ամէնուն,— «Ուստա Կարօ»: Բայց տարիներ անցան, մարդոց համբերութիւնը հատաւ, մինչ «Ուստա Կարօ»ն երեւցած չունի: Սիրա «կրաւորական ազգայնամոլութեան» կ՚անուանէնք երեւոյթ մը մեր մէջ: Բայց կայ նաեւ «կրաւորական գրողներու» խումբ մը, եւ այդ խումբին հովանաւորն է Գրողներու Միութիւնը, ղեկավարն ալ ինքը՝ Սիրա: Պէտք է դարմանել այս տխուր երեւոյթները»:

ՏՕՆ ՈՒԺԻ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ

Մարզական շարժումին եւ մարզախաղերու պետական կազմակերպութեան վարիչ Վ. Կիրակոսեան յօդուածով մը կը ներկայացնէ մարզական նուաճումները Հայաստանի մէջ (Խորհ. Հայաստան, 8 Մարտ 31).—

Ամէն տարի, մեր հիասքանչ երկրին երջանիկ երիտասարդութիւնը Յուլիս 18ին կը տօնէ իր ուժի եւ գեղեցկութեան Օրը:

Հայաստանի մարզական կազմակերպութիւնները վերջին երկու տարիներու ընթացքին մեծ աշխատանք ներ կատարեցին՝ խառնելով շարքերը, մարզելով երիտասարդութիւնը եւ կապելով երկրին պաշտպանութեան: Շնորհիւ այդ աշխատանքներուն՝ բազմաթիւ երիտասարդներ հանրապետական եւ միութենական մրցանիշեր շահեցան: Ցիշենք՝ Սերգօ Համբարձումեանը, Ռուբէն Մանուկեանը, որոնք համաշխարհային մրցանիշեր սահմանեցին, ինչպէս նաեւ Յարութիւն Խուդոյեանը եւ Գուրգէն Պարոնիկեանը, որոնք միութենական վարպետներ հռչակուեցան: Այսպէս եւ ունինք ըմբիշներ, ֆութպոլի եւ թենիսի վարպետներ:

Այս տարի կազմակերպուեցան սուսերամարտի 70 բքինքներ, ուր մարզուեցան 1383 հոգի, սուսերամարտի 6 բքինքներ, ուր մարզուեցան 74 հոգի, նշանառութեան 127 բքինքներ, ուր մարզուեցան 2508 հոգի, կարեւոր աշխատանքներ կատարեցին «Դինամօ» եւ «Սպարտակ» մարզական Միութիւնները, ինչպէս նաեւ Երեւանի, Լէնինականի, Կիրովականի, Ղամարլուի մարզիկները: Գիւղերուն մէջ եւս տարածուած է մարզական շարժումը:

Անցեալ տարի Մոսկուայի գիւղատնտեսական ցուցահանդէսին առթիւ անցք ունեցած մարզական տօներուն մասնակցեցան Հայաստանի մարզիկները, հանդիսանալով երրորդ: Պատւոյ գիր ստացան Վաղարշապատի «Աշտարակ» մարզական Միութիւնը, ինչպէս նաեւ Ալավերդիի եւ Ղամարլուի մարզական խումբերը:

Ներկայիս Հայաստանի մարզական կազմակերպութիւնները կը պատրաստուին Յուլիս 18ի տօնին եւ մարզական համամիութենական չքերթին: Այդ պատրաստութիւններուն համար բացուած է մրցում մը,— Ա. մրցանակը շահողը կը ստանայ 5000 ռուբլի, Բ. մրցանակը 3000 ռուբլի, Գ. մրցանակը 2000 ռուբլի:

ՃԱՅՆԱՍՓԻՌՈՒԹԻՒՆ 15ԱՄԵԱԿԸ

Ինչպէս Ռուսիոյ, նոյնպէս Հայաստանի մէջ, Մարտ 23ին տօնուեցաւ ձայնասփիւռին 15 տարիներու կատարած աշխատանքը: Այս առթիւ բանաստեղծ Ա. Իսահակեան եւ նկարիչ Մարտիրոս Սարեան ողջոյններ հրատարակեցին «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ, իսկ Խ. Աբեղեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ յօդուածով մը.—

Խորհ. Միութեան մէջ ամէն օր ձայնասփիւռի բազմաթիւ կայաններէ 80 լեզուներով զեկոյցներ կը տըրուին, երգի եւ նուագի ժամեր տեղի կ՚ունենան, առողջապահական եւ մանկավարժական դասախօսութիւններ կ՚ըլլան:

Ձայնասփիւռին գիւտը առաջին անգամ ռուս գիտնական Պոպովն էր որ կատարեց 1898 Մարտ 7ին, բայց Խորհ. Միութեան մէջ ձայնասփիւռը զարգանալ սկսաւ Լէնինի մղումով միայն: 1918ին Տվէր քաղաքին մէջ հիմնուեցաւ առաջին լաբորաթուարը: Նոյն տարուան մէջ, աշնան, հիմնուեցաւ Նիժնի-Նովգորոդի լաբորաթուարը: 1922 Սեպտեմբեր 17ին ստեղծուեցաւ առաջին կայանը, որ սկսաւ ձայնասփիւռով զեկոյց եւ համերգ տալ: 1929ին Մոսկուայի մէջ կառուցուեցաւ հարիւր քիլոմեթրնոց հզօր կայանը, Եւրոպայի մէջ առաջինը իր ուժով այն ատեն: 1930ին Լէնինկրատի մէջ կառուցուեցաւ հարիւր քիլովաթ ուժով երկրորդ կայան մը: 1931ին Մոսկուայի մէջ կառուցուեցան հարիւր քիլովաթ ուժով ուրիշ երկու կայաններ եւս: 1932ին նոյնքան ուժով կայան մը Նովոսիբիրսկի մէջ: 1933ին Մոսկուայի մէջ հիմնուեցաւ բոլոր կայաններէն աւելի ուժով՝ Կոմինթէրնի 500 քիլովաթնոց կայանը: Այս նուաճումներուն համընթաց՝ երկրին մէջ կառուցուեցան բազմաթիւ երկրորդական կայաններ:

Հայաստանի մէջ ձայնասփիւռը սկսաւ գործել 1927ին: Այսօր Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունին 29.592 ձայնասփիւռի ընդունիչներ: Եւ այսպէս երկրին բնակչութիւնը ամէն օր կը ծանօթանայ գիտութեան, թատրոնին, երաժշտութեան, քաղաքական կեանքին:

Լէնին 1920ին ձայնասփիւռը կ՚անուանէր «թերթ առանց թուղթի, առանց տարածութեան»: Բայց կարելի է ըսել թէ մամուլէն ալ զօրաւոր է, կը հասնի ամէն կողմ, նոյնիսկ գրել կարդալ չգիտցողին:

1938 Սեպտեմբերին Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութիւնը որոշեց ձայնասփիւռը աւելի եւս մօտեցնել ժողովուրդին,— այսպէս հիմակ ամէն օր կը տրուին կուսակցական զեկոյցներ, պատմութեան դասեր, հասարակական դասախօսութիւններ, եւայլն:

Ձայնասփիւռով տրուած են «Լէնինը եւ Ստալինը հայ աշուղների երկերում», «Եթէ վաղը պատերազմ լինի», «Աստուածն», «Լալուարի սրտը», «Աւետիք Իսահակեանի ընտրերգութիւնը», «Սայաթ-Նովան», — դասախօսութիւններ եւ երաժշտութեան մասին: Ձայնասփիւռի կայաններէն լսելի եղած են նոյնպէս Պէթհովէն, Մոցարտ, Շուպէրթ, Գաբ, Չայկովսկի, Ռիմսկի — Կորսակով, Կայլինեկով, Պորոտին, Սկրիաբին: Ժողովրդական երաժշտութեան ժամեր: Երեւանի կայանը հրաւիրած է նոյնպէս քաղաքին նուագի, երգի եւ պարի խումբերը, աշուղները, ինչպէս նաեւ անհատական Հայկանուշ Դանիէլեան, Շարա Տալեան, Լիսից-եան, Սայադեանը, Յասմիկ, Աբրաս Ռոկանեան, Օլգա Գուլազեան, Հրաչեայ Ներսիսեան, Աւետ Աւետիսեան, Գ. Ջանիբէկեան, Գ. Մալեան հայ արուեստագէտները, նոյնպէս տեղական ռուս եւ ազերի թատրոններուն արուեստագէտները: Հայ գըրողները եւս խօսած են ձայնասփիւռի կայանէն:

Երեւանի կայանը ունի նաեւ նուագախումբ մը, զոր կը վարէ Արամ Մերանգուլեան:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Զինուոր մըկը պատմէ.—

Իբրեւ Հայ մինակ եմ Պուրկուանի մէջ. շատ ալ լաւ եմ բոլոր զինուոր ընկերներուս հետ, եւ նաեւ սիրուած եմ իմ խումբիս section motosին մէջ եւ ծանօթ բոլոր սպաներուն իբրեւ ֆութպոլ խաղցող: Անցեալ կիրակի մեծ մրցում մը ժամանակ, պզտիկ վէրքով մը վիրաւորուեցայ ծունկէս, եւ յաջորդ օրը գացի զինուորական կարմիր Խաչի դարմանատունը: Երբ կարգի կը սպասէի, Անդրեան Սահակ (Կէմէրէկցի), Սէֆինճ Փօթօ կանչեցին: «Ներկայ» բսելով մտայ ներս: Տեղակալը բժիշկ մըն էր անունս կըրկնելով:

— Տղաս, դուն Հա՞յ ես.— Այո, տեղակալ:

Վէրքս դարմանելէ վերջ, հետաքրքրուեցաւ կեանքովս: Պատմեցի թէ որբ մըն եմ, վեց տարեկան էի, մեծ պատերազմին ետք․:

— Վերջը ի՞նչպէս ազատեցար, Հայրդ մայրդ ի՞նչ եղան.

— Հայրս, մայրս կորսնցուցի, եւ ինծի պէս հազարաւոր Հայեր որոնք ներկայիս զինուոր են, բոլորն ալ ինծի պէս որբեր են, մեր ծնողքները զարկին սպաննեցին: Շատ մը նկարութիւններէ վերջը ես գացի Պոլիս: Ցետոյ մեր Մխիթարեան վարդապետները որ մեծ միաբանութիւն մը ունին Վիեննայի մէջ, հաւաքելով 300 հոգի, տարին Միլանօ, մեզ կը-թեցին, մինչեւ 20 տարեկանը: Ուրիշ հարցումներէ վերջ, տեղակալը ըսաւ.

— Ես շատ կը սիրեմ Հայերը եւ ծանօթ եմ ձեր անցեալին, անոր համար հետաքրքրուեցայ: Ես շատ եմ լսած հայկական եկեղեցիի արարողութիւնը Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ, եւ ծանօթ եմ ձեր Հայաստանի Անկախութեան 1918ին․․․ Շատ ուրախ եմ տեսած տեղեկութիւններուս համար:

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգեւորական իշխանութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը, այս տարի եւս կազմակերպած են «Հայ Մանուկներու հաղորդութեան օրը»: Այս առթիւ մասնաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ երգեհոնի ընկերակցութեամբ հինգշաբթի 6 յունիս, ժամը 10ին:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

Անգլիական բանակին սպարապետը, Զօր. Կորթ, Լոնտոն վերադարձաւ, տեղի տալով իր սպայակոյտին թախանձանքին: Թագաւորը Բաղնիքի պատուանշանին մեծ խաչը նուիրեց սպարապետին, որ յայտարարեց.— «Նորէն պիտի տեսնուինք Գերմաններուն հետ: Յաջորդ անգամ յաղթանակը մերն է»:

*** Ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական զեկոյցները, թշնամին որոշ գործունէութիւն կը ցուցնէ նաեւ Սոմի եւ Էնի ճակատներուն վրայ: Առջի օր գերմանական հեռաձիգ թնդանօթներ ռմբակոծեցին Մաժինոյի գիծը, Մոզէլի արեւմտեան, Վոժի արեւել. եւ արեւմտեան մասին մէջ, 220 մ. մ. ռումբեր արձակելով 12 մղոն հեռաւորութենէ: Այս առթիւ գործածեցին այն հրետանին որով զարկած էին Նամիւրի եւ Լիէժի բերդերը, բայց ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ այս անգամ հեռաւորութիւնը շատ մեծ էր, հետեւաբար ապարդիւն: Քանի որ Մաժինոյի գիծը կը վերջանայ Մոնմէտիի մէջ եւ միայն դաշտային դիրքեր կը գտնուին այդ կէտէն մինչեւ ծովը, Ֆրանսացիները խրամներ կը փորեն Սոմի եւ Էնի երկու ափերուն վրայ:

Ինչպէս կ՚երեւայ, երկու կողմերն ալ կը վերակազմեն իրենց ուժերը: Մասնագէտներու կարծիքով, երկու շաբաթ կրնան տեւել այս պատրաստութիւնները: Տեղական թերթի մը կարծիքով, Հիթլէրի առաջին կարգի զօրաբաժիններուն 7)8րդը կը գտնուի բաց դիրքերու մէջ, Սրտանի հիւսիսային եւ արեւմտեան կողմը, իսկ մնացեալ մէկ ութերորդը՝ Զիկֆրիտի գծին երկայնքը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանիոյ 11 զրահապատ զօրաբաժիններուն 9—10ը կը գործեն Ֆլանտրի ճակատին վրայ:

Գերագոյն խորհուրդին գումարումը Փարիզի մէջ

Գերագոյն Խորհուրդը իր հերթական նիստը գումարեց Փարիզի մէջ, Մայիս 31ին: Անգլիոյ կողմէ ներկայ էին վարչապետը եւ լորտ կնքապահը՝ Էթլի (աշխատաւորական), ուրիշ նախարար մը, Զօր. Սըր Ճօն Տիլ եւ Զօր. Իսմէյ, իսկ Ֆրանսայի կողմէ՝ վարչապետը, մարաջախտ Փէթէն, Զօր. Վէկան, ծովակալ Տարլան:

Ժողովը քննելով ընդհանուր կացութիւնը, համախորհուրդ որոշեց այն բոլոր միջոցները որ անհրաժեշտ է ձեռք առնել: Այս առթիւ անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ «դաշնակից կառավարութիւնները եւ ժողովուրդները աւելի քան երբեք անողոքաբար վճռած են կռիւը շարունակել ամենասերտ միութեամբ, մինչեւ կատարեալ յաղթանակ»:

Օդա[illegible] Լիոնի եւ Մարսէյլի շ[illegible]նի մէջ

Դարձեալ տեղական թերթերու տեսութեանց համաձայն, Գերմանիոյ յաջորդ յարձակողականը պիտի ուղղուի ոչ թէ Լոնտոնի, այլ Փարիզի դէմ: Վարչապետը, մարաջախտ Փէթէն եւ սպառազինութեանց նախարարը կիրակի օր այցելեցին Սոմի ճակատը եւ գնահատելով բանակին բարոյական կորովը, շնորհաւորեցին հրամանատարութիւնը:

Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը կը գրեն թէ ուրբաթ եւ շաբաթ Տէօնքէրքի մէջ վար առնուեցան 149 թշնամի օդանաւեր:

Գերմանական օդանաւերը շաբաթ եւ կիրակի գիշեր արշաւանքներ կատարեցին Ռոնի հովիտին մէջ, Լիոն-Մարսէյլ գծին վրայ, սաւառնելով մինչեւ Ռիվիէռա: Հակօդային թնդանօթները անմիջապէս յարձակելով, վար առին 12 օդանաւեր: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ թշնամի ռմբաձիգ օդանաւեր թռչելով Լիոնի շրջանին վրայ, քանի մը ռումբեր ձգեցին, ինչ որ պատճառ եղաւ քանի մը քաղաքացիներու մահուան: Հարաւային շրջանին, մէջ ահազանգը նախ հնչեց կիրակի առտու ժամը 7.10ին եւ վերջացաւ 7.52ին: Ցետոյ կրկին հնչեց ժամը 8.34ին եւ վերջացաւ 10.55ին: Ուրիշ ահազանգ մը հնչեց Ռոնի հովիտին մէջ, տեւելով մինչեւ 9.45:

Նոյն օրը Զուիցերիացիները վար առին երեք թշնամի օդանաւեր, որոնք թռած էին չէզոք երկրի մը վրայ: Վերջին օդանաւին հինգ օդաչուները իրենց զէնքերը քաշեցին կրակելու համար, եւ մէկը փորձեց կրակի տալ օդանաւը, բայց զսպուեցան:

Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ Հիթլէր այս արշաւները սարքած է, իբրեւ քաղաքական ցոյց մը ի նպաստ Իտալիոյ:

*** Տէօնքէրք արկածալի պատմութիւն մը ունեցած է, միշտ ենթակայ պատերազմներու: 1633էն 1658 քաղաքը խաղալիկ դարձաւ Ֆլաման նահանգներու եւ օտար պետութեանց մրցակցութեան: Գոնտէի իշխանը զայն գրաւեց 1646ին, Լէյտէի մարքիզը ետ առաւ 1652ին, վերջապէս, 1658ին, բուռն ճակատամարտէ մը վերջ, Ֆրանսա գրաւելով զայն, 1662ին միացուց: Լուի ԺԴ. ամէն բան ըրաւ կարելի եղածին չափ ծաղկեցնելու այս նաւահանգիստը, ուրկէ ծովահէն նաւեր արշաւելով ահուսարսափ կը պատճառէին օտար նաւերու: 1712ին Լուի ԺԴ. հարկադրուեցաւ քանդել անոր ամրութիւնները եւ փակել նաւահանգիստը: Քաղաքին բնակիչները ամէն բան փորձեցին այդ ամրութիւններ վերաշինելու համար, բայց միշտ արգելքի հանդիպեցան արտաքին ուժերու կողմէ: Վերջապէս 1783ին Փարիզի դաշնագրով Տէօնքէրք ազատեցաւ այս ճնշումէն:Այնուհետեւ նոր շինութիւններ սկսան, ընդհատուելով յեղափոխութեան շրջանին: Նափոլէոն Ա. երեսի վրայ ձգած էր զայն, նախընտրելով Անվէրսը: Երկրորդ կայսրութեան եւ մանաւանդ Գ. հանրապետութեան օրով էր որ մեծ շինութիւններ կատարուեցան եւ Տէօնքէրք դարձաւ Ֆրանսայի չորրորդ մեծ նաւահանգիստը:

*** 13 տարեկան տղու մը ուշիմութեան շնորհիւ, երեք օդաչրջիկներ բռնուեցան Մասի Փալէզոյի մէջ (Սէն է Ուազ): Մայիս 23ին, տղան տանիքի պարտէզը խաղացած ատեն, դիտած էր որ օդաչրջիկ մը վար կ՚իջնէ կասկածելի օդանաւէ մը: Անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան որ հասնելով ձերբակալեց երեք գերման օդաչրջիկներ: Ներքին նախարարը շնորհաւորագիր մը ուղղեց տղուն, միասին ղրկելով 2000 ֆրանքի խնայողական տետրակ մը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 5 JUIN 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4367

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՕԴԱՐՇԱՒԸ ՓԱՐԻԶԻ ՎՐԱՅ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀԱԶԱՐ ՌՈՒՄԲ, ՄԷԿ ԺԱՄ ՆՐԱԿ

45 հոգի սպաննուած, 155 հոգի վիրաւորուած

Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, բազմաթիւ թշնամի օդանաւեր երկուշաբթի կէս օրէն վերջ կրակ տեղացին Փարիզի եւ շրջանին վրայ: Ահազանգը հնչեց ժամը 13.25ին, տեւելով մինչեւ 14.20: Առաջին անգամ էր որ այսքան երկար կը տեւէր վտանգի ազդանշանը, ինչպէս առաջին անգամ էր որ թշնամին ռումբեր կ'արձակէր այնքան մեծ քանակութեամբ:

Դէպքէն անմիջապէս վերջը, հետեւեալ զեկոյցը հաղորդուեցաւ վարչապետութեան կողմէ.—

« Թշնամի օդատորմիղը յունիս 3ի կէս օրէն վերջը շարք մը ռմբակոծումներ կատարեց փարիզեան շրջանին վրայ, հաւանաբար զինուորական նշանակէտներ զարնելու համար: Աւելի քան հազար ռումբեր արձակուեցան, ամէն մեծութեամբ, երկու հարիւր քաղաքացի զոհեր պատճառելով որոնց 45ը մեռեալ »:

Սպարապետութեան զեկոյցին համաձայն, վար առնուած են 17 թշնամի օդանաւեր:

Տեղական թերթերու հրատարակած մանրամասնութիւններէն կ'երեւայ թէ թշնամի ռմբաձիգներուն կը հետեւէին բազմաթիւ հետապնդիչ օդանաւեր: Ռմբակոծութեան հետեւանքով 13 հրդեհներ ծագեցան մայրաքաղաքին, 48 հատ ալ արուարձաններու մէջ: Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, ռումբերէն 83ը ինկած են Փարիզի մէջ, 977ը քաղաքին սահմաններէն դուրս: Արուարձանի մը դպրոցը մեռեալներ եւ վիրաւորներ ունեցաւ ռմբակոծութեանց հետեւանքով: Մեծ գործարանի մը ներկատունը բռնկեցաւ: Հազարաւոր ապակիներ խորտակուեցան: Ուրիշ արուարձանի մը մէջ յարկաբաժին մը փլաւ, բայց պատերը կանգուն մնացին: Շատ մը փոսեր բացուեցան փողոցներու մէջ: Քաղաքէն դուրս, միայն մէկ վայրի մէջ քսան փոսեր գտնուեցան: Ռումբերը արձակուած էին ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, բայց ոչ մէկը ինկաւ Փարիզի կեդրոնին մէջ: Թշնամի օդանաւերը շատ բարձրէն կը թռչէին, բայց մեքենաներուն ձայնը կը լսուէր նոյն իսկ ստորերկրեայ պատսպարաններու մէջ: Փարիզի անթելը գիշերը հաղորդեց թէ գիշերային աշխատանքը պիտի շարունակուի Սիթրօէնի գործարանին մէջ եւ հրաւիրեց բանուորները որ անմիջապէս գործի երթան: (Ն. Ե. Հէրըլտ):

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Քիչ մնաց որ ռմբակոծութեան զոհ երթար Փարիզի ամերիկեան դեսպանը: «Մաթէն» եւ ուրիշ թերթեր հետեւեալ ձեւով կը պատմեն այս դէպքը.—

Ահազանգը նոր հնչած էր: Քանի մը խուլ որոտումներ, որոնք կրնային հակօդային մարտկոցներու հրետաձգութիւն կարծուիլ: Շէնքի մը բարձր պատշգամին վրայ, օդանաւային նախարարը, Պ. Լոռան էնաք հիւրընկալած ըլլալով ամերիկեան դեսպանը, Պ. Պուլիթ, կը խօսակցէր անոր հետ, ճաշէն առաջ: Յանկարծ ազդարար սուլիչներու աղեկտուր շչոցին հետ, խլացուցիչ բզզիւն մը օդանաւերու, եւ ահա սոսկալի պայթիւն մը իրենց առջեւ, բոցավառ խուրձերով: Հազիւ յարակից սենեակը հասած էին երբ մուրճի ահագին հարուած մը սարսեց պատերը, ճեղքելով ձեղունը: Ռումբի մը սեւ զանգուածը զոր տեսնելու ժամանակ չունեցան, ինկաւ Մ. Նահանգներու դեսպանին ոտքին առջեւ: Առեն կա՞ր յուզուելու, զինալու, եղածը հասկնալու: Պարզապէս հրաշք մը,— ռումբը չպայթեցաւ: Անվրդով՝ դեսպանը եւ օդանաւային նախարարը, որոնց շուրջը հաւաքուած էին ներկաները, քալելով իջան պատսպարանները — վերելակները չէին բաներ: Բայց ռումբերը կը տեղային իրենց շուրջը: Վերելակի վանդակին ապակիները պայթելով թափեցան սանդուղներուն վրայ, զաճի կտորներու հետ: Նախախնամութեան անտեսանելի ձեռքը օգնութեան հասած էր: Շատ մը ռումբեր մասնաւոր ժամացոյց ունենալով, անհաշուելի կրնար ըլլալ հետեւանքը, մարդկային թէ նիւթական: Արդարեւ, ռումբ մը պայթեցաւ քիչ մը վերջը, բայց մարդ չվնասուեցաւ: Օդանաւային նախարարին ճաշը տեղի ունեցաւ ուրիշ շէնքի մը մէջ: Հրաշք մը փրկած էր դեսպանը, նախարարը եւ ուրիշ պաշտօնատարներ:

Նախագահ Րուզվէլթ հեռաձայնով տեղեկութիւններ խնդրեց դեսպանէն, որ դէպքին մանրամասնութիւնները հաղորդելով, ըսաւ թէ Աստուած օգնեց իրեն, մազապուրծ ազատելով մահէն:

ՈՒՐԻՇ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դէպքէն անմիջապէս վերջը, վարչապետը, ընկերակցութեամբ սպառազինութեանց եւ աշխատանքի նախարարներուն այցելեց զանազան վայրեր եւ կառավարութեան ցաւակցութիւնը յայտնեց քաղաքացի զոհերու ազգականներուն: Ոստիկանութեան վերատեսուչն ալ այցելեց վնասուած վայրերը:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, թշնամի ռմբաձիգ օդանաւերը արեւելքէն գալով, Փարիզի մօտենալէ առաջ ռումբ ցանեցին Սէն է Ուազի մէջ: «Մաթէն» գիտել կուտայ այս առթիւ.— Զինուորական նշանակէտնե՞ր զարնել կ'ուզէին: Բայց դատական պալատ մը զինուորական նշանակէտ չէ եղած երբեք, աւելի նուազ՝ դպրոցները, եւ սակայն դպրոցներ, գոնէ Սէն է Ուազի մէկ փոքր վայրին դպրոցները ռմբակոծուեցան: Այլուր հիւանդանոցներ զարնուեցան: Ըսենք նաեւ թէ բանուորներ փոխադրող հանրակառքեր յարձակում կրեցին թշնամի ռմբաձիգներէ, ինչ որ դիւրին գործ մըն է եւ անվտանգ:

Ուրիշ թերթեր կը գրեն թէ ռմբակոծուած են չորս դպրոցներ Փարիզի, չորս հատ ալ արուարձաններու մէջ: Դպրոց մը որ իբրեւ հիւանդանոց կը ծառայէր, զարնուելով, երկու հիւանդապահներ սպաննուած են: Շատ մը ռումբեր ինկած են Սէնի մէջ, ուրիշներ ալ գետին աջ ափին վրայ: Քանդուած է հինգ յարկէ բաղկացեալ յարկաբաժին մը: Հազար լիպրանոց ռումբ մը փողոցն իյնալով, 35 ոտք լայնութեամբ եւ 40 ոտք խորութեամբ փոս մը բացած է, մինչեւ Փարիզի կոյուղիները հասնելով:

*** Աւելորդ է ըսել թէ դէպքը մեծ յուզում պատճառեց Ամերիկայի մէջ, ուր թերթերը շռնդալից մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն: «Շիքակօ

Նոր յարձակումներ Տէօնքէրքի ամրոցին եւ էնի ճակատին վրայ

Ինչպէս կատարուեցաւ նահանջը

Զեկոյց թիւ 547, յունիս 3, առաւօտ (278րդ օր).— Ոչ մէկ նոր դէպք գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 548, իրիկուն.— Թշնամին շարունակեց կատաղօրէն յարձակիլ մեր դիրքերուն վրայ, Տէօնքէրքի շուրջը, ուր ընդհարեցաւ ուժգին դիմադրութեան մը եւ մեր զօրքին անընդհատ հակայարձակումներուն: Ֆրանսական ինչպէս անգլիական տորմիղները կ'աջակցին Տէօնքէրքի պաշտպանութեան, թշնամի կրակին տակ եւ յաջողութեամբ նաեւ փոխադրելով զինուորները, համաձայն սպարապետութեան հրամանին եւ ամէն ժամ օրինակ տալով ամենամեծ քաջութեան: Թշնամին այսօր տեղական անյաջող յարձակում մը կատարեց մեր յառաջապահ դիրքերուն դէմ, Սէնթ Ավօլտի շրջանին մէջ: Թշնամին օգնական ուժ ստացաւ էնի աջ ափին վրայ եւ կը սեղմէ իր շփումը մեր դիրքերուն հետ, Սարի արեւմտեան կողմը: Յունիս 2էն 3ի գիշերը մեր ռմբաձիգ օդատորմիղը յարձակեցաւ բազմաթիւ թշնամի կայաններու, ինչպէս եւ հաղորդակցութեան ճամբաներու վրայ: Փարիզ եւ փարիզեան շրջանը յարձակում կրեցին կէս օրէն քիչ վերջը, ռմբաձիգ օդանաւերու կարեւոր խումբի մը կողմէ որոնք զօրեղապէս պաշտպանուած էին հետապնդիչ օդանաւերով: Այս արշաւանքը ընդհարեցաւ մեր հետապնդիչ օդատորմիղին եւ հակօդային մարտկոցներուն որոնք ծանր կորուստներ պատճառեցին: Մեր հետապնդիչ օդանաւերուն մեծ մասը օժտուած էր ամենավերջին մեքենաներով: Առաջին տեղեկութեանց համաձայն, վար առնուած են 17 թշնամի օդանաւեր:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ.— Գերմանները Փարիզի վրայ կատարուած օդարշաւը ազդանշանը կը համարեն չանթարձակ յարձակումի մը Ֆրանսայի վրայ, ահարկու հարուած մը տալու համար անոր բանակին: Դաշնակից աղբիւրներու համաձայն, տենդագին երթեւեկ մը տեղի կ'ունենայ գերմանական գիծերուն ետին, ի նախապատրաստութիւն յառաջիկայ յարձակողականին: Իտալիոյ մէջ ալ պատերազմական տենդը կ'աճի օրէ օր: Թորինոյի մէջ 10.000 նախկին ռազմիկներ ժողով գումարելով, յայտարարեցին թէ պատրաստ են լեռները անցնելու եւ յաղթանակը շահելու:

Տէօնքէրքի ամրոցը կը շարունակէ դիմադրել: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ թշնամին կրակի բռնեց երկու հիւանդանոց - նաւեր ֆրանսական ափերուն վրայ: Նոյն աղբիւրին համաձայն վիրաւորներ չկային այդ նաւերուն մէջ: Տանըեօթը տարեկան տղայ մը սպաննուեցաւ մէկուն մէջ: Նաւերէն մէկը, «Փարիզ», որ ունէր 1700 թոն տարողութիւն, լքուեցաւ, անգործածելի դարձած ըլլալով: Նաւաստիները նաւակ նստած առին կրակի բռնուեցան եւ քանի մը հոգի մեռան: Երկրորդ նաւը յարձակում կրեց Տէօնքէրքէն վեց մղոն անդին, ինը օդանաւերու կողմէ:

Գերմանական օդանաւերը ականներ եւ թորփիլներ ցանած են Ֆլանտրի բացերը եւ Պելժիոյ նաւահանգիստներուն մէջ, ընկղմելու համար այն նաւերը որ զինուորներ կը փոխադրեն: Հեռաձիգ թնդանօթներ եւ ուղղաձիգ օդանաւեր անընդհատ կը ռմբակոծեն Տէօնքէրքը: Թերթերը կը գրեն թէ թշնամին 115—120 օդանաւեր կորսնցուցած է Տէօնքէրքի վրայ յարձակած ատեն, կիրակի եւ երկուշաբթի: Ան նուազն 600 կը հաշուեն Տէօնքէրքի գործողութեանց մասնակցող թշնամի օդանաւերու թիւը:

Անգլիական օդանաւերը նոր յարձակումներ կատարելով հիւսիսային - արեւմտեան Գերմանիոյ վրայ, կրակի տուին քարիւղի շտեմարաններ եւ ուրիշ զինուորական նշանակէտներ: Զարնուեցան նաեւ զինուորական կառախումբեր: Դաշնակիցներուն ուշադրութիւնը վրիպեցնելու համար, Գերմանները երկու տեղական յարձակումներ փորձեցին Մաժինոյի գծին շրջակաները, յառաջացեալ դիրքերու դէմ, Մօզէլի արեւելեան կողմը: Պաշտօնական զեկոյցին մէջ յիշուած վայրը, Սէնթ Ավօլտ, կը գտնուի Մեցի արեւելեան կողմը, 25 մղոն հեռու: Թշնամի հրետաձգութիւնը սաստկացած է նաեւ Ռըթէլի եւ Սըտանի շրջանին մէջ:

*** Պ. Իտըն, Անգլիոյ պատերազմական նախարարը, նկարագրելով Ֆլանտրի բանակին նահանջը եւ զինուորներու մեծ մասին փոխադրութիւնը, մասնաւորապէս շեշտեց.

— « Մեր զօրքը իր կեանքին համար էր որ կը կռուէր դէպի Տէօնքէրք նահանջած ատեն: Մեքենաշարժ ուժեր գրեթէ պաշարած էին իր արեւմտեան կողը եւ պելժիական բանակին փլուզումը լայն ճեղք մը բացաւ իր արեւելեան կողին եւ ծովուն միջեւ: Կորսնցնելիք ժամանակ չունէինք: Զօրաբաժիններ նահանջեցին սրընթաց, պաշտպանելու համար կողերը եւ կատաղօրէն կռուելով: Կարգ մը զօրախումբեր 35 մղոն ճամբայ կտրեցին ոտքով, 24 ժամուան մէջ: Ճակատամարտը շարունակուեցաւ օրէ օր: Զօրքը նաւ փոխադրուելէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Տէյլի Նիւզ»ի թղթակիցը կը գրէ այս առթիւ.— «Դուաճան Ֆէրտօնէ երէկ ազդարարեց թէ վերջին հանդարտ կիրակին պիտի ըլլայ Փարիզցիներուն համար: Կրնայ ըլլալ: Բայց ես պիտի չուզէի Պերլին գտնուիլ յաջորդ գիշերը»: (Մաթէն):

*** Կրընոպլի «Փըթի Տօֆինուա» թերթը նկարագրելով չարաթ օրուան օդարշաւը հարաւային - արեւելեան շրջանին վրայ, կը գրէ թէ զոհերու թիւը տասնէն աւելի չէ Լիոնի մէջ, ուր ահազանգը հնչեց ժամը 14.20էն 14.45 եւ 16.15էն 16.55: Հակօդային մարտկոցները ուժգնօրէն պատասխանեցին, հեռացնելով թշնամի օդանաւերը որոնք դէպի հարաւ ուղղուեցան արագօրէն: Բազմաթիւ ռումբեր արձակուեցան Ռոնի շրջանին մէջ, բայց վնասները աննշան են: Շամպէրիի շրջանին մէջ ալ կարգ մը վնասներ պատահեցան: էնի նահանգին մէջ վար առնուեցան երկու թշնամի օդանաւեր: Ահազանգը երեք անգամ հնչեց Սէնթ Էթիէնի մէջ: Թուլոնի շրջանին մէջ ահազանգը հնչեց ժամը 14.30էն 16, Մարսէյլի մէջ՝ ժամը 12.20ին:

« Ն. Ե. Հէրըլտ» կը գրէ թէ քաղաքացիներ մեռած են Լիոնի մօտ եւ Մարսէյլի շրջակաները, ուր նաւեր զարնուեցան նաւահանգիստին մէջ:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻՆ

Վերջին լուրերը անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ Իտալիա կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ, ասպարէզ նետուելու համար, եթէ մերժուին իր պայմանները: Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ կարգ մը նախարարութիւններ կը հեռանան Հռոմէն եւ թէ կառավարութիւնը պարպել սկսած է մայրաքաղաքին զօրանոցները եւ զինուորական կեդրոնները, ազատ քաղաք հռչակելու համար Հռոմը: Ռէօթէր ալ կ'իմանայ թէ բժիշկները եւ անասնաբոյժները դրօշի տակ հրաւիրուած են հինգշաբթի օր, ամբողջ Իտալիոյ մէջ: Հիւսիսային շրջանի կարգ մը քաղաքները պարպել սկսած են:

Իտալացիները աճապարանքով կը հեռանան Եգիպտոսէն: Փորթ Սայիտէն ճամբայ ելաւ շոգենաւ մը՝ ծայրէ ծայր լեցուն դպրոցականներով: Եգիպտական կառավարութիւնը 700 կասկածելիներ ձերբակալած է վերջին շաբթուան ընթացքին: Ուրիշ զգուշական միջոցներ ալ ձեռք առնուած են: Մասնաւոր դրասենեակ մը հաստատուած է լրտեսութեան դէմ պայքարելու համար: Նաւերը չեն կրնար մեկնիլ առանց մասնաւոր արտօնութեան: Օտարականները պարտաւոր են ոստիկանութեան ներկայանալ, հաստատելու համար իրենց ինքնութիւնը: Սպառազէն զինուորներ կը պաշտպանեն ռազմագիտական կէտերը եւ հրացանակիր ոստիկաններ կը շրջին փողոցներուն մէջ: Շատ մը կառախումբերու երթեւեկը ջնջուած է եւ միջոցներ ձեռք առնուած են, ժողովուրդը տեղափոխելու համար, եթէ յարձակում կատարուի Եգիպտոսի վրայ:

*** Հիթլէր մէկ օրուան մէջ երեք անգամ տեսակցեցաւ Պերլինի իտալական դեսպանին հետ, որ թունդ ֆաշական է եւ կուսակից պատերազմի մասնակցութեան:

*** Հռոմէն կը հեռագրեն թէ զինուորագրութիւնը կը շարունակուի շոգեխնդ: Հռոմի ամերիկեան դեսպանը երկար տեղեկագիրներ ուղղեց նախագահին, պարզելով կացութիւնը:

Մէկ խօսքով, ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Իտալիոյ վրայ: Դաշնակիցները միշտ պատրաստ են բանակցելու, բայց միեւնոյն ատեն վճռական եւ պատրաստ ամէն պատահականութեան հանդէպ:

*** Եգիպտոսի կառավարութիւնը որոշեց ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ որ սուտ լուրեր կը տարածեն: Միւս կողմէ, Եգիպտոսի Գերմաններուն ազդարարուած է որ հեռանան, այլապէս պիտի արգելափակուին:

*** « Թայմզ » կը գրէ թէ Գերմանոյն Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ զբաղած է նաեւ դիւանագիտական կացութեամբ, մասնաւորապէս Իտալիոյ եւ Խ. Միութեան վերաբերեալ խնդիրներով: (Փառի Սուառ):

*** Իտալիա դադրեցուց իր օդանաւային երթեւեկը մայր երկրին եւ Հռոդոսի միջեւ: Տենդագին գործունէութիւն կը տիրէ Լիբիոյ զօրանոցներուն մէջ:

*** Մատրիտի թերթերը կը գրեն թէ Զօր. Ֆրանքօ որոշած է չէզոք մնալ, եթէ Իտալիան ալ մասնակցի պատերազմին: Վերջերս Ճիպրալթարի մասին կատարուած հականգլիական ցոյցերը անհատական արարքներ կը համարուին:

*** Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն թէ չարաթ օր դաշնակից տորմիղները ամենամեծ ռազմափորձերը կատարեցին իրենց ժամանումէն ի վեր (3 մայիս): Առաջին անգամ էր որ զրահաւորներու մեծ մասը կը մասնակցէր այս փորձին:

*** Իտալական թերթ մը կը գրէ.— « Դժուար պիտի ըլլայ իրականացնել մեր տենչերը Միջերկրականի մէջ, առանց պատերազմի: Ֆրանսա այնքան զբաղած է Գերմաններուն հետ որ բաղդատաբար փոքր բանակ մը կրնայ պաշտպանել մեր սահմանագլուխը»: Իսկ Նիւ Եորք հաստատուած Իտալացի մը, որ տարիներէ ի վեր վարիչն է Իտալիոյ շրջագայութեան եւ քարոզութեանց դրասենեակին, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, բողոքելով Մուսոլինիի գործակցութեան դէմ Հիթլէրի հետ: Այս առթիւ ըսաւ թէ Իտալիա աղէտի մը պիտի մատնուի, եթէ պատերազմին մասնակցի իբրեւ զինակից Գերմանիոյ:

Թուրքիոյ վարչապետին ազդարարութիւնը

Թուրքիոյ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, անգամ մը եւս շեշտելով թէ կառավարութիւնը կը ջանայ հեռու մնալ պատերազմէն: Այս առթիւ յիշեց կարգ մը օտար անթելներու քարոզութիւնները եւ գործունէութիւնը «կարգ մը հիւրերու որոնք կ'ուզեն նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել իրենց դիտումներուն համար»: Ցետոյ հանդարտութեան յորդոր կարդալով, ազդարարեց.

— « Բայց եթէ այսօր դուրս ենք պատերազմէն եւ կ'ուզենք այդպէս մնալ, պէտք է գիտնանք թէ մեր սահմաններէն անդին պատրաստութիւնները կը շարունակուին եւ միջոցներ ձեռք կ'առնուին: Չենք գիտեր թէ ե՛րբ եւ ո՛ր երկիրներուն դէմ պիտի գործածուին այդ միջոցները: Այս պատճառով, պէտք չէ մէկ վայրկեան իսկ կորսնցնել. կրնայ ըլլալ որ դուք ստիպուիք զէնք վերցնել հայրենիքին պաշտպանութեան համար:

*** « Թան »ի թղթակիցն ալ վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Հռոմէն, անխուսափելի գտնելով Իտալիոյ մասնակցութիւնը: Ամէն օր արտակարգ միջոցներ ձեռք կ'առնուին: Շատ չանցած ոչ մէկ իտալական նաւ պիտի մնայ ծովերուն վրայ: Իտալական մամուլը բուռն քննադատութիւններ կը հրատարակէ Թուրքիոյ դէմ, ամբաստանելով թէ թրքական բանակը պատեհ ժամուն կը սպասէ, ասպարէզ նետուելու համար: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Թուրքիա պիտի գրաւէ Տէտէ Աղաճը, որուն վրայ աչք ունի Պուլկարիա: «Սթամփա» կը գրէ թէ Յոյները սկսած են իրենց փրկիչը նկատել Թուրքիան, որ իր կարգին յունական հողը կը նկատէ իր «ապահովութեան գօտին» եւ կը ձգտի թեւարկութիւն հաստատել Յունաստանի վրայ:

Խորհրդային հանրապետութիւններու կրթական մակարդակը

Խորհրդային հանրապետութիւն - ների մէջ անցած տարի կատարուած վիճակագրական պատկերի մասին լրիւ տուեալներ կը պակսին: Ուստի, ստիպուած ենք բաւականանալ այն կցկտուր տեղեկութիւններով, որ երբեմն կը քաղուին խորհրդային թերթերից, արտասահմանի թերթերու միջոցաւ: Այս ճամբով էր որ «Յառաջ» մայիս 24ին հաղորդեց մի շարք տեղեկութիւններ Խ. Միութեան ժողովուրդների մարդահամարի մասին, եւ մենք իմացանք որ Խ. Միութեան մէջ բնակող Հայերի թիւն է ներկայիս 2 միլիոն 150 հազար: Սրտապնդիչ իրողութիւն մը:

Ահաւասիկ շարք մը կարեւոր տեղեկութիւններ եւս.—

Խ. Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան գլխաւոր վարչութիւնը, համաձայն 1939ի մարդահամարին հրատարակած է բաղդատական պատկեր մը, խորհրդային հանրապետութիւնների կրթական ընդհանուր մակարդակի մասին: Բուն Խ. Ռուսիան, Սիպերիայի բազմացեալ ժողովուրդներով միասին, թէեւ ունի 8 միլիոն 300 հազարից աւելի միջնակարգ կրթութեամբ եւ 707 հազար բարձրագոյն կրթութեամբ անհատներ, բայց բաղդատաբար առաջաւոր տեղը չի գրաւում: Միջնակարգ կրթութեամբ քանակի տեսակէտով առաջին տեղը գրաւում է Վրաստանը, որ իր ժողովրդի հարիւրին տասնեւմէկ է հաշւում միջնակարգ կրթութեամբ անհատները: Երկրորդ տեղը գրաւում է Ուկրայնան՝ ինն առ 100: Երրորդ տեղը Հայաստանը՝ ութ առ հարիւր: Չորրորդ տեղը ճերմակ Ռուսիան 7.8 առ հարիւր: Հինգերորդը Ռուսիա՝ 7.7 առ հարիւր: Վեցերորդ տեղը Ազէրպէյճան՝ 7.3 առ հարիւր:

Նոյն համեմատութեամբ բարձրագոյն կրթութեան տեսակէտով, դարձեալ առաջին տեղը պատկանում է Վրաստանին. 1.1 առ հարիւր: Երկրորդը Ուկրայնային՝ 0.7 առ հարիւր: Երրորդը Ազէրպէյճանին՝ 0.67 առ հարիւր: Չորրորդը Ռուսիային՝ 0.65 առ հարիւր: Հինգերորդը Հայաստանին, 0.58 առ հարիւր: Կամ հազարի վրայ մօտաւորապէս վեց մարդ: Այս հաշւով Խ. Հայաստանում բարձրագոյն կրթութեամբ անձերի թիւն է տասներկու հազար երեք հարիւրից աւելի:

Ամբողջ Խ. Միութեան մէջ միջնակարգ կրթութեամբ անհատները կազմում են ժողովուրդի իւրաքանչիւր հազարի վրայ եօթանասուն եօթը, իսկ բարձրագոյն կրթութեամբ՝ մօտաւորապէս վեց ու կէս առ հազար:

Որքան էլ այս համեմատական տախտակը մեզ համար քաջալերական է, բայց եւ այնպէս պատկերը լրիւ չէ ազգութեան տեսակէտից: Խորհրդային հանրապետութիւններից եւ ոչ մէկը ձուլածոյ մէկ ազգութեան պատկանող ժողովուրդ չի ներկայացնում: Խորհրդային միութիւնների ժողովուրդների կրթական մակարդակի համեմատական պատկերը լրիւ կը լինէր, եթէ բոլշեւիկեան իշխանութիւնը պատրաստէր վիճակագրական տախտակ մը նաեւ ըստ ազգութիւնների: Թէեւ Խ. Վրաստանում եւ Խ. Ազէրբէջանում բնակող եօթ հարիւր հազարից աւելի Հայերը համարւում են Վրաստանի կամ Ազէրբէջանի հանրապետութեան քաղաքացի, բայց եւ այնպէս նրանք իրենց ազգով եւ հոգեկան խառնուածքով Հայեր են եւ բարեպատեհ հանգամանքների մէջ կարող են տեղափոխուել Հայաստան, որպէս այդ երկրի հարազատ զաւակները:

Վրաստանի եւ Ազէրբէջանի մայրաքաղաքները եւ մի շարք գաւառները վերջին հարիւրամեակին շատ մեծ դեր են կատարել Ռուսահայ մշակոյթային, քաղաքական ու տնտեսական բարգաւաճման մարզերում:

Թիֆլիզը եղած է Ռուսահայ մշակութային եւ քաղաքական ղեկավարութեան կեդրոնը, իր բազմաթիւ կրթական եւ մշակութային հաստատութիւններով: Իսկ Բագուն՝ արդիւնաբերութեան կեդրոնը, նոյնպէս բազմաթիւ հայկական հիմնարկութիւններով: Բացի Վրաստանի եւ Ազէրբէջանի ստուարթիւ վայրերում բնակող Հայերից, մեր այս հարեւան երկու հանրապետութիւնների մայրաքաղաքներում ապրում են հարիւր հազարաւոր Հայեր, որոնք շատ մեծ դեր են կատարում իրենց ապրած երկրի պետական եւ հանրային ասպարէզներում: Եւ ընդհակառակն, Խ. Հայաստանում ապրող Ազէրիները (Թաթարները) եւ Վրացիները ոչ զգալի թիւ են ներկայացնում, եւ ոչ էլ ի վիճակի են նոյնիսկ զգալի դեր կատարելու Խ. Հայաստանի պետական եւ հանրային ասպարէզներում:

Վրաստանում եւ Ազէրբէջանում մենք ունինք եօթհարիւր հազարից աւելի բարձրորակ Հայեր, իսկ Խ. Հայաստանի օտար ազգերի թիւը հազիւ թէ հարիւր հազարի հասնի, այն էլ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ խեղճ ու կրակ գիւղացիներ: Նկատի պէտք է առնել նաեւ այն կարեւոր հանգամանքը, որ մինչդեռ Հայերի ճիշդ կէսը Խ. Հայաստանից դուրս է ապրում (Վրաստան, Ազէրբէջան, եւ Խ. Միութեան միւս հանրապետութիւնների մէջ), մեր դրացի Վրացիներն եւ Ազէրիները գրեթէ ամբողջութեամբ ամփոփուած են իրենց երկրի մէջ:

Այս բոլոր տուեալները նկատի առնելով, կարելի է վստահաբար ըսել, որ եթէ խորհրդային վարիչները մեզ ներկայացնեն կրթական մակարդակի համեմատական տախտակը ըստ ազգութիւնների, ամբողջ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդների մէջ, առաջնութեան դափնին կը շահի ոչ թէ Վրացին, այլ Հայը:

ԲԵՆՈ

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Հոգեւորական իշխանութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը, այս տարի եւս կազմակերպած են «Հայ Մանուկներու հաղորդութեան օրը»:

Այս առթիւ մասնաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ երգեհոնի ընկերակցութեամբ հինգշաբթի 6 յունիս, ժամը 10ին:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Սուէզի ջրանցքը

Սուէզի ջրանցքին կարեւորութիւնը չեշտուեցաւ մասնաւորաբար ներկայ պատերազմին մէջ: Ահա թէ ինչու Անգլիացիները ամէն աշխատանք կը թափեն՝ պաշտպանելու համար ջրանցքը, մինչ ճարտարագէտներ կը թելադրեն կրկնակ գիծի վերածել Սուէզ - Փահիրէ երկաթուղին:

Գերման գրող մը, Ռոհրպախ, իր «Պաղտատ - Պան» գործին մէջ, 1914ին այսպէս կը ներկայացնէր Սուէզի կարեւորութիւնը. — «Անգլիա մահացու յարձակումի մը կրնայ ենթարկուիլ միայն մէկ կէտի վրայ,— Եգիպտոսի մէջ: Եգիպտոսի կորուստով բրիտանական տիրապետութիւնը վերջ կը գտնէ ոչ միայն Սուէզի ջրանցքին եւ Հնդկաստանի ճամբուն վրայ, այլ եւ Կեդր. եւ Արեւելեան Ափրիկէի վրայ»: Բայց Սուէզի ջրանցքին կորուստով Դաշնակիցները կը դատապարտուին այլապէս ծանր դժուարութիւններու, ստիպուելով անցնիլ Բարեյուսոյ հրուանդանէն:

Հին Եգիպտացիները եւս գիտէին թէ ինչ մեծ արժէք կը ներկայացնէ ջրանցք մը, որ իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ կը դնէ Միջերկրականը եւ Կարմիր ծովը: Կառնակի մեհեանին վրայ կը տեսնուի հարթաքանդակ պատկեր մը, որ ցոյց կուտայ թէ ինչպէս Սեթի Ա. փարաւոնը կ'օգտագործէր «երկու ծովերու ջրանցքը», Քրիստոսէ 1300 տարի առաջ: Ճիշդ է թէ «երկու ծովերու ջրանցք» կոչուած այդ գիծը, այնպէս ինչպէս ծանօթ է հին գրութիւններու մէջ, իրական ջրանցք մը չէր,— արեւելքէն արեւմուտք Լեղի լիճերը իրարու միացնելով կ'երկարէր մինչեւ Նեղոսի տելթային Պելուսեան ճիւղը, հոն ուր այժմ հիմնուած է Փորթ Սայիտը: Կը թուի թէ զգուշացած էին երկու ծովերը ուղղակի իրարու միացնելէ, վախնալով որ երկու ծովերու մակերեսը հաւասար բարձրութիւն չունենար եւ Եգիպտոս կը ծածկուէր ջուրին տակ: Այդ վախը տեւեց մինչեւ տը Լէսէփս: Այդ պատմական ջրանցքը, սակայն, այնքան ալ փոքր եւ աննշան չէր, նաւարկութիւնը կը տեւէր չորս օր (150 քիլոմեթր), եւ լայնքը այնչափ էր որ երկու նաւեր կրնային զիրար խաչաձեւել: Ռամսէս Բ. մաքրել տուաւ այդ ջրանցքը, յառակի աւազը պարպեց, իսկ Նեքաւոյի օրով փորձ մը կատարուեցաւ մինչեւ Կարմիր ծով երկարելու, սակայն հրաժարեցան որովհետեւ աստուածային պատգամ մը ըսաւ փարաւոնին. «Բարբարոսներու օգտին կ'աշխատիս»: Աւանդութիւն մը կ'ըսէ թէ ջրանցքը երկարելու այդ ձեռնարկին մէջ մեռան 120.000 հոգի, թիւ մը որ չափազանցուած է, քանի որ ծանօթ է թէ Աղեքսանդրիոյ ջրանցքը փորել տալու ժամանակ Մէհմէտ Ալի կորսնցուց միայն 10.000 մարդ:

Պարսկական տիրապետութեան ժամանակ, Դարեհ ջրանցքը երկարեց մինչեւ Սուէզի ծոցը, բայց տարօրինակ է որ,— ինչպէս բազմաթիւ արձանագրութիւններ եւս կը հաստատեն,— նաւքեն լեցուց այդ ջրանցքը Բիրայէն մինչեւ ծով: Քսերքսէս վերաբացաւ աւազով գոցուած խրամները: Իսկ Պտղոմէոս Բ. ձեռնարկը լրացուց, նոյնիսկ ջրադուռ (écluse) մըն ալ հաստատեց Կլիսմայի մէջ, ինչպէս կը նկարագրէ Դիոդորոս: Վերջին Պտղոմէոսներու օրով նորէն անուշադրութեան մատնուեցաւ այս ջրանցքը: Հռոմէական տիրապետութեան շրջանին, Տրայանոս մաքրել եւ նորոգել տուաւ ջրանցքը, որ սկսաւ գործել «Տրայանոսի ջրանցք» անունով՝ մինչեւ Կոստանդին, Դ. դար:

Արաբական տիրապետութեան տակ, Եգիպտոսի կառավարիչը, Ամր, նորոգել տուաւ ջրանցքը յանուն Օմար խալիֆային եւ անուանեց «Հաւատացեալներու իշխանին ջրանցքը»: Ամր ուզեց բացուածքով մը իրարու միացնել երկու ծովերը, սակայն խալիֆան արգիլեց, այն վախով որ ճամբայ կը բացուի անհաւատներուն առջեւ: Նոյն վախէն մեկնելով, Իպն Ճաֆար էլ Մանսուր խալիֆան հրամայեց քանդել ջրանցքը 776ին: Այսպէս վերջ գտաւ ջրանցք մը, որ երկու հազար տարի օգտակար հանդիսացած էր մարդոց:

1586ին, Պոլսոյ Փրանս. դեսպանը, Սավարի տը Լանքոմ, կը տեղեկացնէր Հանրի Գ.ի թէ Ալի Ուլուճ Սուլթանը, ծաղումով Իտալացի, կ'ուզէ նաւարկելի դարձնել Նեղոսը մինչեւ Կարմիր ծով, «Այն ծրագրով որ նաւերը կարենան երթալ մինչեւ արեւելեան Հնդկաստան»: Սավարի տը Լանքոմ կ'աւելցնէր թէ Սուլթան Սիւլէյմանն ալ ունեցած էր նոյն ծրագիրը: Ալի Ուլուճ մեծ յոյս ունէր որ պիտի յաջողի, քանի որ իր տրամադրութեան տակ ունէր հարիւր հազար մարդ՝ աշխատանքի համար, 40.000 էշ եւ 12.000 ուղտ՝ խմելու ջուր փոխադրելու համար, բայց յաջորդ տարի մեռաւ, ապահովաբար թունաւորուած, տակաւին գործի չձեռնարկած: Սիքստոս Ե. պապը քրիստոնեայ պետութիւններուն դիմելով խնդրեց միանալ եւ գլուխ հանել այդ ձեռնարկը, որ նոր ճամբայ մը պիտի բանար միսիոնարներուն համար դէպի Հնդկաստան եւ Ծայր. Արեւելք: Ցետոյ յաջորդաբար, Լայպնից, պատեր տը Թոթ եւ Լէօ Նէկրէլլի հրապարակ դրին նոյն գաղափարը, մէկը միւսէն տարբեր նպատակներով, առանց սակայն գործնական քայլ մը առնելու:

Նափոլէոն Պոնափարթ, երբ գրաւեց Եգիպտոսը, պաշտօն տուաւ ճարտարագէտ Լըփէրի երեւան հանել Փարաւոններու ջրանցքը եւ ուսումնասիրել վերանորոգութեան հարցը, ուսումնասիրութիւն մը որ ապագային օգտակար պիտի ըլլար Լէսէփսի: 1833ին, սիմոնական աղանդին հետեւորդներէն Հայր Անֆանթէն եւ իր ընկերները Եգիպտոս գացին, ծակելու համար Սուէզի պարանոցը Փարաւոններու ջրանցքին հետքերուն վրայէն: Աշխատեցան չորս տարի, 12 հոգի մեռան, միսիոններն ալ յուսահատեցան եւ ձեռնարկը հետեւանք չունեցաւ դարձեալ:

Փառքը վիճակուած էր Ֆէրտինան տը Լէսէփս Ֆրանսացիին, որ մէկ հարուածով Ասիան բաժնեց Ափրիկէէն կամ Արեւելքը միացուց Արեւմուտքի: Տասներկու տարիներու դիւանագիտական ու նիւթական ծանր պատրաստութիւններէ վերջ՝ յաղթանակեց Ֆրանսական հանճարը, եւ 1869 Նոյեմբեր 17ին կատարուեցաւ Սուէզի ջրանցքին բացումը, ի ներկայութեան Եգիպտոսի փոխարքային, Եւգենիա կայսրուհիին, Աւստրիոյ Թագաւորին, Փրուսիոյ իշխանին, Հոլանտայի իշխանուհիին: Ջրանցքին գլուխը հիմնուեցաւ քաղաք մը, Իսմայիլիա, երբեմն կոչուած Լէսէփսվիլ:

Հիւղակի մը մէջ, ուր բնակած է Ֆէրտինան տը Լէսէփս, դեռ կարելի է տեսնել արծաթէ կոնք մը, զոր Ֆրանսացի ճարտարագէտին նուիրած էր Եւգենիա կայսրուհին, իսկ պատերուն վրայ՝ կենդանկարները Նափոլէոն Գ.ի եւ կայսրուհիին, որոնք կը ժպտին դէմ առ դէմ, մինչ անդին ջուրի ժապաւէն մը իրարու կը միացնէ Միջերկրականը Կարմիր ծովուն հետ, Արեւելքը Արեւմուտքի հետ:

Ահա պատերազմի այս օրերուն այդ ճամբուն յառած են շատերու աչքերը:

Ձիւնուորներու համար

Սէն Ժէմէն ան Լէյէն շնորհակալութեամբ ստացած ենք 280 ֆր., հայ զինուորներուն «Յառաջ» ղրկելու համար: Մասնակցած են.— Պ. Պ. Ար. Փափազեան եւ Օն. Եալընդեան 50ական ֆրանք: Ոմն 20: Օն. Սէլճիքեան 30: Դաւիթեան 20, Տ. Պալըճեան 10, Ար. Սարգիսեան 20, Կ. Եալընդեան 30, Ղ. Հայրունի 30, Թորոսեան 20 ֆրանք, գումար 280 ֆր.:

410

Ի տեղեկութիւն կը հաղորդենք թէ ամէն օր «Յառաջ» ստացող հայ զինուորներու թիւը երէկ հասած էր410ի (Չորս հարիւր տասը): Պատերազմին սաստկացումէն վերջն ալ անխափան կը շարունակուի առաքումը: Դժուար է ստուգել թէ ո՛վ կը ստանայ, ո՛վ չստանար. բայց որ եւ է թերթ ետ չէ եկած եւ շարունակ հասցէներ են որ կը փոխուին: Ինչպէս հաղորդեց Թղթատարական նախարարութիւնն ալ, ամէն միջոց ձեռք առնուած է, նամակներու եւ թերթերու առաքումը շարունակելու համար. թէեւ յապաղումներ անխուսափելի են. մանաւանդ հիմա որ Թղթատարական վարչութիւնը հարկադրուած է հինգ միլիոն նամակներ հասցնել փախստականներու:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՐՕՏ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

ԽՄԲ.— Մարսէյլի Առաջնորդարանէն ստացած ենք հետեւեալ հաշուեկշիռը (30 մայիս), հայ կարօտ զինուորներու եղած օգնութեան մասին, զոր ստանձնած է Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, հովանաւորութեամբ եւ գործակցութեամբ ազգ. կեդր. վարչութեան.—

ՄՈՒՏՔ.— Փարիզի Կ. Խաչի կեդրոնէն ղրկուած 1000 ֆրանք:

Եկեղեցիներու մէջ դրուած պնականերէն 889.15:

Տեղական մասնաճիւղերու կողմէ (Կ. Խ.) տրուած 1600 ֆրանք:

Տեղական մասնաճիւղերու կատարած հանգանակութիւններէն 1527:

Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան հանգանակութենէն 4218.50:

Մարսէյլի Աղքատախնամի վարչութենէն 300:

Թուլոնի եկեղեցւոյ հոգաբարձութենէն 110 ֆրանք:

Նուէր զերասաններու ձեռնարկէ մը 150 ֆրանք:

Ընդհ. մուտք զինուորներու օգնութեան ձեռնարկի 9794.65 ֆրանք:

ԵԼՔ.— Գուլպայ, գլխանոց, վզնոցի համար բուրդի վճարում՝ 5011.25:

Ուտեստեղէնի վճարուած (պանիր, շոքոլա, հէլվա, եւայլն) 1409.10:

Այլ նիւթեղէններու վճարուած (օճառ, մատիտ, թուղթ եւն.) 846.05:

Փոսթի ապահովագրեալ առաքման ծախսի 1010.25:

Կապոցներու համար կտոր, թել, տոպրակ եւայլնի 252.75:

Դրամական օգնութիւն շատ կարօտ զինուորներու 85 ֆրանք:

Ընդհ. ելք՝ զինուորներու օգնութեան 8614.40:

Պատրաստ՝ Կ. Խ. վարչութեան քով 1180.25:

Դիւան Ազգ. Կեդր. վարչութեան. — Ատենապետ՝ Տոքթ. Յ. Սիվրիհիսարլեան, ատենադպիր՝ Հ. Սէրէնկիւլեան:

ՄԻՒԹԷՎԷԼԼԻՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ

Թուրքիոյ ներքին գործավարութիւնը որոշած է փոքրամասնութեանց վաքըֆներուն համար վերջերս ընտրուած միւթէվէլլիները փոխել եւ անոնց տեղ նորեր նշանակել:

Այս մասին նոր ընտրութեանց հրահանգ տրուած է Եվքաֆի ընդհ. տեսչութեան, որուն Իսթանպուլի ընդհ. տեսչութիւնը «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ հրատարակութեան տուած է փոխուելիք միւթէվէլլիներու 1 մասին ցանկը: Ահաւասիկ հայկական մասը.—

Հայոց Եախգուլէի հիւանդանոցի, Պալաթի, Գումգափուի դպրոցի, Գումգափուի Պատրիարքարանի, Կէտիկ Փաշայի, Սամաթիոյ Սուլու Մանաստրի, Նարլըգափուի, Թօփգափուի եկեղեցիներու ու վարժարաններուն, Գումգափուի Դպրաց դասին, Եշիլքէօյի եկեղեցիին, Պաքըրքէօյի եկեղեցիին, վարժարանին ու գերեզմանատան, Ենիգափուի եկեղեցիին ու վարժարանին, Էյուպի վարի Թաղին միւթէվէլլիութիւնները:

Անոնք որ կը փափաքին յիշուած հաստատութեանց վարիչ եւ ներկայացուցիչ ըլլալու պաշտօնը օրէնքին համաձայն ստանձնել, պէտք է որ մինչեւ Յունիս 8 խնդրագրով մը դիմեն Վաքըֆներու ընդհ. տեսչութեան եւ Վաքըֆներու Օրէնքին 37րդ յօդուածին համաձայն պատրաստեն իրենց թուղթերը բերելու համար: Քննութեան օրը պիտի ծանուցուի լրագիրներու մէջ:

ՆՈՐ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

24 ապրիլ հրամանագրով մը որ հրատարակուած է պաշտօնաթերթին մայիս 5ի թիւին մէջ, մօտաւորապէս 1500 հոգիի կը տրուի ֆրանսահպատակութիւն:

Ասոնցմէ 863ը Իտալացի, 284ը Սպանիացի, 73ը Լեհ, 72ը Զուիցերիացի, 64ը Պելժ, 22ը Ռուս, 14ը Հայ, իսկ մնացեալը զանազան:

Ահաւասիկ Հայերու ցուցակը.—

ՊԱՊԻԿԵԱՆ Առամ - Արշամ, դերձակ, ծնած Պոլիս, 1905 հոկտ. 14ին, կը բնակի Փարիզ:

ԷՊՐԻՒՇԻՒՄԵԱՆ Հայկ, սափրիչ, ծնած 1910 հոկտ. 25ին, Քէօթահիա, կը բնակի Քրոն (Սէն է Ուազ):

(Շար.)

վերջն ալ, կռիւները կը շարունակուէին, պաշտպանելու համար մնացեալը: Ստիպուեցանք ոչնչացնել մեծ քանակութեամբ թանկագին իրեղէններ եւ կորուստներ կրեցինք»:

Եզրակացնելով, նախարարը ազդարարեց թէ «միայն արի սիրտերը չեն կրնար դիմանալ պողպատին դէմ: Մենք պէտք ունինք աւելի շատ օդանաւերու, աւելի շատ հրասայլերու, աւելի շատ թնդանօթներու: Այս երկրին ժողովուրդը պէտք է աշխատի այնպէս ինչպէս չէ աշխատած որ եւ է ատեն»:

*** Սպարապետին առաջարկով, Պատուոյ Լեգէոնի մեծ խաչը նուիրուեցաւ Զօր. Պլանշառի, հրամանատար հիւսիսային բանակին, իսկ մեծ սպայութեան խաչը՝ Զօր. Փրիուի:

*** Մալթայի մէջ ձերբակալուեցաւ իտալացի փաստաբան մը, Միցցի, որ նախագահն էր ազգային կուսակցութեան: Վերջին պատերազմին ատեն ալ պատերազմական ատեան յանձնուած էր:

*** Անգլիոյ առողջապահական նախարարը, ճառ մը խօսելով յայտարարեց Թէ կառավարութիւնը այնքան իրական կը նկատէ գերմանական յարձակումի մը վտանգը որ, անհրաժեշտ է կարելի եղածին չափ կատարեալ միջոցներ ձեռք առնել այս չարթուած սկիզբէն իսկ:

*** Վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ջերմապէս շնորհակալութիւն յայտնեց ամերիկեան Կ. Խաչին, որ առաջին օրէն իսկ օգնութեան հասաւ պատերազմի զոհերուն: «Կինէր սպաննուեցան իրենց զաւակները գրկած: Ծերունիներ կը թափառին աւերակներու մէջ: Ողբերգութեան առաջին ժամէն իսկ Ամերիկեան Կարմիր Խաչը օգնութեան հասաւ անպատ վեհանձնութեամբ մը, սփոփելով զոհերը նիւթապէս եւ բարոյապէս»: Փարիզի ամերիկեան դեսպանն ալ ճառ մը խօսեցաւ այս առթիւ:

*** Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Անգլիա փոխադրուած Ֆրանսացի զինուորներուն նամակները ձրի պիտի փոխադրուին Ֆրանսա:

*** Պրիւսէլի անգլիական դեսպանէն լուր չկայ այն օրէն ի վեր որ Պրիւժ գացած էր, միանալու համար պելժիական կառավարութեան:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանները բազմաթիւ խոշոր եւ հեռաձիգ թնդանօթներ փոխադրելով Տէօնքէրք եւ Քալէ, անմիջապէս տեղաւորած են մասնաւոր թաքստոցներու մէջ: «Տէյլի Մէյլ» կ'ըսէ թէ այս թնդանօթներէն շատերը կրնան հասնիլ մինչեւ Անգլիոյ ծովեզերքը:

*** Պաշտօնաթերթը նոր հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն կառավարութիւնը կրնայ բռնագրաւել որ եւ է շէնք, փախստականներ կամ տեղափոխուած վարչութիւններ տեղաւորելու համար: Գրաւման ենթակայ են նաեւ հնարիչի արտօնագիրները:

*** Հիթլէր հրամանագրով մը լուծեց հոլանտական բանակին կէսը եւ ազատ արձակեց գերիները:

** Անգլիական օդանաւեր նորէն յարձակեցան Ռոթէրտամի քարիւղի շտեմարաններուն վրայ: Յարձակումներ կատարուեցան նաեւ Համպուրկի, ուրիշ քաղաքներու եւ Ռէննոսեան շրջանին մէջ, մեծ վնասներ պատճառելով:

*** Ամերիկացի հարիւրապետ մը, Ուէպ, յայտարարեց թէ Դաշնակիցներուն պիտի ծախէ դաղտնի զէնք մը, «բայց այնքան աւերիչ հանգամանք ունի որ անշուշտ պիտի մերժեն գործածել զայն»: Մարդը բնականաբար գաղտնի կը պահէ ամէն բան, որպէսզի Գերմանները չիմանան, բայց ըսաւ թղթակիցներու թէ կրնայ զարնել Անգլիայէն Գերմանիա, հիւսիսային Ափրիկէէն Իտալիա եւ մարտանաւերէն արձակուելով քարուքանդ ընել ամբողջ քաղաք մը ...

*** Պատերազմի տնտեսական պահանջներուն զարկ տալու համար, անգլիական կառավարութիւնը նոր միջոցներ կը խորհի: Այսպէս, պիտի կազմուի խորհրդատու յանձնաժողով մը, որուն առաջին գործը պիտի ըլլայ խստիւ կրճատել ներքին ճարտարագործութիւնը, որպէսզի դրամագլուխը եւ բանուորը ամէն բանէ առաջ ծառայեն պատերազմական արտադրութեանց:

*** Պրիւսէլի «Լը Սուար» թերթին պատասխանատու խմբագիր նշանակուեցաւ գերման սպայ մը, ընդհ. հրամանատարութեան կողմէ:

*** Անգլիոյ աշխատաւորական նախարարներէն Էթլի, որ Չըրչիլի փոխանորդն է երեսփ. ժողովին մէջ, նամակ մը ուղղելով Լէոն Պլումի, իր հիացումը կը յայտնէ Ֆրանսայի քաջութեան համար: «Թշնամին իր առաջին հարուածը Ֆրանսայի վրայ իջեցուց: Կրնայ ըլլալ որ յաջորդ հարուածը ուղղուի Մեծն Բրիտանիոյ դէմ: Ես բացարձակապէս վստահ եմ թէ կրնանք դիմադրել: Գերմանական զրահին ուժգնութիւնն իսկ ապացոյց մըն է թէ Հիթլէր գիտէ որ պատերազմը շահելու միակ պատեհութիւնը շուտ շահիլն է: Ցառաջիկայ ամիսները վճռական պիտի ըլլան: Ես վստահ եմ որ եթէ մեր երկու ազգերը միասին դիմադրեն, Հիթլէր չի կրնար յաջողիլ: Ես կը կարծեմ թէ իր առաւելագոյն ուժին վայրկեանը անցած է եւ այսուհետեւ իր ճիգը պիտի նուազի: Պատճառներ ունիմ հաւատալու թէ ծանր կորուստները եւ Գերմանիոյ մէջ տիրող թշուառութիւնը արդէն իսկ ազդած են իր ժողովուրդին բարոյական կորովին վրայ: Ինչ որ ալ ըլլայ, մենք պիտի յաղթենք ահռելի բարբարոսութեան այս մոլուցքին»:

*** Անգլիոյ բանուորներէն խնդրուեցաւ որ ամառ հրաժարին իրենց տարեկան արձակուրդէն, նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
6
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI
6 JUIN
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4368

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

254 ՄԵՌԵԱԼ, 652 ՎԻՐԱՒՈՐ
ՓԱՐԻԶԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱՅՈՐՄԻՂԸ ՓՈԽԱԴԱՐՁԱԲԱՐ ԶԱՐԿԱՒ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ երկուշաբթի օրուան օդանաւային ռմբակոծութիւնը շատ աւելի ծանր կորուստներ պատճառած է քան կ'ենթադրուէր: Վարչապետութեան առաջին զեկոյցը զոհերուն թիւը կը հաշուէր 200, որոնց 45ը մեռած: Նոր զեկոյցին համաձայն, զոհերուն թիւը շատ աւելի մեծ է, — 254 մեռեալ եւ 652 վիրաւոր. ուրեմն համագումար 906 հոգի:

Ահաւասիկ վարչապետութեան գրասենեակէն հաղորդուած երկրորդ զեկոյցը. —

Երկուշաբթի օր փարիզեան շրջանին վրայ կատարուած գերմանական արշաւին զոհերուն թիւը շատ աւելի մեծ է քան կ'երեւար առաջին առթիւ: Ուրիշ մարմիններ գտնուած են փլատակներուն տակ, եւ միւս կողմէ բաւական թիւով վիրաւորներ մեռած են: Ամէն տեղ ալ շատ աւելի բազմաթիւ են քաղաքացի զոհերը: Փարիզեան շրջանին ընդհանուր կորուստն է 906 հոգի, որոնց 254ը մեռեալ (195 քաղաքացի եւ 59 զինուոր), իսկ 652ը վիրաւոր (545 քաղաքացի, 107 զինուոր): Նահանգներու վրայ բաժնելով, Սէնի կորուստն է 167 մեռեալ (121 քաղաքացի, 46 զինուոր) եւ 332 վիրաւոր, բոլորն ալ քաղաքացի: Սէն է Ուազի կորուստը՝ 87 մեռեալ (74 քաղաքացի, 13 զինուոր), 320 վիրաւոր (213 քաղաքացի, 107 զինուոր): Այս մեռեալներուն մէջ կը գտնուին 20 մանուկներ:

*** Փարիզի հակօդային թնդանօթները կրակ բացին երեքշաբթի առտու ժամը 9.20ին, բայց ահազանգը չհնչեց:

«Ժուռնալ» կը պատմէ թէ երկուշաբթի օրուան յարձակման ատեն արուարձանի մը դպրոցին մօտ ռումբ մը հանդիպելով թեթեւօրէն ծածկուած պատսպարանի մը, ուր 100 մանուկներ կը գտնուէին, 20 մանուկներ մեռան, 20 հոգի ալ վիրաւորուեցան:

Հանրապետութեան նախագահը Օթէլ Տիէօ եւ Վոժիրարի հիւանդանոցը այցելելով, մխիթարեց վիրաւորները: Փարիզի արքեպիսկոպոսն ալ այցելեց վիրաւորներուն եւ գովեց ժողովուրդին քաջութիւնը եւ պաղարիւնը: Կրթական նախարարը, Պ. Սառօ մօտակայ արուարձանի մը դպրոցը այցելելով, խոնարհեցաւ տասը աղջնակներու անշունչ մարմիններուն առջեւ, եւ ցաւակցութիւն յայտնեց անոնց ծնողներուն: Անոնք խրամի մը մէջ ապաստանած էին, բայց ռումբ մը պայթելով խափանեց իրենց արեւը:

*** Փարիզի զինուորական կառավարիչը յայտարարութիւն մը ուղղեց Փարիզի ժողովուրդին, ջերմապէս շնորհաւորելով անոր սքանչելի կեցուածքը՝ յունիս 3ին ռմբակոծութենէն առաջ եւ վերջը: Կառավարիչը այս առթիւ վստահութիւն կը յայտնէ թէ որ եւ է նոր անակնկալ չի կրնար խախտել Փարիզի ժողովուրդին կամքը:

Լոնտոնի լորտ քաղաքապետն ալ ձայնասփիւռ ճառ մը ուղղելով Փարիզի ժողովուրդին, ջերմապէս գնահատեց անոր քաջութիւնը, կորովը եւ արհամարհանքը՝ վտանգին հանդէպ:

Այս ռմբակոծութիւնը ընդհանուր վրդովում պատճառած է ամէն կողմ: Լոնտոնի թերթերը կը պահանջեն փոխադարձաբար զարնել գերմանական քաղաքներ: Ամերիկեան թերթերն ալ ծանր բառեր կը գործածեն Գերմանիոյ դէմ:

Ինչպէս պիտի կարդաք պաշտօնական զեկոյցին մէջ, դաշնակից օդատորմիղը իր կարգին արշաւ մը կատարած է կարգ մը գերմանական քաղաքներու վրայ, զարնելով զինուորական նշանակէտներ: «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը խօսելով այս արշաւին վրայ, կը գրէ.

— «Մասնաւորապէս նշանակէտ ընտրուած էին օդանաւային կայանները, կարգ մը երկաթուղիներ որ դէպի Փարիզ կու գան եւ քանի մը գործարաններ: Բնականաբար շատ մը ռումբեր վրիպեցան իրենց նշանակէտներէն եւ ինկան այնպիսի թաղերու վրայ ուր միայն քաղաքացիներ կը բնակին: Գերմանական ռմբաձիգները երեւցան քանի մը յաջորդական ալիքներով: Իրենց կ'ընկերանային հետապնդիչ օդանաւերու կարեւոր շարքեր:

300 — 400 ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՓՃԱՑԱԾ...

Տեղեկութեանց (կամ քարոզութեանց) նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Փարիզի ռմբակոծութեան առթիւ:

— «Մինչեւ հիմա որ եւ է հերքում չէր հրատարակուած գերման պաշտօնական զեկոյցին շատ յաճախ անճիշդ յայտարարութեանց մասին: Յունիս 3ի ռմբակոծութեան վերաբերեալ զեկոյցով ծանուցուած արդիւնքները այնքան մտացածին են որ, անհրաժեշտ կը դառնայ ճշդում մը կատարել: Գերմանական զեկոյցին համաձայն, 104 ֆրանսական օդանաւեր վար առնուած են թռիչքի ատեն, իսկ 300 — 400 հատ ալ խորտակուած՝ գետնին վրայ, ռմբակոծութեան հետեւանքով: Հակառակ մեր հետապնդիչ օդանաւերու մղած տաժանելի կռիւներուն, թշնամի հետապնդիչ թէ ռմբաձիգ օդանաւերու դէմ, վար առնուած ֆրանսական օդանաւերու թիւը եօթը հատէն աւելի չէ, իսկ ապահովաբար վար առնուած են 25 թշնամի օդանաւեր, մեր հողին վրայ: Այս օդանաւերէն իւրաքանչիւրը ունէր 2—4 օդաչու, ուրեմն համագումար 75 հոգի սպաննուած կամ գերի բռնուած են մեր եօթնին դէմ (ֆրանսական իւրաքանչիւր օդանաւի մէջ կը գտնուէր մէկ օդաչու): Գերիներուն մէջ կը գտնուի զնդապետ մը որ հրամանատարն էր արշաւանքին մասնակցող տորմիղներէն մէկուն: Գալով գետնին վրայ քանդուած օդանաւերուն, անոնց թիւը կը հասնի 14ի, որոնց մեծ մասը կը բաղկանայ շրջագայութեան յատուկ օդանաւերէ, գործածուած իբրեւ սուրհանդակ: Մնաց որ, այս օդանաւերը կրնան նորոգուիլ:

*** «Լ'Էօվր» նկարագրելով ռմբակոծութեան աւերները, կը գրէ— «Գործարանը կը վառէր (գրաքննուած): Քանի մը ժամ վերջը հրդեհը խափանուած ըլլալով, աշխատանքը նոյն իրիկունն իսկ կը վերսկսէր արհեստանոցներուն մէջ: Բայց բանուորներ ածխացած եւ պաշտօնեաներ վիրաւորուած էին: Դրամատան մը սնտուկը խորտակուած էր գետնայարկին մէջ, բայց պաշտօնեանները անվնաս մնացած ըլլալով, երէկ առտու կը վերսկսէր աշխատանքը հարեւան մասնաճիւղի մը մէջ... Սա փոքր «պիսթրօ»ն այլեւս ապակի չունի պատուհաններուն եւ դուռներուն վրայ, բայց սրահը պարապ էր երբ ռումբը ինկաւ, եւ միայն նիւթական վնասներ պատահեցան հոն.:

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԼՔԵՑԻՆ ՏԸՆՔԵՐՔԸ

335,000 ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱՆԳԼԻԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

Զեկոյց թիւ 549, յունիս 4, առաւօտ (279րդ օր). — Գիշերուան ընթացքին դէպի նաւ փոխադրութիւնը շարունակուեցաւ Տէնքերքի շրջանին մէջ, շնորհիւ մեր զօրքին դիմադրութեան եւ հակառակ թշնամիին յարաճուն ճնշումին պատճառած դժուարութեանց: Ոչ մէկ դէպք ճակատի մնացեալ մասին վրայ:

Զեկոյց թիւ 550, իրիկուն. — Դէպի Տէնքերք նահանջած զինուորներուն նաւ փոխադրութիւնը լրացաւ այսօր, համաձայն որոշուած ծրագիրներուն: Մինչեւ վերջին վայրկեանը, նախ արուարձաններուն, յետոյ բուն քաղաքին մէջ, տունէ տուն շարունակուեցաւ մեր վերջապահներուն հերոսական դիմադրութիւնը: Թշնամին, որ շարունակ օգնական ուժ կը ստանար, անդադար կը սեղմէր իր ճնշումը եւ շարունակ հակայարձակում կը կրէր: Դէպի նաւ վերջին փոխադրութիւնները կատարուեցան գերմանական գնդացիրներու կրակին տակ: Այս անողոք պաշտպանութիւնը եւ յաջողութիւնը այնքան ընդարձակ ու դժուարին գործողութեան մը որ կատարուեցաւ ծովակալ Ապրիալի եւ Զօր. Ֆակալոնի հրամանին տակ, ստոյգ ազդեցութիւն մը պիտի ունենան պայքարին զարգացման վրայ: Հիւսիսէն վերադարձող մեր զինուորները, որոնց կորովը անվթար կը մնայ, պատրաստ են նոր ճակատամարտներու: Զինուորներու դէպի նաւ փոխադրութեան գործողութեանց մէջ բացառապէս երեւան եկաւ մեր ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային բանակներուն սերտ գործակցութիւնը, որոնց բրիտանական ուժերը, բանակ, նաւատորմիղ եւ օդատորմիղ, ընծայեցին անխոնջ աջակցութիւն մը: Ծովակալ Ապրիալ յայտարարեց թէ սքանչելի էր Անգլիացիներուն կատարած աշխատանքը: Թշնամին կը յուսար իր պաշարման ռազմավարութեամբ ձեռք բերել ֆրանսական եւ անգլիական ուժերուն անձնատուութիւնը: Անոնք խուսափեցան իր պրկումէն, շնորհիւ իրենց աննկուն կորովին:

Այս առտու կռիւներ տեղի ունեցան Սոմի վրայ: Գերիներ բռնեցինք: Մեր հետազօտիչ օդատորմիղը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ ամբողջ ճակատին վրայ: Յունիս 3էն 4ի գիշերը ռմբակոծութիւններ կատարուեցան Միւնիխի եւ Ֆրանքֆորթի անմիջական շրջականերու թռիչքի կայաններուն եւ ճարտարագործական հաստատութեանց վրայ: Մեր բոլոր օդանաւերը վերադարձան: Այս գործողութեան հետ զուգընթաց, բրիտանական օդատորմիղը ստուարաթիւ շարքերով յարձակեցաւ Ռուրի շրջանին վրայ, զարնելով ճարտարագործական նշանակէտներ, կայարաններ եւ զտարաններ: Երէկ փարիզեան շրջանին վրայ կատարուած արշաւանքին ատեն թշնամի օդատորմիղին կրած կորուստները կը հասնին առ նուազն 25 օդանաւերու: Ասկէ զատ տեսնուած է որ ծանրապէս վնասուած կարգ մը ռմբաձիգներ դժուարութեամբ մտնուած են իրենց գիծերը վերադարձած ատեն:

Զեկոյց ծովային նախարարութեան. — Յունիս 3էն 4ի գիշերը, այն ցամաքային եւ ծովային վերջին զօրամասերը որոնք ծովակալ Ապրիալի հրամանատարութեամբ կը պաշտպանէին Տէնքերքը, դիւրացնելու համար հիւսիսի դաշնակից բանակներուն նահանջը եւ փոխադրութիւնը, իրենց կարգին պարպուեցան բարեկարգութեամբ, անգործածելի դարձնելէ վերջ նաւահանգիստը: Իրենց սերտ գործակցութեամբ, անգլիական եւ ֆրանսական տորմիղները այսպէս բարեյաջող ելքի մը հասցուցին գործողութիւն մը որ եզական է պատմութեան մէջ եւ որուն շնորհիւ կարելի եղաւ փրկել աւելի քան 300.000 դաշնակից զինուորներ: Այս գործողութեան մասնակցեցան 300 ֆրանսական մարտանաւեր եւ ամէն տեսակ առեւտրական նաւեր 200 փոքր նաւերու հետ, ինչպէս եւ բազմաթիւ ծովային օդատորմիղներ: Մենք կորսնցուցինք «Ժակուար» եւ «Շաքալ» թորփիլահալածները, «Աւտռուա», «Պուռասք», «Ֆուտռուայան», «Օռաժ», «Սիրոքքօ» թորփիլանաւերը եւ «Նիկէր» պաշարաբարձ նաւը: Նաւազներուն ամենամեծ մասը փրկուեցաւ: Ուրիշ մարտանաւեր ալ վնասուեցան, բայց մաս մը վերսկսաւ բանիլ: Ֆրանսայի ծովապետութիւնը գիտէր որ ձեռնարկուած գործողութիւնը կրնար յաջողիլ միայն զոհելով կարգ մը նաւային եւ օդանաւային ուժեր: Փա տը Քալէի տորմղիկին նաւազներն ալ գիտէին այս պարագան, անոնք ալ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը:

*** Ուրեմն, Դաշնակիցները լքած են Տէնքերքը, ոչնչացնելէ վերջ բոլոր պաշարները եւ անգործածելի դարձնելով նաւահանգիստը: Աւելի քան 300.000 զինուորներու փրկութեան այս աննախընթաց գործողութիւնը իր կարգին փառաբանեց Չըրչիլ, աւելի մանրամասնօրէն:

ԼԻՈՆԻ ԴԷՄ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՕԴԱՐՇԱՒԸ

Լիոնի մեր թղթակիցը կը գրէ. — Պատերազմին սկիզբէն ի վեր երրորդ անգամ ըլլալով ռմբակոծուեցաւ Լիոնի շրջանը: Առաջին ռմբակոծութիւնը տեղի ունեցաւ առտուն շատ կանուխ ժամը 5ին: Երկրորդ ու երրորդ յարձակումները կատարուեցան շաբաթ, 1 յունիս եւ կիրակի օրերը: Շաբաթ օր չորս անգամ ահազանգը հնչեց քաղաքին մէջ: Պատսպարանները ապաստանող ժողովուրդը անընդհատ կը լսէր ռմբակածութեան ձայները: Վնասուեցան վայրեր որոնք երբեք զինուորական հանգամանք չունին: Մօտ 30 օդանաւեր կը սաւառնէին հազար մեթր բարձրութեան վրայ: Առաջնորդ օդանաւը օդին մէջ մուխ մը կ'արձակէր, իսկ իրեն հետեւողները որոշուած վայրերուն վրայ կը ձգէին ռումբերը: Դժբախտաբար նոր մեռեալներ եւ վիրաւորներ աւելցան նախկիններուն վրայ: Ժողովուրդը պաղարիւն կը դիտէր կատարուած գործողութիւնները:— Մ.

*** Գոհարեղէններու եւ ամէն տեսակ թանկագին քարերու, ոսկի եւ արծաթ առարկաներու արտածումը արգիլուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, բանուած ըլլան թէ ոչ:

*** Լոնտոնի մէջ ձերբակալուեցաւ անգլիացի Ֆէրտոնէի եղբայրը, 27 մեղսակիցներու հետ, որոնք անդամ էին խռովարար կազմակերպութեան մը:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԴԵՌ Կ'ՈՐՈՃԱՅ

Քորսիքա, Սավուա, Նիս, հարաւային Ֆրանսա, Թունուզ, Մալթա, Անատոլու...

Իտալիոյ նախարարական խորհուրդը գումարուեցաւ երեքշաբթի օր, նախագահութեամբ Մուսոլինիի, եւ խորհրդակցեցաւ երկու ժամ: Նիստէն վերջ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որ կ'ըսէ թէ կարգ մը վարչական միջոցներ ձեռք առնուած են: Ֆաշական Գերագոյն Խորհուրդին նիստը յետաձգուեցաւ: Այս ժողովն է որ պիտի տայ պատերազմին մասնակցելու վճիռը:

Ուրեմն, Մուսոլինի դեռ կ'որոճայ: Կարծողներ կան թէ այսօր պիտի արձակէ իր վճիռը: Ամէն պարագային մէջ, ամբողջ Իտալիան տոգորուած է պատերազմական տրամադրութեամբ: Պահեստիներու զօրաշարժը կը շարունակուի: Բազմամարդ շրջաններու մէջ լոյսերը կը մարեն իրիկունը: Բազմաթիւ ընտանիքներ հեռացած են մեծ քաղաքներէն: Անգլիացիները եւ Ֆրանսացիները կը վերադառնան: Օտար դեսպանատուները պաշտպանութեան տակ առնուած են:

Մամուլը կը շարունակէ միշտ արծարծել Իտալիոյ պահանջները: «Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ եթէ Մուսոլինի պատերազմի որոշում տայ, պիտի չյայտարարէ, ինչպէս ըրաւ Եթովպիոյ արշաւանքին ատեն: Յետոյ կը շարունակէ.

— «1938 դեկտեմբերին երեսփ. ժողովի նիստին մէջ, երբ Կոմս Չիանօ Իտալիոյ բնական տենչերու մասին կը խօսէր, որոշ բան չըսաւ: Միայն քանի մը երեսփոխաններ ծափահարեցին աղաղակելով,— «Թունուզ, Սուէզ, Ճիպութի»: Առաջնորդն ալ միեւնոյն թուումը կատարեց 1939 մարտին արտասանած ճառով մը: Եւրոպական պատերազմին հետ, ախորժակը բացուած է: Նոյնիսկ պատերու վրայ փակցուած յայտարարութիւններու մէջ կը կարդացուին հետեւեալ անունները,— Քորսիքա, Սավուա, Նիս, Հարաւային Ֆրանսա, Թունուզ, Մալթա, Տալմացիա, Յունաստան: Կը թուի թէ միտքերու մէջ կան նոյնիսկ Մարօքը, Եգիպտոսը, մինչեւ անգամ Անատոլուն:

*** Սելանիկէն Իտալիա վերադարձան 100 Իտալացիներ: Թուրքիայէն, Ռումանիայէն եւ Եուկոսլավիայէն ալ Իտալացիներ կը համախմբուին Փաթրաս, իրենց երկիրը վերադառնալու համար:

ՉԸՐՉԻԼԻ ՃԱՌԸ ՎԵՐՋԻՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՄԱՍԻՆ

Գերմանները կրնա՞ն Անգլիա մտնել

»»» · «««

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին աջի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չըրչիլ մանրամասնօրէն պարզեց հիւսիսային Ֆրանսայի դաշնակից զօրքին փրկութեան պարագաները: Իր յայտարարութեան համաձայն, Անգլիա փոխադրուած են 335.000 անգլիական եւ ֆրանսական զինուորներ, սպաննուած, վիրաւորուած կամ կորսուած են 30.000 հոգի: Ահաւասիկ իր յայտարարութեան հիմնական մասերը.

— «Երբ մէկ շաբաթ առաջ ես խնդրեցի այս օրուան ձգել իմ յայտարարութեան թուականը, կը վախնայի թէ ինծի պիտի վիճակէր դառն պարտականութիւն մը,— ծանուցանել ամենամեծ զինուորական աղէտը մեր երկար պատմութեան մէջ: Կը կարծէի, եւ իրագէտներ ալ համաձայն էին ինծի հետ, թէ թերեւս շատ շատ 20 — 30.000 զինուորներ կրնային նաւ նստիլ: Ստոյգ կը թուէր թէ ֆրանսական ամբողջ առաջին բանակը եւ Ամիէն - Ապվիլի հիւսիսակողմի ճեղքին ամբողջ անգլիական բանակը պիտի ջախջախուէին բաց դաշտի վրայ կամ անձնատուր պիտի ըլլան, ուտելիք եւ ռազմանիւթ չունենալով: Պելժիոյ թագաւորը օգնութեան կանչեց մեզ: Եթէ այս վեհապետը եւ իր կառավարութիւնը բաժնուած չըլլային Դաշնակիցներէն որոնք անցեալ պատերազմին մէջ պարտութենէ փրկեցին իրենց երկիրը, եւ եթէ ապաւինած չըլլային չէզոքութեան մը որ մահացու էր, ինչպէս հաստատեց փորձառութիւնը, անգլիական եւ ֆրանսական բանակները առաջին օրէն կրնային փրկել ոչ միայն Պելժիան, այլեւ թերեւս Լեհաստանը: Եւ սակայն վերջին պահուն, երբ Պելժիա արդէն արշաւանքի ենթարկուած էր, Լէօփոլտ թագաւորը մեր օգնութիւնը խնդրեց եւ մենք պատասխանեցինք իր ուշացած կոչին: Ինք եւ իր բանակը, որ կը բաղկանար մօտ 500000 զինուորներէ, կը պաշտպանէին մեր արեւելեան կողը եւ այսպէս բաց կը պահէին մեր նահանջի միակ ճամբան դէպի ծով: Յանկարծ, առանց նախապէս խորհրդակցելու, առանց խորհուրդ հարցնելու իր նախարարներուն, իր իսկ պատասխանատուութեամբ, թագաւորը բանագնաց մը ղրկեց գերման սպարապետութեան, անձնատուր եղաւ իր բանակին հետ եւ այսպէս վտանգեց մեր կողը եւ օգնութեան բոլոր միջոցները: Մէկ շաբաթ առաջ խնդրեցի ժողովէն յետաձգել իր դատաստանը, մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի: Այսօր պատճառ չեմ տեսներ վերապահելու մեր կարծիքը այս ողբալի դրուագի մասին»:

Վարչապետը պատմելով բրիտանական օդատորմիղին քաջագործութիւնները, որոնց շնորհիւ Անգլիոյ կորուստը եղած է չորսի դէմ մէկ, հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ հազար նաւեր Անգլիա փոխադրած են 335.000 զինուորներ: Յետոյ յիշելով թէ թշնամին իր տիրապետութեան տակ ունի հանքային արժէքաւոր շրջաններ եւ գործարաններ, ինչպէս եւ քանի մը նաւահանգիստներ Մանշի վրայ, «բոլոր ռազմագիտական հետեւանքներով», շարունակեց.

— «Ըսուեցաւ թէ Հէռ Հիթլէր ծրագիր մը մշակած է բրիտանական կղզիները արշաւելու: Առաջ ալ խորհուած է այս մասին: Երբ Նափոլէոն Պուլոնյը կը գտնուէր իր տափանաւերով եւ Մեծ Բանակով, մէկը դիտել տուաւ իրեն.— «Թունաւոր խոտեր կան Անգլիոյ մէջ»: Անշուշտ հիմա շատ աւելի կան, քանի որ մեր բանակը վերադարձաւ: Մենք պիտի չգոհանանք պաշտպանողական պատերազմով: Մենք պիտի վերակազմենք մեր արշաւանքի բանակը, քաջարի սպարապետին՝ Լորտ Կորթի հրամանին տակ»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Թուրքիա Դաշնակիցներուն կողքին է

(ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՄԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Ինչպէս գրեցին Թուրք թերթերը (17 — 18 ապրիլ), Պոլսոյ մէջ ձեր - բակալուեցաւ նախկին նախարար եւ երեսփոխան Սըրրի Պէլլիօղլու, իբրեւ երկրին դէմ գործող :

Ի՞նչ է գործուած յանցանքը: Ըստ երեւոյթին՝ լեզուագարութիւն: Շաբաթներու եւ թերեւս ամիսներու ընթացքին, 200է աւելի մեքենագիր նամակ կը ղրկէ «պետական բարձր անձերու, զանազան պաշտօնատուներու, քաղաքապետներու, բժիշկներու եւ կարգ մը անձերու: («Ճիւմհուրիէթ», 18 ապրիլ):

Պարունակութի՞ւնը : «Ճիւմհուրիէթ» նոյն թիւով այսպէս կը ներկայացնէ զայն.

«Նամակը պարապ, անիմաստ բայց գրգռիչ բառերով կը քննադատէ կառավարութիւնը»:

Թուրքերէն «Թան» (18 ապրիլ) աւելի բաց կը խօսի.

— «Սըրրի, որ անձնապէս համոզուած է թէ անգլեւֆրանքեւթուրք համաձայնութիւնը վնասակար պիտի ըլլայ երկրին, իր այս տեսակէտը տարածելու մարմաջէն կը տարուի եւ այս նպատակով շարք մը նամակներ կը ղրկէ:

«Ոստիկանութեան կեդրոնին մէջ նախ կ'ուրանայ, բայց յետոյ կը ստիպուի խոստովանիլ ամէն ինչ: Միայն կ'աւելցնէ իբրեւ արդարացում.

— Այսկա համոզումս է: Ես հակառակ եմ անգլեւֆրանքեւթուրք համաձայնութեան»:

Կասկած չկայ թէ խնդիրը կարեւոր է: Կը բաւէ աչքի առջեւ ունենալ անձը, նամակներուն պարունակութիւնը եւ ձերբակալման պարագաները:

Արդարեւ, Սըրրի պարզ անհատ մը չէ, այլ անձ մը որ մէկն էր դեռ օսմանեան սահմանադրութեան շրջանին, իբրեւ իթթիհատական, երեսփոխան եւ ուրիշներու կարգին հետապնդուած իր ազգայնական գործունէութեան համար :

Դէմք նաեւ քէմալական շարժումին առեն: 1920ի շրջանին, երբ միայն ամէնէն ուղղափառները պաշտօնի կը կոչուէին, երկար ատեն կը վարէ տնտեսական նախարարութիւնը : Միւս կողմէ, միայն երկու ընդհատումով, այդ օրէն ի վեր երեսփոխան էր: Խորհրդարանին մէջ ալ միշտ ուշագրաւ տեղ մը գրաւած է, իբրեւ ամէն հարցի առթիւ արտայայտուող եւ մանաւանդ ինքզինք պարտադրող: Ցանդուգն ու լաւ ճառախօս է. ըսէք՝ ամբոխավար :

Նամակներուն պարունակութիւնը, որուն պիտի անդրադառնամ այլ տեսակէտէ մը, մէջտեղն է արդէն իր կարեւորութեամբ: Ներկայ տագնապալի պահուն, երբ երկրին շինչառութիւնը հեւք մըն է պարզապէս, Սըրրի կը համարձակի գլուխէն վեր գործերու խառնուիլ, այդքան կենսական դաշնագրի մը դէմ արտայայտուիլ :

Հապա ձերբակալման պարագանե՞րը :

Թուրք ոստիկանութիւնը հին չէ, քանակով եւ մանաւանդ որակով : Ինչ թիւ որ ունէր նախկին Հոկայ կայսրութիւնը, կարելի է ըսել թէ տասնապատկուած է ներկայ անհամեմատօրէն փոքր պետութեան օրով: Մասնաւորաբար գաղտնի ոստիկանութեան ցանցը ամէն կողմ տարածուած է, այլազան ձեւերով :

Իսկ որակը համեմատութիւն չի վերցներ: Մեքենան այնքան լաւ ու նրբօրէն կազմակերպուած է, որ ճանճ չի փախիր տեսողութենէ:

Հակառակ այս բոլորին, ամբողջ մէկուկէս ամիս աշխատիլ հարկ կ'ըլլայ, երեւան հանելու համար դաւը : «Ոստիկանութիւնը մէկ մէկ գաղտնի ոստիկան կը կեցնէ բոլոր նամակատուփերու առջեւ եւ կը ստուգէ կասկածելի պահարանով նամակ նետողներու ինքնութիւնը: Այս առթիւ կը խուզարկուին նաեւ փաստաբանի մը գրասենեակն ու տունը, բայց բան մը չի գտնուիր» (Թուրքերէն «Թան», 15 ապրիլ):

Ով որ ծանօթ է թրքական կեանքին, գիտէ թէ ինչ կը նշանակեն այս բոլորը: Հսկայ Պոլսոյ բոլոր նամակատուփերը հսկողութեան տակ առնելու եւ մանաւանդ կասկածելիները հետապնդելու համար հարիւրաւոր գաղտնի ոստիկաններ շարժման մէջ դրուած ըլլալու են: Եւ ասիկա՝ ամբողջ մէկուկէս ամիս :

«Թան»ի գործածած «նաեւ» բառն ալ կը ցուցնէ թէ բազմաթիւ գրասենեակներ ու տուներ խուզարկուած են այդ ժամանակի ընթացքին: Որովհետեւ մօտ 800.000 բնակչութեամբ այդ քաղաքին մէջ, եթէ 200 հոգի կասկած հրաւիրած ըլլան իրենց «կապոյտ» պահարանով, արդէն կ'ունենանք 200 հետապնդում եւ խուզարկութիւն: Որովհետեւ, ինչպէս կը գրէ նոյն թերթը, «նախապէս կը կարծուէր թէ կարեւոր կազմակերպութեան մը կը վերաբերի խնդիրը»:

Բայց ինչո՞ւ երկարել, երբ «Ճիւմհուրիէթ» (18 ապրիլ) այնքան լաւ կը խտացնէ պատկերը, գրելով.

— «Պոլսոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց երկրին դէմ ուղղուած կարեւոր ձեռնարկ մը եւ ձերբակալեց հեղինակները»:

Ո՞ւր է ձեռնարկին կարեւորութիւնը: Երեւոյթներէն դատողը անմիջապէս պիտի փակի Անգարայի ուխտին, մակերեսային եզրակացութեանց երթալու համար: Աւելի պարզ խօսելով, պիտի հետեւցնէ թէ այդ ուխտին դէմ զօրաւոր հոսանք մը կայ երկրին մէջ եւ ասիկա օր մը կրնայ ազդել նաեւ Թուրք կառավարութեան դիրքին վըրայ :

Այս եզրակացութեան երթալ՝ կը նշանակէ չճանչնալ արդի Թուրքիան:

Թէ այդ ուխտը միաձայնութիւն չի վայելեր, այս մասին ոչ մէկ կասկած: Բայց ո՞ր ուխտը լրացուցած է այդ պայմանը ոչ միայն Թուրքիոյ, այլ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ :

Արդ, ինչո՞ւ կ'ուզէք որ Թուրքիան ներկայացնէ միաձայնութիւն մը որ ուրիշ տեղեր ալ գոյութիւն չունի, որ անբնական է: Դաշլըճըն քաղաքականապէս չհաւնողներ կա՞ն: Կրնայ պատահիլ: Բայց խորհրդարանը, որ ըստ օրէնի կը ներկայացնէ ազգին կարծիքը, միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց ոչ միայն անգլեւֆրանքեւ - Թուրք դաշնագրին, այլ եւ բոլոր դաշնագրերուն ;

Բայց այդ երկիրը ուրիշ առաւելութիւն մըն ալ ունի: Անցեալի դառն փորձառութեանց հետեւանքով կամ իրերու զասաւորման պատճառով, Թուրք երեսփոխանը հայրենասիրական պարտականութիւն կը համարի կարգապահութեան ենթարկել նաեւ իր քուէն: Ուրիշ խօսքով՝ տէրութեան պետին «այո»ին «այո», «ոչ»ին «ոչ» ըսել: Եւ ասիկա բոլորովին անկախ անկէ թէ ով է պետը, Մուսթաֆա Քէմա՞լը թէ Իսմէթ Ինէօնիւն :

Եթէ զանցառուներ կամ ընդդիմացողներ գտնուին, անշուշտ կը պատժուին համաձայն կարգապահութեան կանոնին : Կամ յաջորդ նստաշրջանին երեսփոխան չեն ընտրուիր, կամ կը դադրին ձայն բարձրացնելէ, դրեթէ չարժելէ :

Օրինակ, նախկին իթթիհատական պետերէն Մուհթարին Պիրկէն (ներկայիս երեսփոխան) ամիսներէ ի վեր դադրած է «Սոն Փոսթա»յի խմբագրապետութենէն, տեղը տալով Էքրէմ Ուշաքլըի : Ինչո՞ւ, որովհետեւ անպատշաճ հրատարակութիւններ ըրաւ եւ քաղաքական ծանր մի - ջադէպ մըն ալ յարոյց, դանդատելով Անգլիոյ նաւային պաշարումէն եւ այս ձեւով խծբծանքի նիւթ հայթայթելով «Փրաւտա»յի: Այդ օրէն ասդին հազիւ ամիսը անգամ մը կը գրէ, այն ալ զուտ տնտեսական, այսինքն բոլորովին անմեղ հարցերու շուրջ :

Քանի որ խօսքը չեզոքներու մասին է, դէպք մը եւս յիշենք, կարենալ եզրակացնելու համար թէ այդ անհատական սայթաքումները եթէ կրնան չհագործուիլ, երբեք չեն կրնար նկատուիլ իբր կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութիւնը :

«Սոն Փոսթա»յի զինուորական աշխատակիցն է հանգուցեալ կոչուած զօրավար մը, Հ. Էմիր Էրքիլէթ : Նորվեկիոյ դէպքերու մասին գրած յօդուածներէն մէկը վերջերս կը շահագործուի Պերլինի անթելին կողմէ: Միայն այս պարագան նկատի առնող մը կրնար այն սխալ եզրակացութեան երթալ թէ Թուրք հանրային կարծիքը այլ տպաւորութիւն ունի: Մինչդեռ, շահագործման լուրը առնելուն պէս, Զօր. Էրքիլէթ փութաց պատասխանել գերմանական անթելը. կը բաւէ յիշել վերնագիրը. «Պերլինի անթելին հնարագիտութեան (մարիֆէթ) դիմաց»:

Յօդուածին մէջն ալ զօրավարը դիտել կուտայ.

— «Իմ եւ ուրիշ խմբագիրներու գրութեանց մէջէն իրեն նպաստաւոր մասերը առնելը,միւս մասերը թողուլը եւ անկողմնակալ հետաքրքրութիւն մը քարոզութեան խաղերուն գործիք դարձնելը՝ չիտակ ու բարոյական ընթացք մը չէ» («Սոն Փոսթա», 21 ապրիլ 1940):

Այս կծու պատասխանը չի՞ բաւեր : Վաղը Զօր. Էրքիլէթ կամ աւելի կը խտացնէ լեզուն Գերմաններուն դէմ, կամ բոլորովին կը դադրի գրելէ, Մուհթարին Պէրկէնի պէս :

ԴԷՏ

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

Պիտի քալենք...

ԱԼԺԵՐԻԱ.— Անխնայ է Ափրիկէի արեւը, այրող են իր ճառագայթները, անողոք՝ մանաւանդ՝ անոնց հանդէպ որ Եւրոպայէն կուգան ...:

Քրտինքը կը վազէ մեր ճակտէն:

Նուազագոյն յոգնութիւն մը՝ բաւական է քրտնելու համար: Ընկերներըս տեսակ մը մատուռնջութեան մատնուած են: Ու բերնէ բերան կը շրջի. «պիտի քալենք երեսուներհինգ քիլոմեթր, բեռնաւորուած, առտըւան ժամը չորսէն սկսեալ»:

Միակ հայորդին ըլլալով իրենց մէջ, կը զարմանամ չուրջիններուս վրայ: Պիտի քալենք եղեր, բեռնաւորուած: Պայուսակ, տոպրակներ, փամփշտակալներ, կազարդել դիմակ, զէնք, երեսուներհինգ քիլոմեթր, փորձի համար, քալել սորվելու համար:

— «Պիտի քալենք եղեր»:

Ի՞նչ փոյթ, քալենք, որքան որ կ'ուզեն:

Դժուա՞ր է քալել — հոգ չէ թէ բեռնաւորուած — ասփալթապատ ճամբաներէն կամ ծառաստաններու մէջէն: Կը քալեմ ես ալ, ինչո՞ւ չէ:

Չէ՞ որ քալեցինք, երբ դեռ մանուկ էինք, երբ դեռ ճաշակած չէինք «քաղաքակրթութեան» բարիքները ...:

Քալեցինք անապատներէն, բոկոտըն, մերկ, անօթի ու ծարաւ, գիշեր եւ ցերեկ, մահուան սպառնալիքներուն, մարակի հարուածներուն տակ, ուռած մարմիններով, թրջած աչքերով ...:

Քալենք ...:

Ու կը քալենք: Կը քալենք ժամերով, տաքը բոպէ հանդչելով ամէն ժամ :

Օդը սաստիկ տաք է: Անապատ մըր չորս դին: Դաղար: Կէս օր է: Վակրմեսթրը կուգայ՝ նամակներով բեռնաւորուած:

Կը լսեմ իր ձայնը: Դժուարութեամբ կ'արտասանէ իմ անունս: «Դուրսը ծնած անուններ...» (ուէ նոն աճուշէ ուրիւր...) Զորս նամակ հասցէիս :

Նախ՝ բնազդաբար՝ մատներս կը բանան որբուհիի մը կողմէ գրուած նամակ մը, որուն, տարիներ առաջ, զինք երջանկացնելու խոստումը տըւեր էի ...:

«... Ո՞վ գիտէ, ո՞ւր ես այս պահուս, երբ ես ճաշուկին հետ նստած՝ նամակ կը գրեմ քեզի: Հոգ տար ինքզինքիդ, անուշիկդ, առողջութեանդ, եւ քաջ եղիր ...»

Քաջալերանքի արժանի կնոջս կողմէ գրուած այս տողերը կարդալով կը ներշնչեն ինծի :

Կը բանամ երկրորդ նամակ մը: Անալ որբուհի մըն է գրողը, բարեկամուհի մը, ոչ, քոյր մը, որ, տասը տարեկանին իր ծնողք կորսնցուցած է, հաշտուած իր ճակատագրին հետ: Սրտաբաց կ'արտայայտուի, բայց տխուր է: Դէպքերը սկսեր են արագ ընթանալ ճակատին վրայ, իր ամուսինը հոն է, կրակին բերանը :

«Ցաւութիւնէն չորս օրէ ի վեր նամակ չեմ ստանար, մինչդեռ, անկէ առաջ, նամակատուփս իր նամակներովը կը խայտար»...

Սուլիչին ձայնը կը լսուի :

Քալենք :

Քալենք մինչեւ դժոխք, եթէ կ'ուզեն ...:

Ու քալեցինք: Գիշերը տարածուեցաւ մեր վրայ, աստղերը սկսան պըլպլալ երկինքին վրայ, կարծես անտեղեակ այն ահռելի ողբերգութեան որ տեղի կ'ունենայ Միջերկրականէն անդին ...:

«Գետինը պիտի պառկինք», կ'ըսէ բարեկամներէս մին, Լաւքօն: Վրաններըը լարած ենք արդէն:

Պառկինք, կ'ըսեմ անփութօրէն :-

Կողերս շատոնց կարծրացած են, վարժ՝ հողին կպելու: Չէ՞ որ մերկ պառկեցանք, տարիներ առաջ, անօթի ծարաւ: Այս իրիկուն, գէթ փորս կուշտ է, առաւել կամ նուազ :

Կը վերադառնանք «քէլքը փառ ան Աֆրիք»:

Գունափոխուած են ընկերներս: Շշուկ մը, կայծակի արագութեամբ շրջան կ'ընէ տողոց մէջ...

— Հոն պիտի երթանք եղեր ...:

Չէ, ալ չեն ժպտիր, չեն երգեր, չեն կատակեր:

«Հոն պիտի երթանք եղեր ...»

Ի՞նչ փոյթ, կը կրկնեմ ինքնիրենս, ղարձեալ, երթանք, ուր որ կ'ուզեն : Չէ՞ որ վաղուց ականատես եղանք մենք, դժբախտ ազգի մը պարտաճանաչ զաւակներս, սարսափելի, ցնցող տեսարաններու ...: Երթանք: Մեր սրտերը վաղուց քարացեր են, մեր աչքերը ալ արտասուել չեն գիտեր: Այսպէս ենք մենք, հայորդիներս ...:

Պատմութիւնը կը վերսկսի :

Հայիւ մեր աչքերը բացած, մեր քանդուած տաճարներուն տեղ խըճիթներ չյինելու համար, նորէն տառապանք, նորէն խրամ ...:

Հոն պիտի երթանք եղեր ...

Շուտ երթանք ...

ԿԱՅԾՔԱՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Ինչպէս նախորդ պատերազմին ատեն, այս անգամ ալ ամէն օր բառեր կը ծնին որոնց համապատասխան հայերէնները անհրաժեշտ է գտնել, ճոխացնելու համար լեզուն :

1914էն առաջ, Պոլսոյ հայ մամուլը մեծապէս օգնեց այս ճակատին վրայ, նոր բառեր եւ բացատրութիւններ ճարելով, որոնք բառարաններու մաս կը կազմեն արդէն:

Անսպառ գանձեր կը պարունակէ մեր լեզուն, բայց կան բառեր, գաղափարներ որոնք նախատեսուած չէին կրնար ըլլալ դարեր, նոյն իսկ տարիներ առաջ :

Հետզհետէ պիտի ներկայացնենք այդ կարգի բառեր: Այսօր կը սկսինք parachutisteէն: Իմաստը գիտէք բոլորդ ալ,— անկարգելով իջնողներ : Բայց անհրաժեշտ է գտնել մէկ բառ, ածական թէ գոյական :

Քանի մը անգամ գործածեցինք «օդաչըջիկ»:

Շարունակելով մեր պրպտումները, կ'առաջարկենք նաեւ «իջուոր» (ինչպէս ջրուոր), «հովանացուոր»,

Աշխատակից մը, Յ. Տէր Յակոբեան առաջարկեց «անկորդ», հետեւողութեամբ «անցորդ»ի, «ճամբորդ»ի եւն.:

Մարսէյլէն Ե. Արմէն կ'առաջարկէ օդէջւոր, հետեւեալ հիմնաւորումով.— Նախ գաղափարին ստուգաբանութիւնը.— Օդէն իջնող մարդ (գործիչ): Յետոյ՝ բառակերտական ստուգաբանութեան հիմնաւորումը:— Օդէջ՝ ինչպէս օդանցիկ, օդաչու, անց եւ չու բայարմատներուն տուած ի-բաւունքով :

Օդէջւոր՝ ինչպէս զինուոր, բանուոր, ևոր կամ ուոր յետադաս մասնիկին տուած իրաւունքով :

Եթէ ընտելացումով հեծելանորդը կրցեր է նուիրագործուիլ, առանց խժալուր հնչակուելու, օդէջւորը կըրնայ այդ իրաւունքէն չզրկուիլ :

Իսկ ծանօթ բանասէր Զիթունի կ'առաջարկէ 15 բառեր որոնց տասը կապ չունին «փառաշիւթիստ»ի գաղափարին հետ: Ահաւասիկ մնացեալները.— Անկորդ, օդաթռիկ, օդանկորդ, օդավէժ, օդապող (ինչպէս երկնապող):

Խնդիրը կը մնայ աւկախ :

Ո՞ւր ես, Տարագ :

ՆՈՐ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՐՈՆԵԱՆ Ժան, դերձակ, ծնած Պոլիս 1915, յունիս 22ին, կը բնակի Արնուվիլ լէ Կոնէս :

ԿԷՎԷՐԵԱՆ Քառլօ, ոսկերիչ, ծնած Անգորա 1915 Ցուլիս 14ին, կը բնակի Անիէր :

ՍԱՂՄԱԵԱՆ Կարապետ, սափրիչ, ծնած Պրուսա, 1914 նոյեմբեր 10ին, կը բնակի Իսի լէ Մուլինօ :

ԿՈՉԻԿԵԱՆ Խորէն, ճարտարապէտ, ծնած Պոլիս, 1905 յունիս 5ին, կը բնակի Ռօմէնվիլ :

ՊՈՒՏՈՅԵԱՆ (Բենիամին), գործաւոր, ծնած Եոզկատ, 1907 փետրուար 12ին, իր կինը՝ Քրիմաննեան Աննիս, ծնած Ճէբահ 1912 յուլիս 15ին, կը բնակին Լիոն :

ԿԷՏԷՄԵԱՆ Ղազարոս, շոֆաժի գետեղիչ, ծնած Նիկոմիդիա, 1905 յունուար 1ին, եւ իր կինը՝ Քարթալեան Վալանթին, ծնած Կեսարիա 1911ին, կը բնակին Թուլոն :

ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ Աշոտ, վաճառական, ծնած Պրուսա, 1905 յուլիս 23ին, իր կինը՝ Միսաքեան Ֆլօրանս, ծնած Իզմիր, 1911 սեպտեմբեր 13ին: Կը բնակին Թուլոն :

ՊՕՅԱՃԵԱՆ Ներսէս, կօշկակար, ծնած Այնթապ, 1902 մայիս 21ին եւ իր կինը՝ Պօռանեան Սիւզան, ծնած Աքշէհիր, 1909 դեկտեմբեր 10ին: Կը բնակին Մարսէյլ :

ԹՕՓԱԼԵԱՆ Մինաս, գործաւոր, ծնած Թօքաթ, 1889 փետրուար 20ին, ունի երկու անչափահաս զաւակ՝ Մարկրիթ, ծնած 27 ապրիլ 1937 Շարվիլօ (Իզէր) եւ Եղիսաբեթ՝ ծնած 9 հոկտեմբեր, 1937 նոյն տեղը, իր կինը՝ Վարդանեան Հայկանոյշ, ծնած Սեբաստիա, 1906 մարտ 4ին, այս վերջինին անչափահաս զաւակը Ժէրար Պապիկեան, ծնած Սեբաստիա 1922 մայիս 2ին: Կը բնակին Շարվիլօ (Իզէր):

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգեւորական իշխանութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը, այս տարի եւս կազմակերպած են «Հայ Մանուկներու հաղորդութեան օրը»:

Այս առթիւ մասնաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ եղգեհոնի ընկերակցութեամբ հինգշաբթի 6 յունիս, ժամը 10ին :

Ըսելէ վերջ թէ պատերազմի յառաջիկայ ընթացքի եւ ներքին պաշտպանութեան ծրագիրները պիտի քննուին երեսփ. ժողովի գաղտնի նիստին մէջ, եւ ազդարարելէ վերջ թէ կարելի չէ բացարձակ երաշխաւորութիւններ տալ արշաւանքի, աւելի պակաս՝ օդարշաւներու մասին, Պ. Չըրչիլ յիշեցուց թէ պէտք է պատրաստ ըլլալ դաւաճանական խաղերու դէմ:

— «Եթէ մենք մեր պարտականութիւնը կատարենք եւ ամէն միջոց ձեռք առնենք, անգամ մը եւս ի վիճակի պիտի ըլլանք պաշտպանելու մեր հայրենիքը: Թէեւ Եւրոպայի մէջ ընդարձակ տարածութիւններ, հին եւ հռչակաւոր պետութիւններ արդէն ինկած են կամ կրնան իյնալ կէսթափոյի եւ նացիական գարշելի մեքենային ճանկերուն տակ, մենք պիտի չդեղեւինք, պիտի չիյնանք: Մենք պիտի շարունակենք մինչեւ վերջը: Պիտի կռուինք Ֆրանսայի մէջ : Պիտի կռուինք ծովերուն եւ ովկիանոսներուն վրայ: Պիտի կռուինք օդին մէջ, վստահութեամբ եւ յարաճուն զօրութեամբ: Պիտի պաշտպանենք Անգլիան, ամէն գնով: Թերեւս պիտի կռուինք խրամատի մը մէջ, նաւամատոյցի մը վրայ, դաշտերու, փողոցներու կամ բլուրներու մէջ: Երբեք անձնատուր պիտի չըլլանք, եւ եթէ նոյնիսկ — բան մը որուն մէկ վայրկեան իսկ չեմ հաւատար — այս կղզին կամ անոր կարեւոր մասը նուաճեն եւ անօթի ձգեն, մեր անդրծովեան կայսրութիւնը, սպառազէն եւ պաշտպանուած բրիտանական տորմիղին կողմէ, պիտի շարունակէ պայքարը, մինչեւ որ նոր աշխարհի մը ուժը ապարէզ նետուի հին աշխարհը փրկելու համար»:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՒ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիական անթելը նոր մանրամասնութիւններ հաղորդելով Տէօնքէրքի գործողութեանց մասին, կ'ըսէ թէ 222 մարտանաւեր եւ 665 փոխադրանաւեր ինչպէս եւ օժանդակ նաւեր կը մասնակցէին զինուորներու փոխադրութեան գործին: Անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորները Անգլիա փոխադրուեցան այնպիսի համեմատութեամբ մը որ ամբողջ աշխարհ պիտի զարմանայ, եթէ օր մը իմանայ թիւերը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, անգլիական նաւատորմը կորսնցուցած է միայն վեց թորփիլանաւ եւ 24 փոխադրանաւ, որոնք ընկղմած են գործողութեանց ընթացքին :

Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը յուզիչ մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորներու փոխադրութեան մասին: «Մաթէն»ի թղթակիցը կը գրէ թէ շնորհիւ բրիտանական եւ ֆրանսական տորմիղներուն միացեալ գործողութեանց եւ արքայական օդատորմիղին մղած կատաղի կռիւներուն, աւելի քան 70.000 զինուորներ Անգլիա դարձան առաջին առթիւ: Շատերը Փիլիքապէս այնպիսի վիճակ մը կը ներկայացնեն որ կ'ապացուցանէ վերջապահ զինուորներուն հերոսական մարտնչումները՝ փրկուելու համար անել կացութենէ մը: Այս առթիւ Անգլիացիները ջերմապէս կը գովեն Զօր. Փրիուն: «Եւ սակայն ի՜նչ հակադրութիւն յոգնած դէմքերու, պատռած համազգեստներու եւ բոլոր զինուորներուն բարոյական կորովին միջեւ: Շատեր, աւելի բազմաթիւ, անօթի են եւ կոտր մը չոր հաց կը կրծեն ախորժակով: Բոլորն ալ արհամարհանք եւ զզուանք կ'արտայայտեն Գերմաններու անհաւատալի վայրենութեան մասին կիներու եւ մանուկներու հանդէպ: Սպայ մը կը պատմէ.— Երբեմն երկինքը կը սեւնար օդանաւերով, բայց այնքան յոգնած էինք որ ռումբը եւ գնդակը ջուրի ձայն կուգային մեզի: Վստահ եմ որ եթէ աղած ձուկի պէս իրար փակած չըլլայինք կամուրջին վրայ, ուժասպառ ծովը պիտի իյնայինք :

Վիրաւորները իրենց վէրքերը կապած էին պատահական բաներով, — արիւնոտ թաշկինակներ եւ վզնոցներ, պատռած տաբատներ որոնց մէջէն կ'երեւային վէրքերը: Հարիւրապետ մը կը պատմէ թէ երբ Լէոփոլտ թագաւորին անձնատուութեան լուրը հաղորդուեցաւ, չհաւատացին, գերմանական սուտ մը համարելով: «Սակայն չարաչար սխալեր էինք: Երկու հազար մեթր անդին հաստատուած դիրքէ մը զոր բռնած էին Պելժերը, թշնամին յանկարծ սկսաւ կրակ տեղալ մեր վրայ»:

*** Փարիզի Գ. զինուորական ատեանին յանձնուեցաւ Ֆրանսուհի մը որ յարաբերութիւններ կը պահէր Գերմանի մը հետ: Կրնայ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուիլ: Գերմանացին փախած է :

*** Թուրք մամուլը եւ մասնաւորապէս կարգ մը թերթեր վերլուծելով հիւսիսային Ֆրանսայի կռիւները, վստահութիւն կը յայտնեն բարեյաջող ելքի մը մասին: «Եէնի Սապահ» կը գրէ Հիւսէյին Ճահիտի ստորագրութեամբ.— «Անշուշտ պայքարը տաժանելի է եւ մահացու, բայց պիտի չնուազեցնէ ժողովրդավար երկիրներուն թափը, մինչեւ վերջնական յաղթանակ: Լէոփոլտ Գ.ի դաւաճանութիւնը մասամբ ծանրացուց Դաշնակիցներուն կացութիւնը, առանց խորտակելու բարոյական կորովը: Գերմանիա իր վերջին թուղթն է որ կը խաղայ, որովհետեւ չկրնալով չափաւորել իր խոյանքը, պատերազմը պիտի կորսնցնէ այն օրը երբ շունչը սպառի»:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ մարզպանին հրամանով, այդ երկիրներուն մէջ ալ օրաթերթերը սկսած են հրատարակուիլ միայն երկու էջ, իսկ պարբերականները՝ իրենց սովորական էջերուն կիսովը: Երէկ ստացանք «Ազդակ»ի վերջին թիւերը, երկու էջով: Ուրիշ հրամանագրով մը բացարձակապէս կ'արգիլուի մտիկ ընել եւ տարածել թշնամի անթելին հաղորդած լուրերը : Անսաստողները պիտի դատապարտուին 3 ամիսէն մինչեւ երեք տարի բանտարկութեան եւ 20էն 200 ոսկի տուգանքի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Յակոբ Պահրի եւ իր զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք հեռագրով, անձամբ կամ նամակով իրենց վշտակցութիւնը յայտնեցին՝ իրենց կրած դառն կորուստին առիթով, յանձին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԱՐ ՅԱԿՈԲ ՊԱՀՐԻԻ

Այս առթիւ կը խնդրուի ծանուցանել թէ հոգեհանգիստը, որ պիտի կատարուէր Յունիս 9ին, յետաձգուած է աւելի յարմար ժամանակի մը:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 Ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 7 JUIN 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4369

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԲ ԿԸ ԼՍԷՔ ԱՀԱԶԱՆԳԸ ՈՂԲԱՁԱՅՆ

Շաբաթ եւ կիրակի ահազանգը հնչեց հարաւային արեւելեան Ֆրանսայի, իսկ երկուշաբթի ցերեկ՝ Փարիզի մէջ: Առաջին եւ ամենածանր ռմբակոծումը կատարուեցաւ մայրաքաղաքին վրայ, ուր 254 հոգի մեռան, 652 հոգի վիրաւորուեցան: Մարդկային կորուստներ պատահեցան նաեւ Մարսէյլի եւ Լիոնի մէջ:

Ի՞նչ խօսք որ առաջին եւ վերջին յարձակումները չեն ասոնք: Ահազանգը ամէն օր կը հնչէ երկրին զանազան մասերուն վրայ, տեւելով մէկէն մինչեւ երեք ժամ: (Երկուշաբթի օրուանը ամէնէն երկարն էր Փարիզի մէջ):

Ո՛չ յորդոր կարդալու, ոչ ալ խրատներ տալու տրամադրութիւն ունինք, այս երեւոյթներուն առթիւ: Մէկ խօսք միայն, — իրարանցումը, շուարումը, խուճապը տուն կը գտնեն այսպիսի պարագաներու մէջ:

Ահազանգը միշտ ալ պիտի հնչէ, մանաւանդ հիմա որ թշնամին ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկած է: Վտանգը պիտի ծաւալի անշուշտ, քանի սաստկանան կռիւները: Տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէ մնալ միշտ պաղարիւն, ինչպէս բուն երկրին ժողովուրդը, ուշադրութեամբ հետեւիլ կրաւորական պաշտպանութեան հրահանգներուն, չթափառիլ փողոցները, զգուշանալ վայրերան կանչերէ եւ արթուն կենալ:

Մի՛ մոռնաք որ դժոխքներու դժոխքը տեսաք տարիներ առաջ, սուսեր մեծամասնութեամբ:

Իսկ եթէ ուրիշ ամէն բան անզօր է ձեր ջիղերը պահելու համար, յիշեցէ՛ք հարիւր հազարաւոր զինուորները, կրակի գծին վրայ:

Յիշեցէք մանաւանդ ձեր հազարաւոր հարազատները, որոնք արիւն կը փսխեն ամէն օր: Գիշեր ցերեկ: Ամիսներէ ի վեր: Եւ ո՞վ գիտէ դեռ քանի՛ ամիսներ:— Շ.

Հինգ աջակողմեան երեսփոխներ ձերբակալուած

Չորս նոր մահավճիռներ

Ապահովութեան տեսչութիւնը ձերբակալեց հինգ ականաւոր անձեր, Պ. Պ. Ռոպէռ Ժապր Լիւս, Սէրվինյի տը Կոպինօ, Ալէն Լոպրօ, Փօլ Մուրթօն եւ Շարլ Լէսքա: Զինուորական ատեանը դատական քննութիւն պիտի կատարէ ասոնց դէմ, համաձայն պատժական օրէնքի 75րդ եւ յաջորդ եւ 87րդ եւ յաջորդ յօդուածներուն տրամադրութեանց, որ կը վերաբերին պետութեան ներքին եւ արտաքին ապահովութեան դէմ կատարուած արարքներու: «Փոփիւլէռ» կը գրէ թէ ամբաստանեալները կը պատկանին «ծայրագոյն աջակողմեան շրջանակներու»:

** Զինուորական Գ. ատեանը դռնփակ դատելով խումբ մը լրտեսներ, որոնց մէկը Գերմանացի, իսկ եօթը Ֆրանսացի, մահուան դատապարտեց Գերմանը եւ Ֆրանսացիներէն երեքը, ցկեանս թիապարտութեան՝ երկու հոգի, որոնց մէկը կին, 10 տարի բանտարկութեան՝ միւս Ֆրանսացին: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ.—

Ֆրանսացի նախկին օդաչու սպայ Մասօն, հայրենադաւ, վերջին տարիներու ընթացքին դարձած էր գերմանական տեղեկատու վարչութեան ամէնէն կարեւոր գործակալներէն մէկը: Մասնագէտ՝ օդանաւային տեղեկութիւններ փնտռելու, Մասօն մինչեւ պատերազմի նախօրեակին ճշգրիտ ցուցմունքներ հաղորդած է մեր օդանաւային թռիչքի կայաններու մասին: Այս կայաններէն քանի մը հատ ռմբակոծուեցան թշնամի օդանաւերու կողմէ, ներկայ ճակատամարտի ընթացքին: Խիստ ժրաջան գործակալ նացիական վարչութեանց, Մասօն միւս կողմէ տասնի չափ տեղեկատուներ ճարած է այդ վարչութեանց: Այս բոլոր լրտեսները եւ դաւաճանները անվնաս վիճակի մէջ դրուեցան Մասօնի ձերբակալութենէն առաջ կամ անմիջապէս վերջը: Այս գործողութիւնները կատարուած ըլլալով դժուարին պայմաններու մէջ, պատիւ կը բերեն մեր հակալրտեսական վարչութեանց որոնք պատերազմի նախօրեակին յաջողեցան ոչնչացնել լրտեսական մասնաւորապէս կարեւոր կեդրոն մը: Նոյն ինքն Մասօնի խոստովանութեամբ, մէկ տարիէ ի վեր մեր հողին վրայ կատարուած զանգուածային ձերբակալութիւնները կազմալուծեցին գերման տեղեկատու օրկանները: Այն բազմաթիւ մահավճիռները որ արձակուեցան վերջերս զինուորական ատեաններու կողմէ եւ մահապատիժի գործադրութիւնները անշուշտ պիտի լրացնեն ազգային ապահովութեան այս գործը:

1940Ի ՏՈՒՐՔԵՐԸ վճարելու համար մասնաւոր ազդարարութեան մը սպասէք: Ելմտական նախարարը այս առթիւ զեկոյց մը հրատարակելով, կը թելադրէ որ ամէն քաղաքացի ինքնաբերաբար կատարէ իր պարտականութիւնը, ինչպէս զինուորները: Բազմաթիւ պաշտօնեաներ զինուոր գացած, ուրիշներ չափազանց ծանրաբեռնուած ըլլալով, տուրքերը ճշդող ցանկերը կրնան ուշանալ, մինչ պետութիւնը ստիպողական պէտքեր ունի: Անոնք որ ի վիճակի են, պէտք է հայրենասիրական պարտք նկատեն կարելի եղածին չափ մեծ գումար մը վճարել կանխիկ ի հաշիւ 1940ի տուրքերուն:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ արտաքին գործերու նոր նախարարը, Կիկուրտու, գերմանասէր է եւ մարաջախտ Կէօրինկի մտերիմ բարեկամը, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը, թէեւ նախարարը իր առաջին յայտարարութեամբ շեշտեց թէ պիտի շարունակէ նախորդին քաղաքականութիւնը: Գերմանները եւ Հունգարները միշտ կը մեղադրէին թէ Կաֆէնկու դաշնակից պետութեանց քաղաքականութեան կապուած է, իբրեւ թունդ բարեկամ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ: Նոր նախարարը հանքային ճարտարագէտ է, ուսած՝ Գերմանիոյ մէջ, նաեւ մասնագէտ քաղաքական տնտեսութեան: Նախապէս եղած է հաղորդակցութեանց եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարար: Կ'ըսուի թէ իր նախորդը, Կաֆէնկու, Անգարայի դեսպան պիտի նշանակուի:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆԸ 150_200 ՔԻԼՕՄԵԹՐ ՃԱԿԱՏԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՆՇԱՆԱԿԷՏԸ՝ ՓԱՐԻԶ

Ֆրանսական բանակին ուժեղ դիմադրութիւնը

Զեկոյց թիւ 551, յունիս 5, առաւօտ (280րդ օր).— Առտուն կանուխ ստացուած բոլոր տեղեկութիւնները կը ծանուցանեն թէ նոր ճակատամարտ մը սկսած է: Թշնամիին բուն ճիգը մինչեւ հիմա կեդրոնացած է ծովուն եւ Լան-Սուասոն ճամբուն վրայ:

Զեկոյց թիւ 552, իրիկուն.— Այս առտու սկսած ճակատամարտը սաստկացաւ Ամիէնի, Փէռօնի եւ Էլէթի շրջաններուն մէջ: Թշնամին շարժման մէջ դրած է կարեւոր միջոցներ, մանաւանդ հրասայլեր եւ օդանաւեր: Ընդհանուր առումով իր յարձակումները զսպուած են: Մեր զինուորները, նոյնիսկ երբ թշնամի հրասայլերը անդին կ'անցնին, ուժգնօրէն կը դիմադրեն իրենց դրաւած յենակէտներուն վրայ եւ կը պահեն իրենց դիրքերը: Մեծ գործունէութիւն մեր օդատորմիղին կողմէ, վերջին 24 ժամուան ընթացքին: Մեր ռմբաձիգ օդանաւերը գիշերանց յարձակեցան կարեւոր գործարաններու վրայ Միւնիխի, Լուտվիկսհաֆէնի մէջ, ինչպէս եւ Մանհայմի կայարանին վրայ: Կարեւոր հրդեհներ նշմարուեցան: Այս արշաւներու ընթացքին ուրիշ քանի մը կայարաններ եւ թռիչքի կայաններ ալ զարնուեցան: Օգտագործելով մեր հետազօտութեանց շնորհիւ քաղուած տեղեկութիւնները, մեր ռմբաձիգ եւ հետապնդիչ օդանաւերը այսօր հզօր աջակցութիւն մը ընծայեցին ցամաքային զօրքին, յարձակումին սկիզբէն իսկ:

Անգլիոյ օդանաւային նախարարութեան զեկոյցը, 5 Յունիս.— Արքայական ծանր ռմբաձիգներ մեծ ուժերով յարձակեցան արեւմտեան Գերմանիոյ վրայ, զարնելով քարիւղի շտեմարաններ եւ վակոնի մթերանոցներ, երեք անգամ, երկուշաբթի գիշեր: Ուժգին պայթուցիկներ եւ հրձիգ ռումբեր ուղղակի զարկին որոշուած նշանակէտները եւ բազմաթիւ հրդեհներ ծագեցան ուժգին պայթումներու հետեւանքով, ինչ որ կ'ապացուցանէ գործողութեանց յաջողութիւնը: Յարձակումներ կատարուեցան նաեւ ճարտարագործական նշանակէտներու եւ հաղորդակցութեան ճամբաներու վրայ: Զարնուած շրջանը կը տարածուի Էմմէրիխէն (հիւսիս) մինչեւ Ֆրանքֆորթ (հարաւ): Էմմէրիխի մէջ կրակի տրուեցան շարք մը շտեմարան-վակոններ եւ հրդեհին բոցերուն շնորհիւ մեր օդաչուները կրցան աւելի դիւրաւ ճշդել իրենց նշանակէտները: Մեր օդաչուներէն մէկը քարիւղի շտեմարաններ նշմարելով, որոնք բռնկած չէին տակաւին, խոշոր ռումբեր արձակեց եւ նոր հրդեհներ ծագեցան: Ուրիշ յարձակումի մը ատեն շարք մը պայթումներ նշմարուեցան: Ծուխը այնքան թանձր էր որ զարնուած շրջանին մեծ մասը ծածկուած էր: Մանհայմի մէջ յարձակումներ կատարուեցան ռազմանիւթի գործարաններու վրայ: Հարիւրաւոր հրձիգ ռումբեր նետուեցան եւ հրդեհներ ծագեցան նշանակէտին շուրջը:

Ֆրանսայի օդանաւային նախարարութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց Գերմանիոյ մէջ կատարուած օդարշաւներու մասին որոնք շատ բուռն հանգամանք ունէին: Ֆրանսական ռմբաձիգները յարձակեցան զինուորական նշանակէտներու վրայ Մանհայմի, Ուլմի, Լուտվիկսհաֆէնի եւ Միւնիխի վրայ: Կրակի տրուեցաւ Պատէնի անիլինի գործարանը: Բոցերը այնպիսի բարձրութեան մը հասած էին որ յայտնապէս կը տեսնուէին ֆրանսական սահմանագլուխէն: Միւնիխի օդանաւային մեքենաներու գործարանը նորէն ռմբակոծուեցաւ: Ֆրանսական օդանաւերը թռան երկու խիտ շարքերով եւ հակառակ Սեւ Անտառէն արձակուած լոյսերու, որոշուած նշանակէտները հասան անցնելով Սիկմարինկէն եւ Աւսկպուրկ քաղաքներէն: Վերադարձած ատեն հակօդային թնդանօթները բուռն կրակ մը բացին Սարպրուքէնի եւ Սարկմէնի մօտ: Գիշերային ռմբաձիգներն ալ ուժգնօրէն յարձակեցան կարեւոր նշանակէտներու վրայ, Սէն Քանթէնի, Փէռօնի եւ Քամպրէի շրջաններուն մէջ: Կայարան մը եւ քանի մը կառաւաններ ոչնչացան, ճամբաներ խզուեցան եւ հաղորդակցութիւններ քանդուեցան: Օդանաւերը յաջողութեամբ ռմբակոծեցին կարգ մը թշնամի զօրախմբումներ Սէն Քանթէնի շուրջը: Գերման զօրամասեր անընդհատ կրակի բռնուեցան նոյն շրջանին մէջ: Աւելի քան վեց թօն պայթուցիկ նետուեցաւ: Յունիս 5ի առաւօտէն ի վեր Գերմանները կը յարձակին ծովէն մինչեւ Լան-Սուասոն: Օդանաւային մեծ ճակատամարտ մը կը մղուի: Մեծ հրդեհներ կ'երեւան ռազմադաշտին վրայ: Բազմաթիւ թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան: Տակաւին կարելի չէ հաշուել զանոնք:

ԹՇՆԱՄԻ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆԸ ՍԿՍԱՒ ՅՈՒՆԻՍ 5Ի ԱՌՏՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 4ԻՆ

Տեղական թերթերու հրատարակած մանրամասնութիւնները կը հաստատեն թէ գերմանական մեծ յարձակողականը սկսած է յունիս 5ի առտուան ժամը 4ին, 110 մղոնի (150—200 քիլոմեթր) անընդհատ ճակատի մը վրայ որ կը տարածուի ծովէն մինչեւ Շըմէն տէ Տամ,— այն հռչակաւոր կատարը ուր Ֆրանսացիները կեցուցին Գերմանները, նախորդ պատերազմին մէջ: Ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը, ֆրանսական զօրքը կասեցուցած է յարձակողականը բոլոր կարեւոր կէտերուն վրայ, թէեւ գերմանական հրասայլեր գիծը ճեղքած էին քանի մը վայրերու մէջ: Թշնամին ասպարէզ նետած է անհամար օդանաւեր եւ մեքենաշարժ զօրամասեր: Յարձակման գլխաւոր ծանրութիւնը կը կրեն Ֆրանսացիները, բայց անգլիական զօրամասեր եւս կը մասնակցին ճակատամարտին:

«Ն. Ե. Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ գերմանական յարձակողականը սկսաւ ամբողջ Վէկանի նոր գծին երկայնքը, բուռն հրետաձգութեամբ: Յետոյ օդանաւերը ուղղաձիգ յարձակումներ կատարեցին, ետեւէն ալ՝ սաւառնաթիւ հետեւակազօրքեր: Ինչպէս կ'երեւայ, Տէօնքէրքի պարպումէն վերջը Հիթլէր չէ ուզած ժամանակ տալ: «Գերմանական սպարապետութեան երկու գլխաւոր առանցքներն են հիւսիսէն հարաւ արշաւ մը դէպի Վերին Սոմ, Ամիէնի արեւելեան կողմը եւ արշաւ մըն ալ դէպի հարաւ-արեւմուտք, Լանէն Սուասոն, դէպի Փարիզ ճամբան: Այս վերջինը կը գտնուի ճամբուն հիւսիսային կողմը, Լանը կազմելով գերմանական խարիսխը, եւ առանցքը կ'անցնի Անիզի-լը-Շաթոյէն, Լանի եւ Սուասոնի կէս ճամբան: Եթէ Գերմանները շարունակեն իրենց ճիգը այս երկու առանցքներուն վրայ, կը թուի թէ կը ձգտին երկու զօրաթեւերը միացնել Քոմփիէնյի ուղղութեամբ եւ բանալ Փարիզի ճամբան: Անիզի լը Շաթոյի մէջ, գերմանական ամէնէն յառաջացեալ զօրամասերը դեռ աւելի քան 65 մղոն հեռու էին Փարիզէն, եւ մէջտեղը կը գտնուին շարք մը պաշտպանողական դիրքեր: Գերմանները ժամանակ չկորսնցուցին նախապատրաստական հրետաձգութեան մը համար, հաւանաբար այն պատճառով որ ֆրանսական դիրքերը նոր խրամներ եւ ուրիշ դաշտային ամրութիւններ կը կազմեն (դրաքննուած): Սակայն եւ այնպէս, գրեթէ ամբողջ ճակատին վրայ, Գերմանները ստիպուած են յարձակիլ շատ աննպաստ գետինի մը վրայ,— ընդարձակ, ճախճախուտ դաշտավայրեր՝ Սոմի երկու ափերուն վրայ»:

Ծովէն Սուասոն 110 մղոն տարածութեամբ ճակատը մեծ մասով կը հետեւի Սոմի հովիտին: Սկսելով ծովափէն, Ֆրանսացիները կը տիրապետեն Սոմի գետաբերանին, Ապվիլի հարաւը, եւ, մէկ շաբաթ առաջ ամրոց մը հաստատեցին հիւսիսային ափի կամուրջին վրայ: Գետաբերանէն մինչեւ Ամիէն հովիտը նեղ է բայց ճախճախուտ եւ թշնամին ստիպուած է անցնիլ երկու ջուրերէ, քանի որ Սոմի ջրանցքը զուգընթաց կ'երթայ գետին հետ: Ստորին հովիտին հարաւային լանջերը կը կազմեն տեսակ մը ամրոց, իսկ անոր ետեւը ծածկուած է փոքր անտառներով: Ամիէնէն սկսելով, միջին եւ վերին Սոմի երկայնքը Ֆրանսացիները վերջերս շարունակեցին բարւոքել իրենց դիրքերը: Փէռօն եւ Համ քաղաքներուն ետին, անոնք խոր ճակատ մը կազմած են, յաճախ կատաղօրէն կռուելով գերմանական թեթեւ ջոկատներու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

ՌՈԶՎԷԼԹ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ՀԱՄՈԶԵԼ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻՆ

Երէկ, հինգշաբթի, ամբողջ աշխարհ անձկութեամբ կը սպասէր Մուսոլինիի յայտարարութեան, որ պիտի ըլլար Վենեցիա պալատին պատշգամէն, ինչպէս բոլոր պատմական պարագաներու մէջ: Այս տեղեկութիւնը կը հաղորդուէր Հռոմի դիւանագիտական շրջանակներէն եւ ուրիշ աղբիւրներէ:

Հռոմի անգլիական դեսպանատան օժանդակ պաշտօնեաներուն մեծ մասը, գլխաւորաբար առեւտրական վարիչները հեռացան չորեքշաբթի օր: Անգլիական գաղութէն կը մնան միայն բուն դեսպանական պաշտօնեաները եւ քանի մը թղթակիցներ: Ֆրանսական եւ անգլիական դեսպանատուները կը պաշտպանուին զինուորներու եւ ոստիկաններու կողմէ: Ուսանողները նոր ցոյցեր սարքեցին, բողոքելով քննութեանց յետաձգումին դէմ: Ինչպէս յայտնի է, համալսարանները եւ դպրոցները ժամանակէն առաջ փակուեցան ամբողջ Իտալիոյ մէջ, կառավարութեան հրամանով:

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը հրամայեց խաւարումի փորձեր կատարել ամբողջ երկրին մէջ: Անհրաժեշտ նիւթերը ճարուեցան բոլոր տանտէրներուն:

Նիւ Եորքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ նախագահ Ռոզվէլթ վերագոյն կոչ մը պիտի ուղղէ Մուսոլինիի, որպէսզի չմասնակցի պատերազմին: Ուիլթէրի մէկ հեռագրին համաձայն, Պ. Ռոզվէլթի միջամտութեան շնորհիւ է որ Իտալիա դեռ կը վարանի պատերազմ յայտարարել: Նախագահը շաբաթներէ ի վեր կը թղթակցի Իտալիոյ վարիչներուն հետ, ազդարարելով որ եթէ Իտալիա փոխէ իր ընթացքը, Մ. Նահանգները յայտնապէս պիտի դառնան Դաշնակիցներուն կողմը:

Փարիզի եւ Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանները կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցան նախագահ Ռոզվէլթի հետ, հեռաձայնով: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երկու դեսպանները խնդրած են փութացնել օդանաւերու առաքումը: Մ. Նահանգներու նախագահը եւ արտաքին նախարարը կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցան զինուորական եւ ծովային մասնագէտներու հետ, քննելով Եւրոպայի ամերիկեան դեսպաններուն վերջին տեղեկագիրները:

Իտալիոյ մշակոյթի նախարարը, Փավոլինի, յօդուած մը հրատարակելով բոլոր թերթերուն մէջ, առաջին էջերուն վրայ, «Մուսոլինիական պատերազմը» խորագրին տակ, կը բացատրէ թէ Մուսոլինի նախատեսած է Գերմանիոյ պատերազմը, յետին մանրամասնութեամբ:

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցաւ իտալական դեսպանին հետ: Գահիրէի իտալական դեսպանը յետաձգեց իր մեկնումը: Բազմաթիւ իտալահպատակներ հրաման կը սպասեն մեկնելու համար:

Ամերիկեան թղթակից մը կը պատմէ թէ աչքովը տեսած է որ իտալական ստուարաթիւ զինուորներ, սպաներ եւ հրետաձիգ ուժեր կ'ուղղուին դէպի Ալպեան լեռները, ֆրանսական սահմանին վրայ:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Զօր. Միթէլհօզէր, Վէկանի յաջորդը, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրքիոյ սպայակոյտին վարիչներուն հետ, յունիս 5ին եւ Պէյրութ վերադարձաւ յաջորդ օրը:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ ունկնդրութեան ընդունելով գերմանական դեսպանը, Ֆոն Փափէն, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ: Կ'ըսուի թէ խօսակցութիւնը կապ ունէր Իտալիոյ բռնելիք դիրքին հետ:

*** Իտալական թերթերը կը գրեն թէ այսօր-վաղը Հռոմ կը սպասուի Ռուտոլֆ Հէս, Հիթլէրի օգնականը, ընկերակցութեամբ հինգ սպաներու, տեսակցելու համար Մուսոլինիի եւ կառավարութեան անդամներուն հետ:

*** Իտալիոյ զինուորական Ակադեմիայէն խումբ մը սպաներ Պերլին գացին, այցելելու համար գերմանական ճակատը, սպարապետութեան հրաւէրով:

*** Պաղեստինի կառավարութիւնը արգիլեց անթելի գործածութիւնը սրճարաններու, ճաշարաններու, խանութներու եւ ուրիշ հանրային վայրերու, կամ կառքերու մէջ:

*** Յունաստանի մէջ շաբաթը միայն երկու անգամ միս պիտի ծախուի, համաձայն կառավարական զեկոյցի մը որ կ'ըսէ թէ այս միջոցը ձեռք առնուած է, պաշար ամբարելու համար ներկայ տագնապալի կացութեան մէջ, միեւնոյն ատեն խնայելով դրամի արտածումը:

Թուրքիա Դաշնակիցներուն կողմն է

(ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ՋԵՐԲԱԿԱԼՄԱՆ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս բոլորէն կը հետեւի թէ Սըրըի դէպքը որ եւ է ազդեցութիւն չի կրնար ունենալ Անգարայի արտաքին քաղաքականութեան վրայ: Դաշնակիցներու հետ համաձայնութիւնը որոշուած է նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ եւ միաձայնութեամբ ընդունուած խորհրդարանին կողմէ: Իսկ յայտնի է թէ նախագահին ուզածը ազգին ուզածն է, որովհետեւ բոլորը համոզուած են թէ ազգային պետը — ինչպէս կը կոչեն զայն — բոլորէն աւելի լաւ կը հաշուէ ու կը գտնէ:

Թուրքիա ինչո՞ւ Դաշնակիցներուն յարեցաւ:

Եթէ խնդիրը զգացական ըլլար, կարելի էր տարբեր արդիւնք մը սպասել: Որովհետեւ, զգացական մարզին մէջ, Թուրքը օտարատեաց է ընդհանրապէս, իրմէ դուրս ուրիշ ազգ չի սիրեր: Եւ օտարատեցութիւնը աւելի շատ կ'երթայ զօրաւոր պետութեանց:

Այսպէս է, որ Պոլսոյ գերմանական օրկանին՝ «Թիւրքիշէ Փոսթ»ի փակման առթիւ, «Ճիւմհուրիէթ» խմբագրականով մը պահանջեց փակել նաեւ «Ֆրանսերէն եւ այլ լեզուներով հրատարակուող միւս օտար թերթերը»:

Դարձեալ, նոյնիսկ ներկայիս, թրքական կարգ մը գրիչներ չեն դադրած հեգնական ակնարկներ ընելէ առհասարակ բոլոր օտար պետութեանց հասցէին: Օրինակ, գրագիտուհի Սապիհա Զէքէրիա որ ժամանակին վտանգ կը տեսնէր բոլոր օտար երկիրներու մէջ, վերջերս ալ նման արտայայտութիւններ ունեցաւ, թէեւ աւելի զուսպ, անորոշ դէմքով:

Բայց խնդիրը զգացական չէ, այլ հաշուական: Իսկ հաշիւի նժարը յայտնապէս կը հակի ժողովրդապետութեանց կողմը, ինչպէս այնքան լաւ կը բացատրէ երեսփոխան Ապիտին Տավէր, Սըրըի ձերբակալման առթիւ գրած յօդուածի մը մէջ, «Ամէնէն ճիշդ ճամբան» վերնագրով:

Ցիշեցնելէ վերջ թէ նախկին երեսփոխան մը կրնայ «ճիշդ չգտնել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքուած համաձայնութիւնը», քանի որ «Թուրքիոյ մէջ կը յարգուին համոզումներն ու կարծիքները», Ապիտին Տավէր առարկայօրէն կը վերլուծէ խնդիրը, իր երեք հաւանականութեանց մէջ. — չէզոք մնալ, Գերմանիոյ միանալ, Դաշնակիցներուն յարիլ:

Առաջին հաւանականութիւնը բոլորովին կը ժխտէ, յիշելով Լեհաստանի, Ֆինլանտայի, Տանըմարքայի եւ Նորվեկիոյ օրինակը, ինչպէս նաեւ Հռոմէն եւ Մոսկուայէն ուղղուած ազդարարութիւնները.

— «Իտալիա եւ Ռուսիա հրապարակաւ կ'ըսեն թէ չէզոքութեան անունով որ եւ է բան չեն ճանչնար, եւ կը պաշտպանեն այն սկզբունքը թէ պատերազմիկներու ճամբուն վրայ գտնուող չէզոքները դատապարտուած են ճզմուելու: Չէզոքները ճզմող պետութիւնները երբ կ'ուզեն մեր չէզոքութիւնը, ասիկա իսկ բաւական է բանալու ամէնէն գոց աչքերը: Անոնք կ'ուզէին որ առանձին մնանք, որպէսզի աւելի դիւրութեամբ ճզմէին մեզ» (Ճիւմհուրիէթ, 20 ապրիլ 1940):

Ցօդուածագիրը կարելի չի գտներ նաեւ Գերմանիոյ յարումը, նկատելով որ այդ պետութիւնը անսահման «կենսական տարածութիւն» մը կ'ուզէ, վեց ամիսէն աւելի չի յարգեր իր յանձնառութիւնը եւ բարեկամական ուխտերը զամբիւղ կը նետէ:

— Մնաց որ, կ'աւելցնէ, Թուրք վարիչները հաւատացած էին թէ Գերմանիա պիտի պարտուի: Գերմանիոյ հետ զինակցիլ՝ պիտի նշանակէր անմիջապէս պատերազմի մտնել, ինչպէս եղաւ 1914ին: Իսկ ասիկա պիտի նշանակէր պաշարուիլ Դաշնակիցներէն: Գերմանիա սահմանակից չէ մեզի եւ յայտնի չէր թէ ուրկէ՞ եւ ինչպէ՞ս պիտի օգնէր մեզի: Ասոր փոխարէն, Դաշնակիցները ցամաքէն եւ ծովէն պիտի ճնշէին մեր վրայ: Այս պարագային, մեր կռնակէն փրցուած հատուածի մը փոխարէն, Իտալիա պիտի անցնէր Դաշնակիցներուն կողմը եւ ամբողջ ուժովը պիտի յարձակէր մեր վրայ, բան մը զոր չի կրնար ընել հիմա: Իսկ չեմ խաներ այն կէտը թէ ի՞նչ պիտի ըլլար Պալքանեան ուխտը: «Մեր զինակից Գերմանիոյ յաղթութիւնն ալ, պարտութիւնն ալ մեզի համար պարտութիւն եւ գերութիւն պիտի նշանակէր, ինչ որ տարբեր խնդիր մըն է»:

Ինչպէս կը տեսնուի, Անգարայի հաշիւը պարզ է: Մուրճին եւ սալին միջեւ գտնուելով, գիտէ թէ հարուածը անխուսափելի է: Բայց որովհետեւ Դաշնակիցները աւելի ի վիճակի են թէ հարուածելու եւ թէ պաշտպանելու զինքը, քանի որ Միջերկրականի մէջ ունին ահեղ նաւատորմ մը, իսկ Թուրքիոյ մէջ՝ պատկառելի բանակ մը, խոհեմութիւն սեպեց անոնց յարիլ: Միւս կողմէ, նկատելով որ Մոսկուան շատ մօտիկ է եւ կրնայ ցամաքէն հարուածել, զգուշացաւ վէճ ունենալէ անոր դէմ: Այսպէս է, որ Թուրք թերթերը մինչ ամէն օր կրակ կը տեղացնեն հեռաւոր Պերլինի հասցէին, բառ մը անգամ չեն գրեր մօտաւոր Մոսկուայի դէմ:

X

Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ, որ Մ. Քէմալի ապայակոյտին պետն էր եւ հետեւաբար լաւ ռազմագէտ մըն է, այս հաշիւներով է որ գծեց իր քաղաքական ճամբան: Իսկ երբ գծողը ան է, այլեւս տեղի չկայ տարակուսելու, ինչ ալ մտածեն կամ արտայայտեն անպատասխանատու անձերը: «Նախկին նախարար», «նախորդ երեսփոխան» եւ նման բացատրութիւնները կրնան կշիռ ունենալ այլ երկիրներու մէջ, բայց ոչ Թուրքիոյ: Աւելին: Նախարարներն անգամ աւելի շատ ամերիկեան հանգամանք ունին, այսինքն տեսակ մը «քարտուղար» են, անոնց նման ենթակայ հանրապետութեան նախագահին: Այսպէս է որ պատերազմական նախարար Զօր. Նաճի Թընաղ հրաժարեցաւ վերջերս, առանց որ եւ է հակադրեցութիւն առաջ բերելու: Երկտող լուր մը թէ հրաժարումը «առողջական» պատճառներու հետեւանք է, եւ դէպքը փակուեցաւ:

Հետեւաբար, Սըրըի Պէլլիօղլուի եւ նոյթը մասնաւոր կարեւորութիւն մը չունի արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով, որքան ալ ուղղուած ըլլայ այդ քաղաքականութեան դէմ: Ըսել կ'ուզենք թէ

քանի Դաշնակիցներու ոյժը կը մնայ ահեղ եւ յաղթանակը ապահով, Թուրքն ալ պիտի մնայ անոնց կողքին, ինչ ալ մտածեն Սըրըիները:

Ո՞ւր է, ուրեմն, Սըրըի եւ նոյթին կարեւորութիւնը, զոր կ'ընդունի նաեւ Թուրք մամուլը:

Աւելի շատ ներքին մարզին մէջ փնտռեցէք:

Հակառակ իր ընդդիմադիր գործունէութեան, Սըրըի ինկած չէր Աթաթիւրքի աչքէն: Այսպէս է որ նախորդ նստաշրջանին նորէն երեսփոխան ընտրուեցաւ Գոճա էլիէն (Իզմիթ), իբրեւ անկախ պատգամաւոր:

Ցատկապէս կ'ընդգծեմ վերջին բացատրութիւնը: Տեսնելով որ իր վստահութեան արժանացած կարգ մը անձեր, ինչպէս Ֆէթհին, նախկին արտաքին նախարար Հալիլ եւն. չեն անդամակցիր Հալք կուսակցութեան, Աթաթիւրք որոշեց բաց թողուլ մաս մը աթոռներ, երեսփոխան ընտրելու համար այդ անձերը, ինչպէս նաեւ ոչ Թուրքերէն 4 հոգի: Իրականին մէջ Հալք կուսակցութիւնն էր որ կ'ընտրէր այդ «անկախ»ները:

Անցեալ տարուան երեսփոխանական ընդհանուր ընտրութեանց առեն, Սըրըի դուրս թողուեցաւ բազմաթիւ ուրիշներու կարգին, ինչպէս Այնթապի հռչակաւոր երեսփոխան Գըլըճ Ալին, նախկին ներքին նախարար Շիւքրիւ Գայա, եւ այլն:

Հոս փնտռելու է դէպքին արմատը: Անգլօ-ֆրանքօ-թուրք դաշնագիրը պարզ պատրուակ մըն է, շահագործման ընթացիկ միջոց մը: Բուն պատճառը՝ կառավարութեան դէմ սնուցուած դժգոհութիւնն է, փորձ ցաւ պարզապէս: Անգամ մըն ալ կարդացէք նամակներուն վերաբերեալ տեղեկութիւնները եւ որոշակի պիտի տեսնէք:

— «Նամակը պարապ, անիմաստ բայց գրգռիչ խօսքերով կը քննադատէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը», կ'ըսէ «Ճիւմհուրիէթ», յաջորդ օրուան (ապրիլ 19) թիւին մէջ, աւելցնելով թէ Սըրըի նամակ գրած է նաեւ Բժշկական համալսարանի տնօրէնին եւ գանգատած որ իր վերջին ճառին մէջ «չէ յիշած բժշկական ուսանողներու յեղափոխական ոգին»:

«Կարգ մը նամակներու մէջ ալ յարձակողական լեզու մը կը գործածէ մեր մեծերուն դէմ» (Թան, 18 ապրիլ):

Ի՞նչ կը հետեւի:

Նախ այն, որ Սըրըի 200 նամակները ՆՈՅՆ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՉՈՒՆԻՆ, այսինքն բոլորն ալ իբրեւ թիրախ չունին անգլօ-ֆրանքօ-թուրք դաշնագիրը: Այլապէս, ինչո՞ւ գրէր նաեւ բժշկական համալսարանի տնօրէնին, որ որ եւ է կապ չունի արտաքին քաղաքականութեան հետ:

Երկրորդ, նամակները աւելի շատ ներքին հարցերու շուրջ դարձած են, քանի որ ուղղուած են նաեւ բժիշկներու, փաստաբաններու եւ քաղաքապետներու:

• Եւ վերջապէս, ինչպէս կը հաղորդեն թերթերը, նախկին երեսփոխանը «կարգ մը նամակներու մէջ անգոյ միութիւններու անունով ստորագրած է»:

Ամէն պարագայի, կը թուի թէ ծանրութեան կեդրոնը ներքին կեանքի մէջ կը գտնուի, եւ ոչ թէ արտաքին քաղաքականութեան: Դատավարութիւնը, որ մօտերս տեղի պիտի ունենայ, պիտի լուսաբանէ այս կէտը, եթէ գոնիակ չըլլայ:

ԴԷՏ

Մարսէյլի օդ. [illegible]ումը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Յունիս.— Ինչպէս գրեցին թերթերը, մեր շրջանին մէջ ալ ահազանգը հնչեց երեք անգամ, 24 ժամուան մէջ: Նախ շաբաթ կէս օրէ ետք, տեւելով 3 ժամի մօտ, երկու անգամ ալ կիրակի առտու, մէկը կէս ժամ, երկրորդը՝ երկուքուկէս ժամ տեւողութեամբ:

Բարեբախտաբար քաղաքին ինքնապաշտպանութիւնը շատ լաւ կազմակերպուած էր: Անմիջապէս հակօդային թնդանօթները սկսան գործել արագահարուածներու հետ: Տասը վայրկեանի մէջ քաղաքին փողոցները ամայացան: Ամէն մարդ ապաստարան մը մտաւ: Միայն պահապան ոստիկաններն ու կրաւորական պաշտպանութեան անդամները կը տեսնուէին փողոցներուն մէջ, ժողովուրդը զգուշութեան հրաւիրելով: Քաղաքի թէ արուարձաններու մէջ կրաւորական պաշտպանութեան արձանագրուած բազմաթիւ Հայեր կան, նոյնիսկ քահանայ մը:

Սոյդ է որ բազմաթիւ թշնամի օդանաւերէն 12ը վար առնուած են, Մարսէյլէն քիչ մը հեռու տեղ մը:

Այսպիսի պարագաներու մէջ մեր ժողովուրդը դիւրաւ խուճապի կը մատնուի, մինչդեռ տարրական պայման է արթուն եւ պաղարիւն մնալ, հետեւելով կրաւորական պաշտպանութեան հրահանգներուն:

Մեր հայրենակիցներէն մարդ չէ վնասուած այս երկու օրուան ռմբակոծութիւններէն:

Թղթակից

ԲԱՑ ՀԱՅՈՐԴԻ ՄԸ ԽԻՍ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԱԾ

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Պատերազմական Խաչ ստացած է զինուոր Յովհ. Պետիկեան, թշնամի վտանգաւոր դիրքէ մը փրկած ըլլալով ընկեր մը: Այս տղան ուրիշ առեն ալ յիշատակութեան արժանացած է, իր քաջութեան համար:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ ՀԵՏ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք (25 մայիս).—

Պատրիարքը երէկ այցելեց կուսակալ Տոքթ. Լութֆի Գըրտարի, ընկերակցութեամբ Ասլանեան արք.ի եւ ատամնաբոյժ Արշակ Սուրէնեանի:

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ եւ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուած են այժմէական խնդիրներու մասին: Ս. Պատրիարքը շնորհակալութիւն յայտնած է ցոյց տրուած ընդունելութեան եւ անգամ մը եւս հաւաստած Թրքահայերու անկեղծ փարումը հանրապետական վարչաձեւին ու հայրենիքին: Ցարգելի կուսակալը իր կողմէ հաւաստած է թէ կառավարութիւնը բացարձակ վստահութիւն ունի Թրքահայերուն վրայ ու կը գնահատէ անոնց բծախնդիր հայրենասիրական զգացումները, աւելցնելով թէ Թուրքն ու Հայը դարերով եղբայրօրէն ապրած են հաւաքական հայրենիքին մէջ ու անցեալի դառն փորձերը սաւիճան մը եւս ամրապնդած են հանրապետական վարչաձեւին ապահոված եղբայրակցութիւնը:

Տեսակցութեան ընթացքին, որ տեւած է մօտաւորապէս կէս ժամ, կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուած են նաեւ Բանկալթիի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մասին, եւ, քարտէսին վրայ կատարուած քննութիւններէ վերջ, կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է եկեղեցիին ու շրջակայ հողերուն մասին, որոնք «խմթիմլաք»ի պիտի ենթարկուին: (Կառավարութիւնը գնելով պիտի փլցնէ):

Կուսակալը այս առիթով խոստացած է առաւելագոյն օժանդակութիւնը ընծայել, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին տեղ Բանկալթիի շրջանին մէջ նոր եկեղեցիի մը կառուցման համար:

Թուրք թերթերն ալ կը հաստատեն թէ Բանկալթիի գերեզմանատան այն մասը որ Պատրիարքարանի ձգուած էր, պիտի փլցուի, քաղաքին բարեզարդութեան համար: Հատուցման գինը հաղորդուած է Պատրիարքարանին:

*** «Ազդամ» կը գրէ.—

Բանկալթի, Համամ եւ Օսմանպէյի միջեւ եւ պողոտային դէպի Շիշլի աջ կողմը մօտ 20 խանութներ կը գտնուին: Որոշուած է այս խանութներուն գտնուած գետինը «խմթիմլաք» ընելով փլցնել եւ մեծ նախակրթարան մը շինել:

Դպրոցին շէնքը քիչ մը դէպի ետ շինուելով, գետնին առջեւի մասը ճամբան լայնցնելու համար պիտի թողուի: «Իսթիմլաք»ի գործողութիւնը մօտ օրէն պիտի լրացուի: Այս 20 խանութները Հայոց եկեղեցիին (Վիէննական Մխիթարեանց) վաքըֆներն են:

*** Փարիզի ռմբակոծութեան առթիւ, տեղական թերթերը կը գրեն թէ 1914 օգոստոս 30էն 1918 նոյեմբեր 11, Գերմանները 1200 ռումբեր արձակեցին Փարիզի եւ արուարձաններուն վրայ, քանի մը քիլոնոց ռումբերէն մինչեւ 300 քիլոնոց պայթուցիկներ: Այդ չորս տարուան ընթացքին զոհերու թիւն էր 200 մեռեալ եւ 600 վիրաւոր: «Մեծ Պէրթա»ն — գերմանական վիթխարի թնդանօթը — աւելցուց այս թիւը: Արդ, երկուշաբթի օր, առաջին ռմբակոծութեան առեն մէկ ժամուան մէջ զոհերու թիւը հասած էր 1080ի որոնց 254ը մեռեալ, 652ը վիրաւոր:

*** Տէօնքէրքի պարպումէն վերջ Անգլիա հասած են երեք ֆրանսացի զօրավարներ եւ երեք ծովակալները: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ քաղաքը աւերակոյտի վերածուած է, 12 օր դիմանալէ վերջ դժոխային կրակի մը, որուն տակ անվհատ կը մարտնչէին քանի մը հազար քաջեր:

Քալէի մասին ալ հերոսական դրուագներ կը յիշեն տեղական թերթերը: Այս առթիւ կ'արտատպեն գերմանական թերթի մը՝ «Պէրլինէր Լոքալ Անցայկըր»ի հետեւեալ պատմութիւնը.— Ամբողջ երեք օր յամառ եւ կատաղի պայքար մը մղուեցաւ երկու կողմէն ալ. գերման հարուածային զօրամասերը միայն մեթր առ մեթր կրնային յառաջանալ: Շաբաթ օր, 25 մայիս, ճակատամարտին երկրորդ օրը, Գերմանները բանագնաց մը ղրկեցին Քալէի միջնաբերդի հրամանատարին, որ անգլիացի զօրավար մըն է, անձնատուութիւն պահանջելու համար, որպէսզի աւելորդ արիւն չհոսի. այլապէս միջնաբերդը պիտի ռմբակոծուէր ուղղաձիգ օդանաւերով եւ ծանր հրետաններով: Անգլիացի զօրավարը պատասխանեց.— «Պատասխանը ոչ է. բրիտանական բանակին պարտականութիւնն է կռուիլ ինչպէս Գերմաններու պարտականութիւնը»: Եւ կռիւը շարունակուեցաւ:

Այրի Տիկին Արուսեակ Սողոմոնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարուհի Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկին Մարիամ Ղազարեան եւ զաւակները, Տիկին Վարդանուշ Սողոմոնեան կը ծանուցանեն իրենց ամուսինին, զաւկին եւ եղբօր՝

ՂԱԶԱՐ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ

(Կարսեցի, 54 տարեկան)

ողբերգական մահը, որ տեղի ունեցաւ 4 Յունիսին, Փարիզի մէջ: Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, 7 Յունիս, ուրբաթ կէս օրէ վերջ, ժամը 1ին, Արքէօյի եկեղեցին: Place. d'Arcueil:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

դէմ: Այս շրջանէն դէպի Սուասոն կը գտնուի մօտ 12 մղոնի անջրպետ մը Սոմի եւ Ուազի միջեւ, որ պաշտպանուած չէ գետերով եւ որուն ջրային գիծը միայն ջրանցքներէ կը բաղկանայ: Գետինը տափարակ է եւ այստեղ է որ կը զարգանայ նոր յարձակողականը, համաձայն զինուորական մասնագէտներու: Այս այն շրջանն է ուրկէ Գերմանները նախապէս կը սպառնային Փարիզի:

Գերմաններու կեդրոնական ճիգին դաստուորումը հազիւ 25 մղոն հեռու է Մառնի հովիտէն (դէպի հիւսիս), ուր մարաջախտ Ժոֆռ խորտակեց գերմանական յարձակումը 1914ի առաջին ճակատամարտին մէջ: Լանի ամբողջ շրջանը լեցուն է ճակատամարտի պատմութիւններով: Ֆրանսական եւ գերմանական բանակները շարունակ ընդհարած են Ուազի, Էնի, Սոմի եւ Մառնի հովիտներուն մէջ, երբ առաջին անգամ կռուեցան Ֆրանկները եւ Հոները: Պլիւխէր Լանը ընտրած էր իբրեւ խարիսխ, երբ Գերմանները Նափոլէոնի վրայ յարձակեցան 1814ին: Լան բերդաքաղաք մըն է կզլխացեալ քարաժայռի մը վրայ, 300 մղոն բարձրութեամբ եւ միշտ հրապուրած է բանակները, շնորհիւ իր գերազանցապէս տեսանելի դիրքին: 1870ին երբ Գերմանները քաղաք մտան, ճարտարագէտ մը պայթեցուց վառօդի մթերանոցը, իր կեանքին գնով: Մեծ պատերազմին մէջ Գերմանները գրաւած պահեցին Լանը, մինչեւ որ Մանժէնի եւ Տէկուէթի բանակները թշնամին վերջնապէս ետ մղեցին Էլէթի գետէն, 1918ի ամրան վերջերը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գերմանական նոր յարձակողականին առթիւ, զինուորական խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ վարչապետին, մարաջախտ Փէթէնի, սպարապետ Վէկանի եւ ծովակալ Տարլանի միջեւ: Նոյն օրը վարչապետը երեսփ. ժողովի բանակի յանձնախումբին ներկայանալով, տեղեկութիւններ հաղորդեց զինուորական կացութեան մասին եւ պարզեց պատերազմական գործողութեանց ընթացքը 1939 Սեպտ. 3էն սկսեալ: Այս առթիւ նկարագրեց նաեւ Ֆլանտրի բանակին նահանջի գործողութիւնները, որոնք տեղի ունեցան համաձայն Ֆրանսայի զինուորական բարձր աւանդութեանց: Վարչապետը խօսելով գերմանական նոր յարձակողականի մասին, պարզեց այն պատճառները որոնք նպաստաւոր ելք մը յուսալ կուտան: Ցետոյ ջերմապէս գնահատեց զինուորներուն հերոսութիւնը եւ ժողովուրդին բարոյական կորովը, շեշտելով թէ աւելի քան երբեք վճռած են «մինչեւ ծայրը երթալ Դաշնակիցներուն հետ, աշխարհի փրկութեան համար»: Ցանձնաժողովն ալ ձայնակցեցաւ բանակին եւ ժողովուրդին հանդէպ եղած մեծարանքին եւ իր կատարեալ համերաշխութիւնը յայտնեց կառավարութեան:

Նախարարական խորհուրդը կէս գիշերին նիստ գումարելով, որոշեց կարգ մը փոփոխութիւններ կատարել դահլիճին մէջ: Արտաքին նախարարութիւնը, զոր կը վարէր Պ. Տալատիէ, ստանձնեց վարչապետը, ինչպէս կը ծանուցանէր ֆրանսական անթելը:

Հանրապետութեան նախագահը ունկնդրութեան ընդունեցաւ նախկին վարչապետը, Լավալ, յետոյ խորհրդակցեցաւ Պ. Փոլ Ռէյնոյի հետ: Նոյն օրը Պ. Տալատիէ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանին հետ (Ն. Ե. Հէրըլտ):

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Փարիզի եւ արուարձաններու նախակրթարանները պիտի փակուին յունիս 8էն սկսեալ, իբրեւ հետեւանք վերջին ռմբակոծութեանց որոնց զոհ գացին դպրոցականներ ալ:

*** Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, յունիս 1ի եւ 2ի ռմբակոծութեանց զոհ գացած են, Հարաւային արեւելեան շրջանին մէջ.— Յունիս 1ին մեռեալ՝ 10, վիրաւոր՝ 23: Յունիս 1ի շաբաթ գիշերէն կիրակի՝ ոչ մէկ զոհ: Կիրակի առտու՝ 15 մեռեալ, 49 վիրաւոր: Համագումար 25 մեռեալ եւ 72 վիրաւոր:

Չորեքշաբթի օր ահազանգը հնչեց կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ, ժամը 13.20էն 15.5: Խումբ մը թշնամի ռմբաձիգներ ռումբեր արձակեցին զանազան նշանակէտներու վրայ, հանդիպելով հակօդային թնդանօթներու եւ հետապնդիչ օդանաւերու կրակին: Ահազանգը հնչեց նաեւ կեդրոնական արեւմտեան շրջանին մէջ, ժամը 14.5էն 15.5: Դարձեալ նոյն օրը ահազանգը հնչեց Ռուանի շրջանին մէջ, առտուն ժամը 5.50էն մինչեւ 7, ընկերակցութեամբ հակօդային թնդանօթներու ռմբակոծութեան: Քանի չափ թշնամի օդանաւեր թռան այդ շրջանին վրայ, ռումբեր արձակելով: Ֆրանսական հետապնդիչ օդանաւերը ուժգնօրէն յարձակելով, վար առին առ նուազն վեց թշնամի օդանաւեր: Ահազանգը նորէն հնչեց ժամը 11էն մինչեւ կէս օր, եւ հակօդային թնդանօթները գործեցին ուժգնօրէն:

*** Գերմանական անթելը յունիս 5ին հաղորդեց Հիթլէրի նոր օրակարգը արեւմտեան ճակատի զինուորներուն: Այս օրակարգին մէջ, Գերմանիոյ առաջնորդը տեղեկութիւններ հաղորդելով Ֆլանտրի ճակատամարտի արդիւնքներու մասին, կը ծանուցանէ նոր յարձակողականը: Ի գործադրութիւն Հիթլէրի հրամանին, Գերմանիոյ դաւանութեանց նախարարը որոշեց որ յունիս 5էն մինչեւ 7, երեք օր զանգակները հնչեն ամէն օր, ամբողջ երկրին մէջ, ժամը 12էն մինչեւ 12.15. (Փոփիւլէր):

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ՊԵԼԺԵՐ Ֆրանսա ապաստանած են մինչեւ հիմա, համաձայն առաջին վիճակագրութեան մը: Կառավարութիւնը կը խորհի անոնց բնակութեան համար շրջաններ որոշել վեց նոր նահանգներու մէջ: Արդէն վեց նահանգներ նշանակուած են անոնց համար: Պելժիոյ զանազան նահանգներուն կառավարիչները պիտի հաստատուին այն շրջաններուն մէջ ուր կը գտնուին իրենց ենթակաները: Այս առթիւ կազմական կանոնագիր մը պիտի մշակուի, սահմանելու համար փախստականներու իրաւական կացութիւնը:

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ 11րդ շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի յունիս 20ին:

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : ՇCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 8 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 8 JUIN 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4370

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ՕՐԷ ՕՐ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ԳՐՈՀԸ ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՀՐԱՍԱՅԼԵՐՈՎ

Քանի մը հարիւր հրասայլեր խորտակուած

Զեկոյց թիւ 553, յունիս 6, առաւօտ (281րդ օր).— Ճակատամարտը վերսկսաւ այս առտու արշալոյսին: Թշնամի ճնշումը մասնաւորապէս զգալի էր Ստորին Սոմի հարաւակողմը, ուր մեր յառաջապահ զօրամասերը թեթեւ նահանջ մը կատարեցին: Ընդհանուր առումով պահեցինք մեր դիրքերը զարնուած ճակատի մնացեալ մասին վրայ :

Զեկոյց թիւ 554, իրիկուն.— Ճակատամարտը շարունակուեցաւ կատաղօրէն օրն ի բուն, ամբողջ ճակատին վրայ, ծովէն եւ Շըմէն տէ Տամի շրջանին միջեւ: Թշնամին հրասայլերու նոր կոյտեր թափեց զիրկընդխառն պայքարին մէջ, 200 — 300նոց խումբերով, ռազմադաշտի բազմաթիւ կէտերուն վրայ: Կարելի է աւելի քան երկու հազար հաշուել այսպէս ասպարէզ նետուած հրասայլերուն թիւը: Մեր զօրաբաժինները կռուեցան փառաւորապէս: Ամուր կառչած իրենց յենակէտներուն, վաշտեր, գումարտակներ, զօրախումբեր, մարտկոցներ ճակատեցան հրասայլերու գրոհին, իրենց կրակին տակ ընկճելով զանոնք: Մեր օդատորմիղը խորտակելով եւ սաստկապէս յարձակելով զրահապատ մեքենաներուն վրայ, ռմբակոծութեամբ եւ թնդանօթաձգութեամբ, անդուլ անդադար օգնեց մեր հետեւակներուն եւ հրետաձիգներուն պահանջելով ճակատամարտի վերադառնալու պատիւը: Մեծ թիւ մը կը կազմեն խորտակուած հրասայլերը, քանի մը հարիւրէն աւելի: Թշնամի զանգուածներու այս աննախընթաց գրոհին առջեւ, մեր կարգ մը զօրամասերը թաղուեցան եւ կողերէն զարնուեցան, մասնաւորապէս Ստորին Սոմի շրջանին մէջ, ուր թշնամի զօրամասեր յաջողեցան սողոսկիլ մինչեւ Պրէլ գետը հասնիլ: Նոյնպէս Էյէթի շրջանին մէջ թշնամի ջոկատներ կրցան յառաջ խաղալ մինչեւ Էն գետին հիւսիսային ափի սահմանամերձ բարձունքները: Իրիկուան դէմ ճակատամարտը կը շարունակուէր միշտ նոյն ուժգնութեամբ: Սքանչելի է մեր զօրքին բարոյական կորովը: Միւս կողմէ մեր օդատորմիղը շարունակեց Հռենոսի շրջանին երկաթուղիի ցանցին եւ գործարաններու քանդումը: Յունիս 5ի ցերեկը 36 թշնամի օդանաւեր ստուգապէս վար առնուեցան մեր հետապնդիչ - օդատորմիղին եւ հակօդային մարտկոցներուն կողմէ: Ուրիշ եօթը թշնամի օդանաւեր զարնուեցան եւ հաւանաբար խորտակուեցան :

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութեան զեկոյցին համաձայն, արքայական օդատորմիղը կը շարունակէ արշաւներ կատարել Գերմանիոյ ներսերը եւ գրաւեալ շրջաններու մէջ: Անցեալ գիշեր ծանր ռմբաձիգներ նորէն յարձակեցան զօրախմբումներու վրայ, խանգարելով թշնամի բանակին շարժումները: Ուրիշ ռմբաձիգներ յարձակեցան Ռուրի վրայ: Առատ անգլիական օդանաւեր յարձակում գործեցին Կանի (Պելժիա) քարիւղի շտեմարաններուն վրայ, ցածէն թռիչքներ կատարելով եւ զարնելով ուրիշ զինուորական նշանակէտներ: Հրդեհին բոցերը կը տեսնուէին շատ հեռուէն: Երեքշաբթի օր բրիտանական օդանաւերը 200 մղոնի տարածութիւն մը կտրեցին Գերմանիոյ մէջ, Տորթմունտէն մինչեւ Մանհայմ : Մօտ 400 հրձիգ եւ պայթուցիկ ռումբեր կրակ ձգեցին Ֆրանքֆորթի քարիւղի շտեմարաններուն վրայ, ընդարձակ շտեմարաններ քանդուեցան Մանհայմի մէջ: Բոցերը կը տեսնուէին 150 քիլոմեթր հեռուէն: Ռմբակոծեցին նաեւ կայարաններ Էսէնի, Տիւսէլտորֆի, Վէզէլի եւ Քէօլնի մէջ:

*** Յունիս 5—6ի գիշերը գերմանական առաջին մեծ օդարշաւը կատարուեցաւ Անգլիոյ ծովեզերքներուն վրայ, Եորքշիրէն մինչեւ Թէյմզի գետաբերանը: Ահազանգը հնչեց վեց քաղաքներու եւ բազմաթիւ գիւղերու մէջ : Թշնամին օդակայաններ կը փնտռէր եւ բազմաթիւ հրձիգ եւ պայթուցիկ ռումբեր արձակեց, փոքր թէ միջակ: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ վնասները աննշան են: Վեց հոգի վիրաւորուեցան թեթեւապէս :

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը գաղտնի նիստի հրաւիրուած է երեքշաբթի օր, քննելու համար մայր երկրին պաշտպանութեան խնդիրը եւ ուրիշ հարցեր :

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ, ԴԷՊԻ ՀԱՎՌ ԵՒ ՓԱՐԻԶ

« Փըթի Փառիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը վերլուծելով ճակատամարտին ընթացքը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.— Թշնամիին հեռաւոր նպատակակէտներն են Հավռ եւ Փարիզ: Առաջին մօտաւոր նպատակակէտներն են Թրէփոռ եւ Պրէլի հովիտը, յետոյ Տիէփ եւ Արքի, Պէթիւնի եւ Օլնի հովիտները, Հավռ եւ Սէն Էնֆէրիէօրի հովիտը հասնելու համար: Երկրորդ մօտաւոր նպատակներն են մէկ կողմէ Սուասոն, յետոյ Վիլէռ - Քոթըռէի լեռնաշղթան, եւ, միւս կողմէ, Քամփիէնյը եւ իր անտառապատ լեռնաշղթան եւ Սանլին, Փարիզի համար :

« Ն. Ե. Հէրըլտ»ի աշխատակիցն ալ հետեւեալ ձեւով կը պարզէ ճակատամարտին ընթացքը.— Սոմի յարձակողականին երկրորդ օրը Ֆրանսական բանակը ետ մղեց բոլոր յարձակումները բացի երկու կէտերէ ուր Գերմանները ճեղքելով գիծը կամ կողէն զարնելով Ֆրանսական զօրամասերը, ներս մտան մինչեւ 10—12 քիլոմեթր: Այն երկու կէտերը ուր Գերմանները յաջողեցան յառաջ խաղալ հետեւեալ վայրերն են,— Ապվիլի շրջանին մէջ, ուր յառաջացան մինչեւ Պրէլ գետակը, դէպի Թրէփոռի հարաւային արեւելեան կողմը եւ Ուազի կապուած ջրանցքով մը, եւ Էյէթի շրջանին մէջ, ուր Գերմանները յառաջ խաղացին դէպի բարձունքները, Էնի հիւսիսային ափին վրայ :

Ֆրանսացիները փոխելով իրենց ռազմավարութիւնը, Ֆլանտրի ճակատամարտէն ի վեր, այլեւս ետ չեն քաշեր իրենց պաշտպանութեան գիծերը, անխոցելի ճակատ մը կազմելու համար հրասայլերու առջեւ: Անոնք բացին իրենց գիծերը, ձգեցին որ հրասայլերը անցնին, յետոյ փակեցին գիծերը, կասեցնելու համար հրասայլերուն ետեւէն եկող հետեւակազօրքը: Այսպէս թակարդն ինկած գերման. հրասայլերը յետոյ զարնուեցան Ֆրանսական հրա -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՆՈՐԷՆ ՉԽՕՍԵՑԱՒ

Պատրաստութիւնները կը շարունակուին ամէն կողմ

»»» · «««

Մուսոլինի չխօսեցաւ հինգշաբթի գիշեր, հակառակ հաղորդուած լուրերուն: Իրազեկներու կարծիքով, Մ. Նահանգներու նախագահին ազդարարութիւնները զուր անցած չեն: Բայց եւ այնպէս, Իտալիա կը շարունակէ զինուորական պատրաստութիւնները, հոգեբանօրէն պատրաստելու համար պատերազմը: Առջի օր 8 — 10 օդանաւերէ բաղկացած տորմիղներ սաւառնեցան Հռոմի վրայ, խաւարումի փորձեր կատարուեցան եւ խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան: Մէկ խօսքով՝ նախապատրաստական փորձեր, պատերազմի համար :

Վերջին լուրերու համաձայն, Պ. Ռուզվէլթ կը շարունակէ իր ջանքերը, համոզելու Մուսոլինին, գոնէ յետաձգել տալու համար իր որոշումը, որպէսզի ինք ժամանակ ունենայ քննելու Ամերիկայի եւ աշխարհի հանրային կարծիքը, ճշդելու համար պատերազմին ծաւալման պատասխանատուութիւնը: Կ'ըսուի թէ Պապն ալ անձնական գիր մը ուղղած է Իտալիոյ Առաջնորդին, խնդրելով որ չմասնակցի պատերազմին: Պապը որոշած է Հռոմ մնալ, ինչ որ ալ պատահի :

Հռոմ հասաւ Գերմանիոյ հողագործական նախարարը, տեսակցելու համար կառավարութեան հետ:

*** Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Իտալիոյ, Ալպանիոյ, իտալական կղզիներու եւ ամբողջ կայսրութեան բոլոր ափերուն մէջ ականներ տեղաւորուած են: Այն նաւերը որ իտալական որ եւ է նաւահանգիստ մը կ'երթան, պէտք է նախապէս լուր տան զինուորական իշխանութեանց, նշանակելով իրենց ժամանումին օրը եւ ժամը: Անոնք որ չեն հպատակիր այս հրահանգներուն, փորձանք պիտի բանան իրենց գլխուն :

*** Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Լիբանան եւ Սուրիա պատրաստ են ամէն պատահականութեան հանդէպ: Ֆրանսերէն եւ արաբերէն յայտարարութիւններ հրատարակուեցան, հրահանգներ հաղորդելով օդանաւային յարձակումներու դէմ: Միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ նաւթուղիներու պաշտպանութեան համար :

*** Գահիրէի բոլոր գլխաւոր շէնքերը պաշտպանուած են աւազի պարկերով: Կառավարութիւնը ձրի կազպարդել պիտի բաժնէ կարօտ քաղաքացիներուն: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է եւ զինուորները կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն :

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼՈՎ ԴԱՀԼԻՃԸ ԼԱՒԱՏԵՍ ՃԱՌ ՄԸ ԽՕՍԵՑԱՒ

«Աշխարհի ճակատագիրն է որ պիտի վճռուի»

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուեցան դահլիճին մէջ, աւելի վճռականութեամբ շարունակելու համար պատերազմը: Վեց նախարարներ դուրս ձգուեցան,— Պ. Պ. Տալատիէ (արտաքին), Անաթօլ տը Մոնզի (հանրօգուտ շինութեանց), Լամուռէօ (ելմտական), Մարսէլ Էռօ (առողջապահական), Ալպէռ Սառօ (կրթական) եւ Լէօն Պառէթի (առեւտրական): Արտաքին նախարարութիւնը ստանձնեց վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն ազգ. պաշտպանութեան նախարար է: Պ. Ռէնօ արտաքին նախարարութեան մէջ իբրեւ օգնական պիտի ունենայ Պ. Փոլ Պօտուէնը, իսկ պատերազմական նախարարութեան մէջ՝ Զօր. Շարլ տը Կոլը, որ կարգ մը գիրքեր հրատարակած է նոր ռազմարուեստի մասին եւ զօրավարութեան աստիճան ստացաւ անցեալ մայիսին: Ելմտական նախարար նշանակուեցաւ Պ. Պութիլիէ, Ֆրանսական Ընտանիքի նախարար՝ Ժորժ Փէռնօ (այս պաշտօնը կ'ընդգրկէ նաեւ առողջապահական նախարարութեան պարտականութիւնները), հանրօգուտ շինութեանց նախարար՝ Պ. Ֆրոսար, տեղեկութեանց կամ քարոզչութեանց նախարար՝ Ժան Փրուվօ («Փառի - Սուառ»ի հրատարակիչը): կրթական՝ Իվօն Տէլպոս, առեւտրական նախարար՝ Պ. Շիշէռի: Դահլիճին մնացեալ կազմը կը մնայ անփոփոխ: Տեղական թերթ մը դիտել կու տայ թէ այս վերակազմութեան մէջ ազդեցութիւն գործած է ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովը:

Բուն պատերազմական դահլիճը այսուհետեւ պիտի բաղկանայ 8 անդամներէ, փոխանակ 11ի:

*** Վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, լաւատեսութիւն յայտնեց պատերազմի ընթացքի մասին: Ահաւասիկ իր ճառին ամփոփումը.

— « Տասնըհինգ օրուան մէջ երկու անգամ խօսք առի, երկու անգամին ալ սեւ լուրեր հաղորդելով: Մայիս 21ին, ծերակոյտին առջեւ ըսի թէ Գերմանները Ամիէն կը գտնուին: Մայիս 28ին ըսի թէ Պելժիոյ թագաւորը դաւաճանեց մեզի, եւ Տէօնքէրքի ճամբան բաց է: Այսօր, դեռ ծանրակշիռ պահու մը, պիտի պարզեմ այն պատճառները որ յուսալ կու տան, ոչ թէ բառեր, այլ իրողութիւններ: Գերմանիա նետուած է երեք ձեռնարկներու մէջ, իրարու ետեւէ, սովորականին պէս մէջտեղ դնելով իր բովանդակ վայրագութիւնը եւ նենգամտութիւնը: Առաջին ձեռնարկ,— Գերմանիոյ քարոզչական վարչութիւնը հաղորդեց թէ Պելժիոյ մէջ կռուող Դաշնակից բանակները պաշարուած են եւ պիտի բնաջնջուին, թէ պիտի կորուին ծովէն, պիտի զրկուին ռազմանիւթէ եւ ուտելիքէ: Եւ թէ աշխարհը ականատես պիտի ըլլայ անձնատուութեան մը որ աննախընթաց է պատմութեան մէջ: Եւ վերջապէս անկարելի ըլլալով դարմանել զօրքի այս զանգուածային կորուստը, Դաշնակիցներուն բարոյական կորովը պիտի խորտակուի: Արդ, պողպատեայ շրջանակը չփակուեցաւ: 335.000 դաշնակից զինուորներ նաւ նստան Տէօնքէրքի մէջ, Գերմանիոյ սորվեցնելով թէ ի՛նչ կը նշանակէ ծովերու տիրապետութիւնը: Հեռու՝ խորտակուելէ, մեր զօրքին բարոյական կորովը, երկրին կորովը արժանի հանդիսացան մեր նախահայրերուն: Ֆլանտրի ճակատամարտին հերոսութիւնը եւ Տէօնքէրքի առջեւ մղուած վերջապահ կռիւները պատմութեան անցած են այլեւս »:

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով ստիպուած ենք վաղուան ձգել այս կարեւոր ճառին շարունակութիւնը :

ԵՐԿՐԻ ԽՕՍՔ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՆՈՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ — ՊԵՏՐՈՍ ԱՐՔ.

Ուշ մնացած հեռագրէ մը կը տեղեկանանք թէ Մայիս 30ին Կիլիկիոյ կաթողիկոս ընտրուած է տեղապահը, Պետրոս արք. Սարաճեան, իբրեւ յարմարագոյն թեկնածուն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անգլիական դեսպան նշանակուեցաւ մասնաւոր պատուիրակը, Սըր Ս. Քրիփս, Ֆրանսական՝ Պ. Լապոն: Կը նշանակէ թէ երկու երկիրներն ալ կ'ուզեն բարւոք յարաբերութիւններ մշակել Խ. Միութեան հետ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ԷՐ ծերակոյտին սղագիր պաշտօնեան, Կասթօն Ամուրէլ, իբրեւ մեղսակից գերման լրտեսուհի Ֆօն Այնէմի: Մահապարտը վերաքննութեան դիմած ըլլալով, զինուորական վճռաբեկ ատեանը մերժեց փոխել վճիռը, հակառակ երկու փաստաբաններու պաշտպանողականին :

ՍՊԱՆԻՈՅ թերթերն ալ յունիս 3էն ի վեր երկու էջ կը հրատարակուին, թուղթի նեղութեան պատճառով :

Ամերիկահայ կեանքի տխուր վիճակը

« Ամերիկահայութիւնը ընելիք չունի՞ » — այս հարցումով փակեցինք մեր անցեալ յօդուածը :

Ընելիք չունի՞ այն ահաւոր կացութեան առջեւ, որ, մանաւանդ, պատերազմի հետեւանքով, ստեղծուած է Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի համար:

Կարո՞ղ է չունենալ: Անտարակոյս, ունի:

Մէկ կողմ դնելով բոլոր կենսական մտահոգութիւնները, երկու հիմնական խնդիրներ հրամայականօրէն դրուած են այսօր ամերիկահայութեան առջեւ.—

Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի գոյութեան ու հայկական դատի պաշտպանութիւնը :

Ամերիկահայութեան գոյութեան և հաւաքական զարգացման ապահովութիւնը :

Առաջինը համազգային ընդհանրական գործ է, որի մէջ Ամերիկահայութիւնը լոկ օժանդակողի դեր կարող է ունենալ: Երկրորդը՝ տեղական, ինքնուրոյն հարց, որ միայն Ամերիկահայ գաղութին կը վերաբերի: Երկուքն ալ, ինչպէս ըսինք, հրամայական, ծանրակշիռ ու անյետաձգելի խնդիրներ են, որոնք չեն կրնար անտեսուիլ, առանց ազգային անդարմանելի վնասներ ունենալու: Եւ, սակայն, երկուքն ալ անտեսուած են ամենաամօթալի կերպով :

Հայութեան եւ հայ դատի պաշտպանութեան գործը կը վերաբերի ազգային ընդհանուր կազմակերպութիւններուն, ովկիանոսէն անդին, եւ անոնք, անշուշտ, կ'ընեն ինչ որ պէտք է եւ ինչ որ հնարաւոր է: Եւ, յուսանք, կ'ընեն փոխադարձ համակցութեամբ եւ համերաշխ ջանքերով: Ամերիկահայ կազմակերպութիւններու պարտականութիւնն է աջակցիլ անոնց, նոյնպէս փոխադարձ համակցութեամբ եւ համերաշխ ջանքերով: Ամերիկան նիւթական ու քաղաքական — ու նաեւ բարոյական — հսկայ ոյժ է այսօր: Անոր ձայնը ազդու է ամէն տեղ աշխարհի ճակատագիրը տնօրինողներու մօտ: Վաղը, երբ զօրավարներու տեղը բռնեն հաշտութեան պայմանները մշակող դիւանագէտները, Ամերիկայի խօսքը աւելի մեծ կշիռ պիտի ունենայ: Երբ բոլոր ազգերը իրենց աչքը յառած են Ամերիկային, իրաւունք ունի՞ մեզի պէս օգնութեան կարօտ ազգ մը անտեսելու այսպիսի ուժ մը: Միշտ ծանօթ պահել ամերիկեան հանրային կարծիքը հայութեան ու հայ դատին, քաղաքական կապեր հաստատել ու յարաբերութիւններ մշակել քաղաքական շրջանակներու եւ պետական մարդոց հետ, հանրային կարծիք նախապատրաստել, մեր դատը ներկայացնել կառավարական մարմիններուն — ասոնք անյետաձգելի եւ կարեւոր գործեր են, որոնց յաջողութիւնը պայմանաւորուած է, նախ եւ առաջ, ազգային նոյնանպատակ բոլոր ուժերու հաւաքական գործակցութեամբ :

Երկրորդ խնդրի յաջողութիւնն ալ նոյնպէս կախուած է մեծ չափով ազգային համերաշխ աշխատանքէն : Հայը Հայ պահել Ամերիկայի մէջ, ազգային հաւաքականութիւն ունենալ, նոր սերունդը ամուր կապերով կապել ազգային մարմնին՝ եւ դաստիարակել հայկական ոգիով, պաշտպանել ու զարգացնել ազգային մշակոյթը, ազգային կեանքի կենսունակութիւնը — ասոնք օրուան հրատապ պահանջներն են, որոնց անտեսումը արագ կերպով դէպի քայքայում ու մահ պիտի տանի Ամերիկահայութիւնը :

Երկու խնդիրներն ալ համազգային հանգամանք ունին: Խնդիրներ, որոնց էութեան մասին վէճ չի կրնար ու պէտք չէ ըլլի հայ մարդոց մէջ, ինչ կուսակցութեան եւ դաւանանքի ալ պատկանելու ըլլան անոնք: Հայկական փրոփականտ, դպրոց, եկեղեցի, արուեստ, գրականութիւն — արժէքներ են, որոնք այս կամ հատուածի սեփականութիւնը չեն եւ ազգի մը մտաւոր ու հոգեկան կեանքի բովանդակութիւնը կը կազմեն: Ընդհանրական արժէքներու գիտակցութիւնն ու միութիւնը չունեցող ժողովուրդը ազգ չէ եւ իրաւունք չունի ակնկալելու, որ ուրիշներ զինքը ազգի տեղ դնեն ու հաշուի առնեն:

Եւ այս գիտակցութիւնն է, որ, դժբախտաբար, կը պակսի Ամերիկահայութեան մէջ: Ազգային միութիւն չկայ, եկեղեցին՝ պառակտուած, դպրոցը անունով միայն գոյութիւն ունի, մշակոյթը արհամարհուած ու խեղճ վիճակի մէջ, եւ ազգային արժէքներու ու նպատակներու շուրջ՝ ամօթալի վէճ ու կռիւ: Եւ որ ամէնէն ցաւալին է, այս խայտառակ կացութիւնը կը նկատուի շատ բնական ու ցանկալի: Եւ մարդիկ կան, որ նոյն իսկ հրճուանքով կը ծափահարեն այս ողբալի կացութիւնը, եւ ուրախութիւն կը յայտնեն, որ ազգը բաժնուած է հակամարտ մասերու: Ո՜րքան պէտք է մթագնած ըլլի անհատի խիղճը, ինչ խաւար միտք պէտք է ունենայ մարդ, ուրախանալու համար այն մռայլ պատկերէն, որ կը ներկայացնէ այսօր ամերիկահայ կեանքը :

Այդ մարդիկ նկատի ունին միայն իրենց նեղ կուսակցական հաշիւները ու չեն հասկնար, որ կուսակցական հաշուի տեսակէտով ալ՝ իրենց ձեռքով կը կտրեն այն ճիւղը, որի վրայ նստած են: Որովհետեւ եթէ քայքայուի ու փճանայ ամերիկահայութիւնը, որպէս զանգուած, առաջին հերթին իրենք պիտի զրկուին գոյութիւն ունենալէ: Եթէ ազգային ամբողջութիւնը պահելու մտահոգութիւնը չունին, գէթ ինքնապաշտպանութեան բնազդը պէտք է թելադրէ իրենց քիչ մը աւելի լրջմիտ ու սրտցաւ վերաբերում ունենալ դէպի ազգային շահերը :

Մնաց որ՝ կուսակցութիւնները բնաւ ինքնանպատակ չեն եւ գոյութեան իրաւունք ունին այն չափով միայն, ինչ չափով որ օգտակար ծառայութիւն կը մատուցանեն ազգին: Եւ ազգի օգուտը այսօր, աւելի քան երբեք, կը պահանջէ կուսակցական շահերը ստորադասել համազգային շահերուն, եւ եթէ զոհաբերութիւն է անհրաժեշտ, պէտք է ամէն ինչ զոհել ազգի գերագոյն նպատակներու համար :

Այսքան տարրական բաներ պէտք է որ հասկնալի եւ հանրամատչելի ըլլային ամէնքի համար: Պէտք է որ ամերիկահայութիւնը այսօր միացած ու համերաշխ՝ ազգովին փարած ըլլար ազգային դատին եւ ազգային գործին: Պէտք է որ բոլոր կիրքերը, անձնական ու կուսակցական հաշիւները, բոլոր տարակարծութիւնները լռէին եւ իշխող դառնար ազգային համերաշխութեան եւ համագործակցութեան ոգին:

Բայց ոչ այդ ոգին կայ, դժբախտաբար, ոչ ալ համերաշխ գործը: Ինչո՞ւ: Ի՞նչ պատճառներ արգելք կ'ըլլան Ամերիկահայոց համերաշխութեան: Ո՞վ է պատասխանատու ամերիկահայ ազգային կեանքի այս օրուան տխուր վիճակի համար :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մեղուապահութեան նուաճումները

Հայաստանի մեղուապահները խորհրդակցութիւն մը կատարեցին վերջ Երեւանի մէջ, հրատարակութեան տուին յայտարարութիւն մը, ուրկէ կը քաղենք.—

Բաղդատելով 1933ի թիւերուն հետ, հանրային մեղուի ընտանիքներուն թիւը աւելցած է 625 տոկոսով: Ներկայիս, հանրապետութեան 1046 հաւաքական գիւղատնտեսութեան կազմակերպութեանց մէջ ունինք 623 մեղուաբուծական տնտեսութիւն ընդամէնը 43.923 փեթակով:

Այսպէս Ուղունլար գիւղի (Ալավերդիի շրջան) հաւաքական գիւղատնտեսութիւնը ունի 850 մեղուի ընտանիք: Գէօզալդարալաղի (Բասարգեչարի շրջան) հաւաքական գիւղատնտեսութիւնը մեղրի եւ մոմի արտադրութենէն անցեալ տարի ստացաւ 49.200 րուբլի: Սուրաթանի գիւղատնտեսութիւնը 20.022 րուբլի: Բարաջանի գիւղատնտեսութիւնը 24.520 րուբլի :

Այսպիսի տնտեսութիւններ շատ կան Հայաստանի մէջ :

Ունինք նաեւ սքանչելի մեղուապահներ: Լենինաձորի (Ղափանի շրջան) գիւղատնտեսութեան մեղուապահը, Տիգրան Յակոբեան, երեք տարի առաջ ունէր մեղուի 10 ընտանիք, այժմ 160 ընտանիք, ամէն դատ իւրաքանչիւր ընտանիքէ ստացած է 40 — 45 քիլօ մեղր: Ջոլաքարի (Մարտունիի շրջան) գիւղատնտեսութեան մեղուապահը, Աղատ Օսեան, մեղուի իւրաքանչիւր ընտանիքէ ստացած է 40 — 45 քիլօ մեղր, 800 կրամ մոմ : Ալինի «Խարկով» գիւղատնտեսութեան մեղուապահը, Կոլիա Մկրտիչեան, մեղուի իւրաքանչիւր ընտանիքէ ստացած է 56 քիլօ մեղր: Անասնապահական փորձակայանի մասնագէտներէն Ա. Կոթողեան մեղուի չորս փորձնական ընտանիքէ ստացած է 242 քիլօ 35 համախառն մեղր եւ 75 քիլօ մոմ, մէկ մրցանիշ ընտանիքէ ստացած է 367 քիլօ 8 համախառն մեղր, սահմանելով համաշխարհային մրցանիշ, եւ 11 քիլօ 64 մոմ:

Այսպիսի յաջողութիւններ ունեցած ենք նաեւ բազմաթիւ ուրիշ գիւղատնտեսական հաւաքական կազմակերպութեանց մէջ: Ունեցած ենք նոյնպէս թերացումներ :

Մեր երկիրը հարուստ բուսականութիւն ունի եւ մեղուաբուծութեան համար՝ լաւ պայմաններ: Ուժ տանք մեղուաբուծութեան, ստանալու համար առատ մեղր եւ բեղնաւորելու համար դաշտերը: Կառավարութեան հրամանով այս տարի պիտի ստեղծուին 200 նոր մեղուանոցներ:

Յայտարարութիւնը կը վերջանայ կոչով մը, հրաւիրելով բոլոր հաւաքական գիւղատնտեսութիւնները, որ անպայման մեղուապահութեամբ եւս զբաղին, վայելելով մեղուապահներու օժանդակութիւնը :

Հայաստանի մեղուապահներու ընկերակցութիւնը կուտայ նաեւ հետեւեալ խորհուրդները.—

Մեղուանոցներու մէջ պահել միայն տոկուն ընտանիքներ: Ձմերող ընտանիքները ապահովել պաշարով, ոչ պակաս քան 18 — 20 քիլօ իւրաքանչիւր ընտանիքի համար: Ամէն մէկ ընտանիքի տալ իբրեւ պահեստ երկուական շրջանակ կնքուած մեղր: Մեղուներու ընտանիքները գարնան պահել խիտ եւ տաք: Փեթակները ապահովել վերնայարկերով եւ լրիւ 12ական չէչով: Մայրահանումը եւ բռնահանումը կատարել մրցանիշ ընտանիքներէ :

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Անցեալ թիւով գրած էինք թէ Երեւանի քիմիական ուսումնարանը, որ կը գտնուի Գիտութեանց Ակադեմիային ղեկավարութեան տակ, քիմիական ճարտարարուեստի կարեւոր աշխատանքներ կը կատարէ: Վերջերս, կը գրէ «Խորհ. Հայաստան», քիմիական նոյն ուսումնարանին մասնագէտները սկսան փորձեր կատարել թէ ինչպէս կարելի է օգտագործել բամպակի մնացորդները :

Ամէն տարի Երեւանի բամպակ զտող գործարանը, ձէթ եւ օճառ պատրաստող գործարանը, Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանը, ինչպէս նաեւ Նորաշէնի եւ Հոկտեմբերեանի բամպակ զտող գործարանները իրենց արդիւնաբերական աշխատանքները կատարելէ վերջ մեծ քանակութեամբ բամպակի մնացորդներ կը թափեն գործարաններուն շուրջը: Այդ մնացորդները նախ մեծ տեղ կը գրաւեն, յետոյ կը փճանան անօգուտ: Երեւանի բամպակի զտարանը եւ ձէթ - օճառի գործարանը, օրինակ, տարեկան 170 թոն բամպակի մնացորդ կը նետեն :

Քիմիական ուսումնարանը կարեւոր փորձեր կատարեց բամպակի այդ մնացորդներուն վրայ,— կարելի եղաւ մաքուր սէլլիւլոզ պատրաստել, իսկ այդ սէլլիւլոզէն կարելի է թուղթ շինել :

ՄԱՐՔՍԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱՑՈՅՑԸ

Երեւանի գրքի պալատին պաշտօնեաներէն Լ. Մելքումեան եւ Վ. Կարմէնեան սկսած են պատրաստել մատենացոյց (bibliographie) մը, ուր պիտի արձանագրուին Մարքսի, Էնգէլսի, Լենինի եւ Ստալինի բոլոր այն գործերը, որոնք հայերէն թարգմանուած եւ հրատարակուած են 1920էն մինչեւ 1940: Այս մատենացոյցը պիտի պարունակէ 300 գիրքի անուն, դասաւորուած ժամանակագրական եւ այբուբենական կարգով:

Շնորհիւ այս մատենացոյցին, ընթերցողը կամ ուսումնասիրողը կրնայ անմիջապէս տեղեկանալ թէ մարքսեան գրականութեան ո՛ր հատորը երբ հրատարակուած է հայերէն լեզուով, Հայաստանի, Ռուսիոյ եւ արտասահմանի մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ներսէս Ղահրամանով նշանակուեցաւ արուեստի գործերու վարչութեան փոխ-նախագահ :

*** Ժ. Շահոյեան, տեղակալ, Ֆինլանտայի պատերազմին մէջ նշանաւոր հանդիսացած է իր քաջութեամբ, կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (8 ապրիլ) եւ միաժամանակ կը հրատարակէ նկարը :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Երէկ « Յառաջ »ի մէջ կարդացի parachutiste բառին մասին գրուածը : Այս բառին իբրեւ համապատասխան՝ յարմար կը գտնեմ վայրաչու (եւ թերեւս նաեւ վայրաթռիչ) բառը (վայր՝ վար իմաստով): Կազմութիւնը կատարելապէս համաձայն է հայ լեզուի բարդութեան կանոններուն: Արդէն վայրով մեր հին եւ նոր լեզուին մէջ կան բազմաթիւ բառեր որոնց մէջ վայրը վար իմաստով գործածուած է. վայրաքեր, վայրաբկու (սրբան), վայրէջք, վայրաքերեմ, վայրաքերիմ, վայրաքեր, վայրագայիմ, վայրաճարչ, եւն.: Վայրաչուն որ թերեւս քիչ մը խորթ դայ ականջի, կրնայ, սակայն, յաճախակի գործածութեամբ, դառնալ շատ ընտանի բառ մը, ինչպէս եղած է ուրիշ բառերու համար :

Հ. Թորոսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Կսկիծով կը հաղորդեմ Պ. Սիմոն Յակոբեանի դառնագին մահը: Հանգուցեալը քանի մը ամիսէ ի վեր հիւանդ էր: Բնիկ Կեսարացի էր, բարձրագոյն վարժարաններ աւարտած Զմիւռնիոյ եւ Կ. Պոլսոյ մէջ: Երկար տարեն պաշտօնավարած Օսմ. պետական անգլիական հաստատութեանց մէջ: Վերջերս կը զբաղէր թարգմանութեամբ, հաշուապահութեամբ եւ առեւտրական գործակատարութեամբ: Հմուտ էր հինգ լեզուներու, մանաւանդ ֆրանսերէնի :

Սիրուած եւ յարգուած էր բոլորէն, իր լուրջ ու համեստ բնաւորութեամբ համակրանք շահած էր: Ամուրի էր, կը թողու անմխիթար ու վշտակիր մայր մը:

** Ֆրանքեւհայկ. միութեան Վալանսի անդամներուն կողմէ դիմում կատարուած է միութեան պատուակալ նախագահ՝ նախարար Պ. Louis Marinի, որպէսզի բարեհաճի միջնորդել հայ առեւտրականներուն երթեւեկը դիւրացնելու համար:

Այս առթիւ կը տեղեկանամ թէ բաւական թիւով Հայեր եւ Ֆրանսացիներ սկսած են անդամագրուիլ միութեան, որուն ժրաջան փոխ-նախագահ Պ. Անտրէ Ֆայէի հոս ժամանումը հաւանական կը նկատուի, կազմելու համար մասնաճիւղ մը:— Թղթակից

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ԱՂՕԹՔ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ.— Այս կիրակի, 9 յունիս, եկեղեցւոյս մէջ մասնաւոր աղօթքներ եւ մաղթանքներ պիտի կատարուին ֆրանսական եւ դաշնակից բանակներու զէնքի յաջողութեան եւ զինուորներու կեանքի պաշտպանութեան համար: Արարողութեանց ներկայ ըլլալու համար մասնաւոր հրաւէրներ ուղղուած են Պ. Պ. Քաղաքապետին եւ ոստիկանական տեսուչին: Պատարագի աւարտումէն վերջ ֆրանսերէն ճառ մը պիտի խօսի Պ. Արշակ Զօպանեան: Կը յանձնարարենք մեր սիրելի ժողովուրդին, այդ օրը բազմութեամբ ներկայ ըլլալ եկեղեցին, խառնելու համար իր ալ աղօթքները հասարակաց ձայնին :— Ատտէ Քահանայ Փայլակեան

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ամսագրին Մայիս Յունիսի միացեալ թիւը (5—6) ամբողջութեամբ նուիրուած Գ. Եպս. Սրուանձտեանցի, ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ (1840 — 1940) հետեւեալ բովանդակութեամբ.— ԽՄԲ.՝ Տուրք մը: ՉԻԹՈՒՆԻ՝ Անմահութեան փնջիկ մը: ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Հմուտ ազգագրագէտը եւ բարեխիղճ հաւաքողը: ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ՝ Գ. Եպս. Սրուանձտեանց: ԳՐԻԳՈՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆՑ՝ Ի՞նչպէս դիմաւորեր իր գործը: ՄԿՐՏԻՉ ԷՄԻՆ՝ Նամակ մը: Գ. ԵՊՍ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑ՝ Ինքն իր մասին եւ նմոյշներ իր երկերէն: Ա. ԱՐԱԶԵԱՆ՝ Երկասիրութիւնները (Համով - հոտով, Գրոց - բրոց, Մանանայ եւ Թորոս Աղբար):

Տարեկան բաժնեգին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ 40 ֆրանք, արտասահման՝ 50 ֆրանք :

Դիմել՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, 46, Rue Richer, Paris (9):

ՆՈՐ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ Կարապետ, թէլէֆոնի ղեկեղիչ, ծնած Ամասիա, 13 յունիս 1903, ունի անչափահաս զաւակ մը Քլօտ՝ ծնած 26 յունիս 1937ին, Լը Բէնի եւ իր կինը Մարիքեան Նըւարդ, ծնած Մերսին, 19 փետրուար 1916: Կը բնակին Բավիյյօն սու Պուա (Սէն):

ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ Գեղամ, գործաւոր, ծնած Սեբաստիա, 29 սեպտեմբեր 1904, ունի անչափահաս զաւակ մը՝ Ժագ՝ ծնած 31 հոկտեմբեր 1929, Վիէն (Իզէր), եւ իր կինը Հայկէշեան Հայկանոյշ, ծնած Եոզկատ, 16 մարտ 1907ին: Կը բնակին Տէյին - Շարվիէօ (Իզէր):

ԱՏՈՒՐԵԱՆ Ստեփան, խաղախորդ, ծնած Սեբաստիա 1 ապրիլ 1899, երկու անչափահաս զաւակ, Արթիւր՝ ծնած 4 ապրիլ 1926 Պարժօլ (Վառ) եւ Մառի՝ ծնած 25 յուլիս 1928, նոյն տեղը, իր կինը Կալուկեան Շուշան, ծնած Սեբաստիա, 1902ին: Կը բնակին Պարժօլ (Վառ):

(Շար.)

սայլերու եւ շարժուն թնդանօթներու կողմէ: Ասկէ զատ, որքան աւելի կը հեռանային գերմանական հրասայլերը, նոր թակարդներու կը հանդիպէին եւ ամէն կողմէ կը զարնուէին մասնաւորապէս կազմուած զօրախումբերու կողմէ: Ասկէ զատ, հրասայլերուն հետեւող հեծելանուորդները եւ մեքենաշարժ հետեւակները խաչաձեւ կրակի մը կը բռնուէին: Շատ մը հրասայլեր խորտակուեցան մութին մէջ, թնդանօթներով եւ ձեռնառումբերով: Քսանեւհինգ հրասայլերէ բաղկացած թշնամի զօրախումբ մը որ մինչեւ վեց մղոն յառաջացած էր ֆրանսական գիծերուն մէջ, Փէռոնի մօտ, խորտակուեցաւ Շոլնի մէջ: Ֆրանսական 75նոց թնդանօթները չեչտակի զարնելով յառաջացող հրասայլերը, ահարկու ջարդ մը պատճառեցին եւ թոյլ չտուին որ թշնամին աւելի ներս մտնէ: Յետոյ, գերման հրասայլերուն վարիչները նեղութիւն կրեցին վառելանիւթ ճարելու համար, որովհետեւ, Պուլոնյի արշաւին հակառակն ըլլալով, այլեւս հնարաւորութիւն չունէին վառելանիւթի պաշարը նորոգելու ճամբուն վրայ:

Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Գերմանները ծխարձակ ռումբեր կը գործածէին Ռըթէլի շրջանին մէջ, բուռն հրետաձգութեան ատեն: Այս ռումբերը կը թրջեն աչքերը, բայց մասնաւորապէս կազաբեր ռումբեր չեն, թէեւ կը ցնցեն եւ կը խափանեն տեսողութիւնը :

*** Երթեւեկի մասին կարգ մը նոր միջոցներ ձեռք առնուեցան առջի օր, Փարիզի մէջ եւ այլուր: Պաշտօնական զեկոյց մը կը յանձնարարէ իրար չանցնիլ, քանի որ անհրաժեշտ է զգուշական միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի թշնամի զինուորներ չիջնեն օդանաւերով կամ անկարգելներով :

*** Դպրոցներու փակումին հետ, կառավարութիւնը եւ Փարիզի քաղաքապետութիւնը միջոցներ ձեռք առած են, Փարիզէն դուրս փոխադրելու համար այն մանուկները որոնց ծնողները չեն կրնար իրենց միջոցներով կատարել այդ փոխադրութիւնը: Պատսպարման կեդրոններ հաստատուած են արդէն եւ փոխադրութիւնը ձրի պիտի կատարուի: Անոնք որ ի վիճակի են, պէտք է օր առաջ հեռացնեն իրենց փոքրիկները: Տեղական թերթերը կը յանձնարարեն չսպասել որ կառավարութիւնը հարկադրուի պարտաւորիչ կերպով հեռացնել 13էն վար տղաքն ու աղջիկները :

*** Վերսայլի, Արժանթէօյի, Վիլնէօվ Սէն Ժոռժի, Օլնի սու Պուայի (Սէն է Ուազ) մէջ հետապնդումներ կատարուելով, հարցաքննուեցան 5600 քաղաքացիներ եւ 300 զինուորներ: Բանտ առաջնորդուեցան 142 կասկածելիներ : Համայնավարներու ձերբակալութիւնները կը շարունակուին անընդհատ:

*** Զինուորական իշխանութիւնը որոշեց գրաւել բոլոր նոր կառքերը, արգիլելով անոնց վաճառումը, նոյն իսկ անոնք որ ծախուած բայց յանձնուած չեն :

*** Մանրավաճառները պարտաւոր են յայտարարել ապրանքներու գինները, բացորոշապէս տեսանելի ձեւով :

*** Օտարականներու դէմ նոր խստութիւններ հաստատուեցան Անգլիոյ մէջ, սահմանափակելով անոնց շրջագայութիւնը: Ամբողջ երկիրը բաժնուած է երկու գլխաւոր շրջաններու, ուր օտարականը չի կրնար մտնել առանց մասնաւոր արտօնութեան: Յետոյ, ո եւ է օտարական չի կրնար լուսանկարչական կամ տեսողական գործիքներ ունենալ այդ շրջաններուն մէջ:

*** Ֆրանսայի մէջ պելժիական բանակ մը կազմակերպելու համար, երեք դասի բաժնուած են զինուորցուները,— Ա. 16էն 19 տարեկան.— Բ. 19էն 35 տարեկան եւ Գ. 35էն 45 տարեկան: Կառավարութիւնը հետեւելով պելժիական օրէնքներուն, անյապաղ պիտի ձեռնարկէ Բ. շարքին՝ 19—35 տարեկաններու զինուորագրութեան: Գործողութիւնները պիտի սկսին յունիս 15ին : Որոշուած է զօրակոչի չենթարկել 16—19 տարեկանները: Առ այժմ պիտի չկանչուին նաեւ 35—45 տարեկանները, հետեւաբար կրնան գործ ճարել:

*** Մօտ 50.000 մանուկներ այլուր փոխադրուեցան Անգլիոյ հարաւային արեւելեան ափերէն, հարիւր կառախումբերով: Տեղափոխութիւնները կը շարունակուին:

*** Ռազմաղաշտին մէջ յիշուած քաղաքներէն Ապպէվիլ 171 քիլոմեթր հեռու է Փարիզէն, Ամիէն՝ 130, Շոնի՝ 124, Անիզի լը Շաթօ՝ 120: Նախորդ պատերազմին առաջին տարին Գերմանները շատ մօտեցած էին Փարիզի: Շանթիյյիի ճամբուն վրայ, Լուզարշէն քանի մը հարիւր մեթր դէպի յառաջ զետեղուած սահմանաքար մը կը յիշեցնէ թէ գերմանական գրոհը խորտակուեցաւ այնտեղ, Փարիզէն 22 քիլոմեթր հեռու: Ֆրանսա շահեցաւ Մառնի ճակատամարտը եւ այս փառաւոր յաղթանակը նախարանը կազմեց գերմանական պարտութեան :

*** Յունիսին կանչուելիք նորագիր զինուորներուն կը յանձնարարուի միասին չառնել անձնական գոյքեր,— ճերմակեղէն, կօշիկ, ծածկոց, տաք հագուստ եւայլն, ինչպէս ազդարարուած էր նախապէս: Այս բոլոր գոյքերը պիտի ճարուին զինուորական վարչութեան կողմէ:

*** Պրիւքսէլի մէջ անթելի նոր կայան մը բացուած է որ սուտ լուրեր կը տարածէ, «անկցի Հիթլէր, կեցցէ Ֆրանսա» նախարանով, ունկնդիրները մոլորեցնելու համար :

*** Ֆրանսայի Կարմիր Խաչի կեդր. վարչութիւնը, Կարմիր Խաչի Ժընեւի կեդրոնը եւ ուրիշ միութիւններ ստիպողական կոչ մը ուղղեցին բոլոր պետութեանց Կարմիր Խաչերուն, որպէսզի օգնութեան հասնին Ֆրանսա ապաստանած հինգ միլիոն փախստականներու:

ԱՂՕԹՔԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլ - Փրատոյի Մայր - Եկեղեցիին մէջ այս կիրակի, 9 Յունիս, աղօթքի մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի ֆրանսական եւ դաշնակից բանակներու եւ անոնց դրօշին տակ կռուող հայ զինուորներու զէնքի յաջողութեան համար: (Այս արարողութիւնը պիտի կատարուէր անցեալ կիրակի, բայց օրուան դէպքերը արգելք եղան):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : GOBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՈՒԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 9 JUIN 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4371

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Շ.

ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ՀՐԱՄԱՆԸ

«Ամուր կառչեցէք Ֆրանսայի հողին»

ԹՇՆԱՄԻՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՄԷՋ ԴՐԱԾ Է 40 ԶՕՐԱԲԱԺԻՆ

Կատաղի ճակատամարտ 180 քիլոմեթրի վրայ

Զեկոյց թիւ 555, յունիս 7, առաւօտ (282րդ օր).— Գիշերուան ընթացքին, յարաբերական հանդարտութենէ մը վերջ, ճակատամարտը վերսկսաւ այս առտու միեւնոյն ընդհանուր պայմաններով ինչպէս երէկ։

Զեկոյց թիւ 556, իրիկուն.— Ծովուն եւ Շըմէն տէ Տամի միջեւ ճակատամարտը շարունակուեցաւ ամբողջ օրը, միեւնոյն ուժգնութեամբ։ Մեր զինուորները արիաբար կը դիմադրեն թշնամիի մը որ, առանց հաշուելու իր կորուստները, դարձեալ նոր զանգուածներ քշած է յառաջ։ Այս ճակատին վրայ ընդհանրապէս մեր յառաջացեալ զօրամասերը կատարելէ վերջ իրենց յանձնուած պարտականութիւնը թշնամի հրասայլերուն եւ հետեւակազօրքին դէմ, քաշուեցան ըստ հրամանի։ Արեւմտեան կողմը, դէպի վերին Պրէլ, գերման զրահապատ զօրախումբեր սողոսկեցան մեր գիծերուն մէջ, առանց սակայն կարենալ խորտակելու մեր յենակէտները որ կը դիմադրեն։ Էնի վրայ թշնամին բուռն ամբակոծութիւններ կատարեց եւ փորձեց գետակը անցնիլ Սուասոնի արեւելեան կողմէն։ Իր զօրախումբերէն անոնք որ գետին ձախ ափը անցեր էին բնաջինջ եղան։ Մեր օդատորմիղը շարունակեց անդադար նեղել թշնամի զօրքը ռմբակոծութիւններով եւ թնդանօթաձգութեամբ։ Քսանըչորս ժամուան մէջ աւելի քան հարիւր թոն ռումբ արձակուեցաւ զրահապատ կառքերու, կարաւաններու եւ հաղորդակցութեան ճամբաներու վրայ։ Մեր հետապնդիչ օդանաւերը անդադար կը շարունակեն թշնամի օդանաւերու քանդումի գործը, միեւնոյն ատեն ապահովելով մեր օդանաւերուն պաշտպանութիւնը։ Քսանըչորս ժամէ ի վեր 21 թշնամի օդանաւեր վար առնուած են։

*** Սպարապետը, Զօր. Վէկան, հետեւեալ յայտարարութիւնը ուղղեց զօրքին, յունիս 5ի առտուն՝ ժամը 10ին, երբ կը սկսէր գերմանական նոր յարձակողականը.

— «Ֆրանսայի ճակատամարտը սկսած է։ Հրամանն է պաշտպանել մեր դիրքերը, առանց միտքէ անցընելու ընկրկումը։ Սպաներ, ենթասպաներ եւ զինուորներ ֆրանսական բանակի, արշաւողին կողմէ վիրաւորուած մեր հայրենիքին մտածումը թող ձեզի ներշնչէ անսասան վճռականութիւն ամուր կենալու հոն ուր կը գտնուիք։ Մեր փառաւոր անցեալին օրինակները կը ցուցնեն թէ վճռականութիւնը եւ քաջութիւնը միշտ կը յաղթեն։ Կառչեցէք Ֆրանսայի հողին։ Միայն դէպի յառաջ նայեցէք։ Թիկունքին վրայ, սպարապետութիւնը միջոցներ ձեռք առած է ձեզի ուժ տալու համար։ Մեր հայրենիքին ճակատագիրը, իր ազատութեանց պահպանումը, մեր զաւակներուն ապագան կախում ունին ձեր յամառութենէն»։

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ.— Գերմանական գրոհին երրորդ օրն ալ, Ֆրանսայի պաշտպանողական գօտին, որ մինչեւ 50 մղոն խորութիւն ունի շատ մը կէտերու վրայ, ամուր մնաց 180 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ, ծովէն մինչեւ Շըմէն տէ Տամ։ Գերմանները 500.000 զինուոր նետեցին կրակին մէջ, շատ մը պահեստի գունդերով եւ իրենց ճնշումը մասնաւորապէս աւելցաւ Էնի եւ Շըմէն տէ Տամի միջեւ։ Սոմի վրայ դաշնակից դիրքերը անփոփոխ մնացին. Ֆրանսացիները ամուր կեցան Ամիէնի եւ Փէռոնի շրջանին մէջ։ Միայն Փէռոնի ճակատին վրայ Գերմանները յարձակեցան մօտ հազար հրասայլերով եւ մինչեւ կէս օր չէին ճեղքած գլխաւոր կէտերը, թէեւ փոքրաթիւ հրասայլեր սողոսկեցան անոնց միջեւ, 6—7 մղոն հեռաւորութեամբ։ Գերմանական զեկոյցը, որ ընդհանրապէս յաւելեալ եւ ճոխացեալ նկարագրութիւններ կը հրատարակէ յաղթանակներու մասին, այս անգամ պարզապէս կ'ըսէր թէ ճակատամարտը կը շարունակուի «համաձայն ծրագրի»։ Ոչ մանրամասնութիւններ կուտան, ոչ ալ քաղաքներու անուններ կը յիշեն։ Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ գերմանական վերջին զեկոյցը սովորականէն երեք ժամ վերջը հրատարակուեցաւ։ Այս առթիւ աւելի քան 400 կը հաշուեն խորտակուած գերմանական հրասայլերուն թիւը, մեծ մասը քանդուած ֆրանսական օդանաւերու կողմէ։ Ֆրանսացիները յենակէտներ հաստատած են ցամաքային ականներով, պայթեցնելու համար հրասայլերը։ Պատնէշներ շինուած են բոլոր ճամբաներուն վրայ։ Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, գերմանական խորասոյզ օդանաւերու վարիչները սկսած են կքիլ աննելի տաժանքին եւ յոգնութեան տակ։

Զգուշանալով հանդերձ անտեղի լաւատեսութենէ, Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ կացութիւնը նպաստաւոր է Դաշնակից բանակներուն համար։ Այս տպաւորութեան կը վերագրուի ֆրանքին եւ տոլարին անակնկալ բարձրացումը Նիւ Եորքի սակարանին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«ԱՇԽԱՐՀԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐՆ Է ՈՐ ՊԻՏԻ ՎՃՌՈՒԻ»

Երէկ հրատարակեր էինք վարչապետին բանախօսութեան առաջին մասը ուր կը պատմէր 335.000 զինուորներու փրկութիւնը Տէօնքէրքի մէջ։ Այս առթիւ Պ. Ռէնօ ջերմապէս գնահատելով զինուորական վարիչներուն բարձր արժանիքները, շարունակեց.

— «Գերմանական երկրորդ ձեռնարկին նպատակն եղաւ խորտակել Փարիզի ժողովուրդին բարոյական կորովը։ Անցեալ երկուշաբթի օր, Հիթլեր հանդիսական արշաւ մը կազմակերպեց մայրաքաղաքին վրայ։ Ան հարիւրաւոր ռմբաձիգ եւ հետապնդիչ օդանաւեր տրամադրեց։ Ի՞նչ էին առաջադրուած նշանակէտները։ Կարեւորութիւն չունի այդ պարագան, որովհետեւ ամէն մարդ գիտէ, «ան» ալ գիտէ, որ նշանառութիւնը վրիպելով, կիները, ծերունիները, մանուկներն ալ կը զարնուին միւսներուն հետ։ Այս բոլորը յուզեցի՞ն Փարիզը։ Ոչ իսկ մէկ երկվայրկեան։ Ռմբակոծութենէն քանի մը վայրկեան վերջը, ես տեղին վրայ տեսայ հպարտ դէմքերը մեր բանուորներուն, բանուորուհիներուն, Փարիզի ժողովուրդին որ չի գիտեր դողալ։ Հիմա գիտենք թէ ի՛նչ է հակայական օդարշաւը, ոչի՛նչ՝ Փարիզի հոգիին համար։ Գիտէք որ մենք անպատասխանի չձգեցինք այս արշաւը։ Երեքշաբթի գիշեր, անգլիական ռմբաձիգ օդանաւերու յաջորդական շարքեր յարձակեցան Ռուրի գործարաններուն վրայ։ Ռումբեր ինկան Տորթմունդի, Ֆրանքֆորթի, Տիւսէլտորֆի, Քէօլնի, Էսսէնի մէջ։ Հրկիզուած քարիւղի շտեմարաններու կրակը կը տեսնուէր 150 քիլոմեթր հեռուէն։ Ֆրանսական ռմբաձիգները թռան Մանհայմի, Ուլմի, Լուտվիկսհաֆէնի եւ Միւնիխի վրայ։ Պաւիչէ Անիլինի վիթխարի գործարանը հրկիզուեցաւ։ Հրդեհը կը տեսնուէր ֆրանսական սահմանագլուխէն։ Այսուհետեւ ֆրանսական իւրաքանչիւր քաղաքի դէմ կատարուած արշաւանքին պիտի պատասխանուի նոյն ձեւով։

Գերմանական երրորդ ձեռնարկը, ամէնէն վճռականը, այն է որ կը տեսնենք այսօր,— Ֆրանսայի ճակատամարտը, մեծազանգուած յարձակումը, որմէ առաջ տեղի ունեցաւ Հիթլէրի յայտարարութիւնը իր զինուորներուն։ Մեր գիտցած բոլոր միջոցները ապարէզ նետուած են,— օդանաւ եւ զրահապատ զօրամասեր, անգամ մը եւս մեր ճակատին մէջ սողոսկելու եւ զայն ճեղքելու համար։ Ճակատամարտը դեռ նոր սկսած է։ Չեմ ուզեր այդ մասին ուրիշ բան ըսել քան ինչ որ ինծի ըսաւ Զօր. Վէկան.— «Գոհ եմ այն եղանակէն որով կը մղուի ճակատամարտը եւ որով կը գործադրուին իմ հրամաններս՝ ամէն գնով դիմադրելու»։ Արար աշխարհ հեւի հեւ կը հետեւի այս ճակատամարտին ելեւէջներուն, որովհետեւ 1940 յունիսի կռիւները պիտի վճռեն, ինչպէս ըսաւ Հիթլէր, իր ճակատագիրը, թերեւս հարիւրաւոր տարիներու համար»։

Վարչապետը յետոյ բացատրեց թէ հիթլէրական Գերմանիան կը ձգտի Եւրոպայի մէջ եւ Եւրոպայէն անդին ալ հաստատել «հարստահարիչ կարգուսարք մը ուր ոչ-գերման արիւնէ սերած մարդիկը միայն ստրուկներու դեր պիտի կատարեն։ Միջին դար մը որ պիտի չլուսաւորուի Քրիստոսի քաղցրութեամբ»։ Եւ յայտարարեց.

— «Գերմանական գերակայութեան երազը պիտի զարնուի ֆրանսական դիմադրութեան, որովհետեւ այսօր Հիթլէրի դէմ ծառացած Ֆրանսան երկու պատերազմներու միջեւ եղած Ֆրանսան չէ. ուրիշ Ֆրանսա մըն է։ Ինչպէս որ Հիթլէրի դէմ պայքարող Անգլիան այլեւս սա քանի տարիներու Անգլիան չէ, մենք, 1940 յունիսի Ֆրանսացիներս ալ միայն մէկ մտածում ունինք,— փրկել Ֆրանսան։ Կառավարութեան բոլոր անդամները տոգորուած են նոյն կամեցողութեամբ,— յաղթել։ Երբ հայրենիքը վտանգի մէջ է, մենք ժամանակ պիտի չվատնենք պատասխանատուութեանց վիճաբանութիւններով։ Մենք պիտի չկորսնցնենք Ֆրանսան պառակտելով զայն։ Պատասխանատուութիւններ կը կրենք բոլորս ալ, մեզմէ իւրաքանչիւրը, ձեզմէ իւրաքանչիւրը, ամէն ընտրեալ եւ ընտրող։ Մեր պարտականութիւններուն առաջինն է ճանչնալ մեր սեփական թերութիւնները։ Իրենց յաջորդական կառավարութեանց եւ հանրային միտքին մէջ, ժողովրդապետութիւնները երկար ատենէ ի վեր զուրկ մնացին պայծառատեսութենէ եւ յանդգնութենէ։ Հայրենիքի գաղափարը, զինուորական արժէքի գաղափարը չափազանց անտեսուեցան։ Ըսենք միանգամ ընդ միշտ, փակելու համար պատմութեան այս էջը եւ աշխատելու այն մոլեգին կորովամտութեամբ որ յատուկ է աչքերը բացուած մարդոց»։

Վերջացնելէ առաջ, վարչապետը ակնարկեց ուրիշ միջազգային տագնապի մը.— «Ատենէ մը ի վեր յամառ զրոյցներ կը շրջին նոր ընդհարումի մը մասին։ Դաշնակիցները հասարակաց կենսական շահ մը ունին Եւրոպայի միւս բոլոր երկիրներուն հետ,— խուսափիլ Գերմանիոյ գերակայութենէն։ Ուստի բոլոր միւս երկիրներու անկախութեան համար է որ այսօր կը կռուին մեր զինուորները Սոմի եւ Էնի վրայ։ Չկայ ժողովուրդ մը որուն հետ Ֆրանսա չկարենայ խաղաղօրէն կարգադրել շահերու անհամաձայնութիւնները։ Ես ըսի հրապարակաւ, եւ կը կրկնեմ. Ֆրանսա կը մաղթէ որ կարգադրուին այդ հարցերը, վերաշինելով Եւրոպա մը որուն մէջ ապահովուին իւրաքանչիւր ժողովուրդի անկախութիւնը եւ բարօրութիւնը։ Թող հասկնան Ֆրանսայի ճակատամարտին եղերերգութեան հանդիսատեսները, եւ թող շուտ հասկնան, որովհետեւ ահագին է վտանգը, իսկ իրենց ժամանակը չափուած։ Գալով մեզի, մենք աւելի քան երբեք վստահութիւն ունինք մեր զէնքերուն վրայ»։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ Իրաքի կառավարութիւնն ալ խիստ միջոցներ ձեռք առաւ զինուորական արշաւանքի եւ «հինգերորդ գունդ»ի դէմ։ Ոստիկանութիւնը իրաւունք ունի հետապնդելու կասկածելի օտարականները։ Նամակները եւ թերթերը պիտի քննուին։ Օտարականներուն արգիլուած է բնակիլ կարգ մը շրջաններու մէջ։

65 ՏԱՐԵԿԱՆԷՆ վեր գործաւորներու աշխատանքի պայմաններու մասին հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ, յունիս 6ին։

ՆԻՍԻ մէջ ձերբակալուեցաւ Լուի Շարլ Հիւկէ, որ կը փնտռուէր 1938 յունուարէն ի վեր, ինչպէս եւ իրբեւ դասալիք։ Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ թէ ինք սպաննած է երկու հակաֆաշական Իտալացիներ, Ռոզէլլի եղբայրները, որոնք թերթ մը կը հրատարակէին Փարիզի մէջ։

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՑ դաշնակցային խորհուրդը որոշեց քաղաքային իշխանութենէն զինուորական իշխանութեան փոխանցել ապահովութեան վերաբերեալ քրէական յանցանքները։ Մահապատիժ պիտի գործադրուի լրտեսութեան համար։

Իտալիոյ խորհրդաւոր շարժումները

»»» . «««

Քաղաքական աշխարհին ուշադրութիւնը կեդրոնացած կը մնայ Իտալիոյ վրայ, մանաւանդ որ Մուսոլինի կը շարունակէ լռութիւն պահել։ Վերջին լուրի մը համաձայն, Իտալիոյ Առաջնորդը իր պատմական ճառը պիտի խօսի վաղը, երկուշաբթի։ Այդ ճառին սպասուեցաւ մայիս 24ին, յետոյ 28ին, յետոյ յունիս 2ին եւ վերջապէս յունիս 5ին, բայց Մուսոլինի կը շարունակէ քար լռութիւն պահել։

Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան չեն վերջին լուրերը։ Հռոմէն կը հեռագրեն թէ ֆաշական կուսակցութեան անդամները հրաման ստացան հագնիլ իրենց համազգեստները եւ Վենեցիա հրապարակը երթալ, լսելու համար Մուսոլինիի կարեւոր յայտարարութիւնը։ Այս յայտարարութեան օրը եւ ժամը պիտի ծանուցուին աւելի վերջը։

Ուրիշ նշանակալից լուր մը, ամերիկեան աղբիւրէ.— Իտալական շոգենաւային ընկերութեանց նաւերը հրաման ստացած են անմիջապէս չէզոք նաւահանգիստներ երթալ։ Այս միջոցին կարգ մը իտալական նաւեր կը գտնուին ամերիկեան ջուրերուն մէջ։

Մարաջախտ Պոնօ, անդրծովեայ ցամաքային ուժերու ընդհ. քննիչը, յունիս 9էն սկսեալ (այսօր) պիտի ստանձնէ Իտալիոյ հարաւային բանակին հրամանատարութիւնը։

Աղեքսանդրիոյ մէջ վար դրուեցաւ իտալական շոգենաւ մը, որ բամպակ բեռցած էր։

Սուր բանավէճ մը ծագած է իտալական եւ ամերիկեան թերթերու միջեւ։ Պ. Կայտա, Մուսոլինիի թարգմանը, նախագահ Րուզվէլթի ազդարարութեանց առթիւ դիտել կուտայ թէ Մ. Նահանգները իրաւունք չունին խառնուելու Եւրոպայի գործերուն, համաձայն Մընրոյի վարդապետութեան։ Եթէ խառնուին, այն ատեն Եւրոպան ալ իրաւունք պիտի ունենայ միջամտելու Ամերիկայի գործերուն։ Ամերիկեան թերթերը կը ծաղրեն այս անուղղակի սպառնալիքը, ազդարարելով թէ «քանի որ Մ. Նահանգները օրէ օր աւելի բացորոշապէս կը յայտնեն իրենց կամքը օգնելու Դաշնակիցներուն, այս կարգի տղայական սպառնալիքները չեն որ պիտի կասեցնեն զիրենք»։

*** «Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հռոմի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Ֆրանսայի դահլիճին վերակազմութեան եւ հանրապետութեան նախագահին կողմէ Պ. Լավալի շնորհուած ունկնդրութեան։ «Ավվընիրէ» թերթը, որ սերտ կապեր ունի Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան հետ, հարց կուտայ թէ «Պ. Տալատիէ քաշուա՞ծ է իր հակիտալական մեղքը եւ թէ Լավալ պահեստի չի՞ մնար, ուրիշ անակնկալի մը համար, երբ կացութիւնը աւելի հասուն հանգամանք ստանայ»։

*** Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը հերքէ այն լուրերը թէ Ֆրանսացի սպաներ «բռնութիւն, նոյնիսկ ոճիր գործած են Իտալացիներու հանդէպ, ճակատամարտի խառնակութեան մէջ»։

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ
ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՄԵՐ ՏՈՒՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կրակ ինկած է աշխարհի մէջ. Հրդեհը աւեր կը գործէ երկրէ երկիր եւ ժողովուրդներ մէկ օրէն միւսը, մէկ ժամէն միւսը նոյնիսկ կը դառնան անզատ, գերի, գաղթական :

... Ու այսօր, այս ամիսներուն կամ տարիներուն վերջապէս, նորէն մեր ժողովուրդը կը գտնուի ճակատագրական դէպքերու եւ կացութիւններու առջեւ :

Նոր, փոխուած, թերեւս անճանաչելի դարձած աշխարհի մը եւ աննախընթաց պայմաններու առջեւ: Դէպքերո՞ւն պիտի սպասենք, որ գան ճշդելու մեր ընելիքը, գծելու եւ պարտադրելու մեր ուղեգիծը, թէ մենք ալ, ինչպէս ամէն ժողովուրդ, պարտաւոր ենք բան մը ընել մեր կողմէ, պատրաստ գտնուելու եւ դէպքերուն, անակնկալներուն ու պատահականութեանց ընդ առաջ կարենալ երթալու համար, որքան կարելի է:

Ժողովուրդ մը որ ցրուած է աշխարհէ աշխարհ եւ ենթակայ ամէն վտանգի ու պատահականութեան, չի կրնար անտարբեր մնալ. չի կրնար մանաւանդ անգլուխ ու անկազմակերպ մնալ: Հայ մամուլը լի է նման խորհրդածութիւններով եւ այսօր աւելի, քան երբէք, կը շեշտուի պէտքը կազմակերպութեան եւ ընդհանուր, համազգայնական մարմնի մը կազմութեան: Կայ ներդաշնակութիւն կազմակերպուած հոսանքներու միջեւ, բացառութեամբ անհատական կամ խմբական մէկ քանի խուլոտ ձայներու. կայ համերաշխութիւն գաղութէ գաղութ, առնուազն փոխադարձ հանդուրժողութիւն: Ու այս բոլորին հետ՝ հարկադրող պայմաններ մեր տանին մասին մտածելու, մեր ներքին ու արտաքին կեանքին ու գոյութեան հարցերուն շուրջ խորհրդածելու եւ խորհրդակցելու համար :

Ամբողջ քսան տարի վիճեցանք եւ ջուր ծեծեցինք. չկրցանք իրարու քով գալ խաղաղութեան տարիներուն, չնկատեցինք անհրաժեշտ, թէեւ գիտէինք թէ կազմակերպուած ազգ մը միշտ աւելի բարձր է, աւելի հզօր, աւելի ապահով քան անկազմակերպ ազգ մը:

Գիտէինք, բայց չկրցանք գործադրել մեր գիտցածը:

Անցան խաղաղութեան տարիները. եկան տագնապալի տարիները, ու մենք մնացինք դարձեալ բաժան ու պայքարի մէջ՝ ներքին ճակատներու վրայ :

Ու ահա պատերազմը, իր բոլոր ձեւերովը եւ հաւանական ու պատահական բոլոր արհաւիրքներովը: Կացութիւն մը՝ որ կրնայ ճակատագրական ըլլալ այսօր կամ վաղը :

Կա՞յ այս երեք վիճակներէն դատ չորրորդ մը, անոր սպասելու եւ ապա կազմակերպուելու համար. իրարու քով գալու եւ խորհրդակցելու համար եւ սեղանի մը շուրջ նստեցնելու բովանդակ հայութիւնը կերպով մը ներկայացնելու իրաւասու մարմին մը, յանուն հայութեան խօսելու, խորհելու, պատասխանելու, պահանջելու եւ վերջապէս պատասխանատուութիւն ստանձնելու համար :

Առենն է որ անդրադառնանք, թող ըլլայ ուշ, որովհետեւ, յիշենք անգամ մըն ալ, որ անկազմակերպ ազգ մը ամբոխ է ու բազմութիւն միայն, եւ կրնայ շուտով քշուիլ դէպքերէն ու աշխարհի բոլոր հովերէն ու հոսանքներէն:

Երկիրներ կը կործանին, ժողովուրդներու ճակատագիրը կը փշրուի, բայց կայ այն հաւատքը թէ աշխարհ աւեր ու աւերակ պիտի չմնայ միշտ. պիտի հնչէ ազատութեան, վերականգնումի եւ վերաշինութեան ժամը :

Կայ, ունինք այս հաւատքը, բայց ունինք նաեւ այն համոզումը, թէ կ'օգտուին կամ կրնան օգտուիլ միայն անոնք, որոնք կազմակերպուած են ու առողջ ներքնապէս, հաշտ ու յստակ ծրագիրներով, տագնապի օրերուն՝ նուազագոյն վնասով դուրս գալու եւ խաղաղ օրերուն առաւելագոյն օգուտով կարենալ ապրելու համար, մենք մեզի եւ մեր տան մէջ :

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐի)

×

Ի՞նչ պէտք է չընել

Ներկայ վտանգաւոր եւ ծանր օրերուն, աւելորդ պիտի չըլլայ կրկնել դարձեալ, որ հայ ժողովուրդի վիճակը ամէնէն ծանրն է, տրուած ըլլալով անոր ցրուած վիճակը :

Իւրաքանչիւր Հայ ընդհանրապէս, իսկ մեր քաղաքական կուսակցութիւնները մասնաւորապէս, պարտականութիւն ունին լուրջ ուշադրութիւն դարձնելու այս ծանր կացութեան վրայ, ըստ այնմ շարժելու լեզու եւ գրիչ :

Այսօր մեր ժողովուրդի կէսը կ'ապրի արտասահման, դաշնակից կամ հովանաւորեալ երկիրներուն մէջ գրեթէ ամբողջութեամբ, իսկ մնացեալ մասը հայրենի հողին վրայ, ենթակայ Խորհրդ. Միութեան, որ այժմ քաղաքականօրէն հակառակորդ մըն է դաշնակից պետութիւններուն եւ կրնայ վաղն ալ թշնամի ըլլալ:

Հասկնալի է ինքնին, որ այս կացութիւնը թէ նեղացուցիչ է հայ ժողովուրդին համար եւ թէ մանաւանդ վտանգաւոր: Այս պատճառով ալ որ եւ է անքաէբ խօսք կամ շարժում կը դարձնէ մեզ կասկածելի թէ մէկ եւ թէ միւս կողմին համար :

Այնքան իսկ բաւական է, որ մենք մեզի պարտադրենք ծայրայեղ զգուշաւորութիւն :

Ու այս զգուշաւորութիւնն ոչ միայն կռուող կողմերու մասին խօսելու եւ գրելու առեն, այլ նաեւ մեր ներքին վէճերու առեն մասնաւորապէս :

Մոռնալու չենք բնաւ, որ մեր ներքին վէճերու առեն կիրքի ազդեցութեան տակ դուրս տրուած անհիմն վերագրումները կամ զրպարտութիւնները աւելի ծանրակշիռ վկայութիւններ են քան օտար հեռագրական գործակալութեանց հաղորդած չինծու վերագրումները, եւ աւելի արժէքաւոր, քանի որ ներսէն կու գան :

Պիտի յիշենք միշտ որ այսպիսի առեն, օտար պետութիւնները չորս աչքով կը հետեւին ինչպէս ուրիշներու, նոյն պէս ալ մեր ամէնէն աննշան խօսքերուն եւ գործերուն :

Այսպիսի առեն մեր այս կամ այն հոսանքին հրապարակաւ վերագրել անհիմն միտումներ եւ քաղաքական նպատակներ, կը նշանակէ դրդել այս կամ այն պետութիւնը մեր ժողովուրդի ամբողջութեան դէմ :

Մեզի այնպէս կը թուի թէ հայ ժողովուրդը նախ ինքն իր մէջ պէտք է գայ որոշ հասկացողութեան՝ զուսպ պահելու ինքզինքը եւ ոչ թէ քարոզ կարդալու հայանուն բոլշեւիկներուն, այլ աշխատի փաստական ձեւով եւ ձեռքի տակէ հերքել անոնց զրպարտութիւնները ուր որ պէտք է :

Ու ասիկա, հաւատացած ենք, յաջողութեամբ գլուխ կուգայ, եթէ հայ ժողովուրդի մնացեալ բոլոր հոսանքները դադրեցնեն իրենց վէճերը եւ ի մի հաւաքուին համահայկական հեղինակաւոր մարմնոյ մը հսկողութեան տակ :

Պատմութեան այսօրուան հրամայականն է այս, որուն պէտք է անսանք: Այլապէս, կը մնանք պատասխանատու մեզի հաւնելիք հաւանական չարիքներուն համար պատմութեան առջեւ :

(Խմբագրական՝ ԱՍՊԱՐԷԶի)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Նորէն թուղթի մասին

Թուղթը եւ բանաստեղծները. — 1914 — 18ի պատերազմի ընթացքին, Պոլսոյ մէջ, թուղթի սովկալի տագնապ կար :

Գործածուած թուղթերը, թերթ ու գիրք, մանաւանդ հայերէն, թղթաքսակ չըլլուած էին ու մտած, առօք փառօք, Բիւզանդիոնի պատկառելի նպարավաճառատուններէն ներս :

Զափազանց սուղ էր չգործածուած թուղթը: Այդ շրջանին Կառվարենցն ու ես՝ ունէինք ներշնչումի առատութիւն եւ թուղթի սակաւութիւն: Բանաստեղծութիւն կը գրէինք թերթերու լուսանցքներուն վրայ: Ոմանք մեր «թուղթը պակաս» վիճակը տեսնելով, կ'ըսէին.

— Ֆէրնան Կրէկ բանաստեղծը՝ անգիծ եւ լուսաւոր թուղթի վրայ միայն կրնայ բանահիւսել :

— Փոլ Ֆոր՝ բանաստեղծներու իշխանը, միայն վարդագոյն թուղթ կը գործածէ քերթուած մը գրելու համար :

— Մորիս Ռոսթան բանաստեղծը եթէ հոտաւէտ թուղթ չունենայ իր տրամադրութեան տակ՝ տող մը բան չի կրնար քերթել :

— Քոռրատօ Կովոնի բանաստեղծը եթէ պծագրութեան մեծատարած թուղթ չունենայ իր առջեւ՝ անկարելի է որ կարենայ տուն մը բանաստեղծութիւն գրել :

Ու մենք, Կառվարենցն ու ես, կ'աղաղակէինք զթասրտութեամբ.

— Խե՜ղճ Ֆէրնան Կրէկ, դժբա՜խտ Փոլ Ֆոր, թշուառ Մորիս Ռոսթան, թշուառական Քոռրատօ Կովոնի, հիմա դուք զրկուած էք բանաստեղծութիւն գրելու աստուածային հաճոյքէն: Մինչդեռ մենք կը շարունակենք քերթել նոյնիսկ ծխախոտի թուղթին վրայ :

Ծխախոտի թուղթին մէկ էջին վրայ Կառվարենց կրնար երկու հնչեակ գրել: Այդքան տեղի մէջ կարելի էր Խայեամէն ութ քառեակ ընդօրինակել կամ երկվեցեակ մը հաիքայի: Թուղթի պակասը կարգ մը գրողներու համար օգտակար է: Կը սորվին կարճ գրել: Յիշենք նշանաւոր խօսքը. «Ժամանակ չունենալուս համար երկար գրեցի»:

Այն օրերուն, թուղթ ճարելու համար մտածեցինք նոր միջոց մը: Բեռայի Շիտակէն մէյ մը վեր կ'ելլէինք ու մէյ մը վար կ'իջնէինք եւ կը հաւաքէինք շարժանկարի յայտագիրները: Վերջապէս ուր որ թուղթ տեսնէինք, քնար ի ձեռին, կը յարձակէինք վրան, քերթուած մը գրելու համար: Զինադադարէն վերջ՝ թուղթերը սկսան յարձակիլ մեր վրայ :

Եթէ բանաստեղծութիւնը թուղթով կ'ապրի, թուղթն ալ բանաստեղծութիւնով կ'ապրի: Հիմա թուղթի եւ բանաստեղծութեան տագնապ կայ: Հայ փաքիր եւ հրաշագործ բանաստեղծներուն տրուած է ողջ պահել բանահիւսութիւնը, եւ անով ցեղին շունչը, պատառ մը դեղնած թուղթի վրայ :

Թուղթը եւ իր սպառումը. — Եթէ երկրի մը բնակչութեան կէսը բանաստեղծ դառնայ (այդպէս չէ՞ արդէն), եւ թուղթ գործածէ՝ նորէն թուղթը չի հատնիր: Իսկ երբ կառավարութիւնները, քաղաքական վերիվայրումներու ժամանակ, լոյս կ'ընծայեն ճերմակ, դեղին, կապոյտ, սեւ գրքեր՝ այն ժամանակ թուղթը կը սպառի :

Թուղթը եւ հայ գրող մը.— Տասը տարի առաջ — երբ այնքան աժան էր թուղթը — հայ գրող մը (զտարիւն անկուտի) կ'ունենայ թուղթի պէտք՝ վիպակ մը գրելու համար: Գրպանը ունի հազիւ քանի մը սու: Ու պէտք ունի, անպատճառ քանի մը հարիւր էջ թուղթի պէտք ունի: Ի՞նչ ընել: Կը գտնէ հնարք մը: Կը մտնէ հասարակաց տեղէ մը ներս եւ այնտեղ կախուած բարակ թուղթերէն, միջակ բառարանի մը հաստութեամբ, կը գրպանէ: Դուրս ելլելով կը վճարէ հինգ սուն: Ու մեծապէս հանգստացած եւ ուրախ՝ կը փութայ գրել իր վիպակը այդ նրբենի թուղթերուն վրայ :

Եթէ հեղինակը Հայ չըլլար՝ այդ մետաքսաշուք թղթիկներուն վրայ վէպ գրելը կ'ըլլար նորաձեւութիւն:

Թուղթը եւ մարդիկ. — Կա՞յ մէկը որ թուղթի հետ գործ չունենայ կամ թուղթի վրայ գործ չունենայ: Եթէ կայ [illegible] մէկը, այդ անպիտան արարածն ալ առնուազն գործ ունի ... ինքնութեան թուղթի հետ :

Նորէն թուղթը ու իր տագնապը.— Որքան ալ թուղթը սպառի՝ դարձեալ կարելի է, պէտք եղած քանակութեամբ, թուղթ գտնել, ազգերով ծանուցանելու համար մարդկային խղճմտանքին մահը :

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Զինուորներուն համար

Վէզէլիզէն Պ. Ս. Սիլեան 200 ֆր. կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու :

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՈՒՐԻՇ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*** Հրացանի բռնուեցաւ գերման լրտես մը, Ֆրից Էրլէր, որ մահուան դատապարտուած էր ապրիլ 28ին: Իր մեղսակիցը եւ սիրուհին, Քարմէն Մորի (լրագրող), որ նոյնպէս մահուան դատապարտուած էր, հանրապետութեան նախագահէն ներում ստացաւ միայն մահապատիժի համար :

*** Մարսէյլէն մեզի կը գրեն թէ վերջին օդարշաւին առեն Նաւահանգիստի հայ բնակիչներէն վիրաւորուած են երկու հոգի: Քաղաքին մէջ ալ ջրամբար մը պայթած ըլլալով, ջուրերը քշած տարած են քանի մը հայ ընտանիքներու տախտակէ հիւղակները եւ կահ կարասիները :

*** Լոնտոնի թերթերուն հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն Գերմանիոյ Սեւ Անտառի շրջանը վերածուած է ընդարձակ հիւանդանոցի մը, ուր վիրաւորներ կը հասնին ամէն օր: Բոլոր դպրոցները, պանդոկները եւ ուրիշ յարմար շէնքեր կը ծառայեն իբրեւ դարմանատուն: Հարիւրաւոր կառախումբեր վիրաւորներ կը փոխադրեն :

*** Պոստոյի տարեկան տօնավաճառը, որ պիտի բացուէր յունիսին, ջնջուեցաւ, որովհետեւ զինուորական իշխանութիւնը գրաւած է շէնքերը :

** Անգլիոյ թագաւորը եւ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը հեռագիրներ փոխանակեցին, Տէօնքէրքի պարպումին յաջողութեան առթիւ: Ճորճ Զ. իր հեռագրով ջերմապէս կը գովէր անգլեւֆրանսական բանակին քաջութիւնը, կարգապահութիւնը եւ զէնքի եղբայրութիւնը :

*** Անգլիական կառավարութիւնը կարգ մը սահմանափակումներ եւս հաստատեց, զարկ տալու համար պատերազմի ճարտարագործութեան: Այսպէս, աւելի քան 30 տր. հարիւր պիտի կրճատուի հանդերձեղէնի, կարասիներու, դանակեղէնի, մարգական իրերու, խաղալիկներու, օծանելիքներու, անօթեղէններու եւ ապակեղէններու արտադրութիւնը: Միւս կողմէ ծրագիր մը մշակուած է, երկու օրը անգամ մը հաց բաժնելու համար: Այս ծրագիրը արդէն գործադրուած է կարգ մը շրջաններու մէջ եւ արդիւնքը յաջող կը համարուի :

*** Մայիսի ընթացքին 101 համայնավարներ ձերբակալուած եւ արգելափակման կայաններ փոխադրուած են, համաձայն ներքին նախարարութեան վերջին տեղեկագրին:

*** Ամերիկեան Կարմիր Խաչը 7 միլիոն տոլար հաւաքած է մինչեւ հիմա, պատերազմի զոհերուն համար, մեծ մասը 2—5 տոլարներով:

*** Անգլիոյ մէջ բանուորներու եւ գործատէրերու կոմիտէ մը յանձնարարեց աշխատանքի նախարարութեան ոչ գործադուլ, ոչ ալ գործարանի փակում արտօնել պատերազմի ընթացքին :

*** Մաժինոյի գծի մասին հետեւեալ բացատրութիւնները կը հրատարակէ «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը, նկատի առնելով անոր «բացասական դերը ներկայ պատերազմին մէջ»:

— « Երբեմն կը հարցնեն, — ինչի՞ ծառայեցին այն ահագին ծախքերը այս հզօր պարիսպին համար, քանի որ թշնամին չյարձակեցաւ անոր վրայ : Այս հարցումը լուսաբանութեան մը կը կարօտի: Ի՞նչ կը պահանջէինք մենք մեր Մաժինոյի գիծէն,— պաշտպանել մեր այն նահանգները որ ուղղակի կապուած են գերմանական հողին հետ: Ան լաւ կատարեց այս դերը, քանի որ թշնամին եա կեցաւ որ եւ է ձեռնարկէ: Ցաւալին այն չէ որ այս գիծը շինուեցաւ, այլ այն որ չերկարաձգուեցաւ մինչեւ պելժիական սահմանագլուխին եռեւը, գոնէ մինչեւ Մէզիէռ: Մեր երկիրը ծայր ստաիճան զիմացկուն վահան մը ունէր, որ սակայն կը ծածկէր մեր հողին մէկ մասը միայն: Պէքռնէ ամբակառոյց զանգուածներ երբ չունին պաշտպաններ, անկենդան ժայռեր են : 1916ին, Վէրտէօնի ամրութեանց ամէնէն հզօրը, Տուօմոնի բերդը գրաւուեցաւ գերման պահակախումբի մը կողմէ, որովհետեւ քանի մը ամիս առաջ հանած տարած էին պահակազօրքը, եւ, տագնապի տենդին մէջ, նոր հասած հրամանատարութիւնը ծանօթ չըլլալով կացութեան, չէր խորհած վերագրաւել զայն: Ներկայ կացութեան մէջ Մաժինոյի գիծը կարեւոր դեր մը կը կատարէ: Ան ազդու պաշտպանութիւն մը կ'ապահովէ մեր բանակներու աջ թեւին՝ Ապլէվիլէն Մոնմէտի: Անոր շնորհիւ ընդարձակ ճակատի մը վրայ կը խնայուին առաջին գծի եւ պահեստի ուժեր: Հետեւաբար պէտք է նկատել թէ գծին կառուցումը կը համապատասխանէ իրական պէտքերու»:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ հաւաքումը պիտի սկսի յունիս 10էն սկսեալ : Այս առթիւ առեւտրական նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն բոլոր տանտէրները պարտաւոր են երկու ամաններ պահել, մէկը միայն օրաթերթերու յատկացուած: Մասնաւորապէս կը յանձնարարուի թիթեղէ ամաններ չգործածել: Միւս անպէտ թուղթերն ալ, նոյնիսկ եթէ աղտոտ ըլլան, պէտք չէ նետել, այլ պահել երկրորդ ամանին մէջ: Բոլորը պիտի ծախուին համաձայն մասնաւոր հրամանագրին:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցան երկու աշխատաւորներ, էքս ան Փրովանսի մէջ, մերժած ըլլալով համակերպիլ պարտաւորիչ աշխատանքի օրէնքին :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ռումանական դեսպան նշանակուեցաւ Պ. Կաֆէնկօ, նախորդ արտաքին նախարարը :

Ֆրանսայի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ Գերմանները հետզհետէ նոր ուժեր կը թափեն ռազմաղաշտին վրայ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, այսօր եռապատիկ աւելի թշնամի զօրաբաժիններ կը գտնուին առաջին գծին վրայ քան ճակատամարտին առաջին օրը: Մօտաւորապէս 40 զօրաբաժին կը հաշուեն գերմանական բանակը, ամբողջ ճակատին վրայ:

« Փըթի Փարիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը պարզելով կացութիւնը, նորէն կը բացատրէ թէ «կարելի է որ հող լքուի: Բայց հողը արժէք չունի, բաղդատելով թշնամիին մաշումին հետ: Ի՞նչ փոյթ թէ քաղաքներ որոնք այնքան վնասուած էին նախորդ պատերազմին մէջ, կլանուած են ներկայ դժոխային պայքարին մէջ: Անոնք իբրեւ յենակէտ պիտի ծառայեն: Դարձեալ կարեւորութիւն չունի թէ ուրիշ քաղաքներ, նոյնիսկ ամէնէն կարեւորներէն, որոնք խնայուած էին 1914 — 1918ին, այսօր - վաղը կը գտնուին թնդանօթին բերանը: Այս ամբողջական պատերազմին մէջ, պէտք չէ մոռնալ, որ եւ է քաղաք ապահով չէ, որքան ալ հեռու գտնուի ճակատէն: Կարեւորը վերջին քառորդ ժամուն դիմանալն է: Եւ մենք պիտի դիմանանք»:

Յօղուածագիրը յետոյ նկարագրելով բուն ճակատամարտը, 180 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ, Սոմի գետաբերանէն մինչեւ Շըմէն տէ Տամ, կը գրէ.— Թշնամին ասպարէզ նետած է 2000 հրասայլ եւ 40 զօրաբաժին, կը նշանակէ աւելի քան 7 քիլոմեթրի պողպատեայ պարիսպ մը, հարիւրական [illegible]

[illegible]

հանդիպին ուրիշ յենակէտներու: Այս բոլոր կէտերէն մեր հրետաձիգները կրակ կը բանան, մինչ օդանաւերը տեղ տեղ ռումբեր կ'արձակեն, իրենք ալ թնդանօթ արձակելով: Այսպէս խորտակուած են բազմաթիւ հրասայլեր :

*** Ուրբաթ առտու ժամը 5.10ին ահազանգը հնչեց Փարիզի մէջ, տեւելով կէս ժամ: Հակօդային թնդանօթները կրակ չբացին եւ որ եւ է դէպք չպատահեցաւ: Այս ահազանգը հնչած էր անոր համար որ մօտ 200 գերման օդանաւեր անցած էին ֆրանսական գիծերէն, բայց փոխանակ Փարիզ գալու, չուած էին տարբեր ուղղութեամբ: Նոյն օրը ահազանգը հնչեց կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ, տեւելով աւելի քան երեք ժամ: Նիւթական վնասներ պատահեցան, բայց կը կարծուի թէ մարդկային կորուստ չկայ :

*** Կատաղի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ անգլիական եւ գերմանական օդանաւերու միջեւ: Անգլիական օդանաւերը շարունակեցին հարուածել զինուորական նշանակէտներ, պատերազմի դաշտին վրայ: Առջի օր Անգլիոյ վրայ կատարուած օդարշաւի հետեւանքով ահազանգը հնչեց 11 նահանգներու մէջ:

*** Մանուկները Փարիզի շրջանէն հեռացնելու համար թիւրիմացութիւններ ծագած ըլլալով, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդուին.— Կառավարութիւնը պատրաստ է դիւրացնելու միայն 14 տարեկանէն վար մանուկներու եւ յղի կիներու մեկնումը: Զրի տոմսակ կրնայ տրուիլ միայն հետեւ- [illegible]

Տէր եւ Տիկին Վաղինակ Քէօսէեան եւ զաւակները (Շավիլ), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Քէօսէեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Մարիցա Անդրէասեան եւ զաւակները (Նիս), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Տէտօեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Բանիկեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՔԷՕՍԷԵԱՆի
(Պարտիզակցի)

դառնաղէտ մահը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 10 յունիս, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Շավիլի Ս. Լուսաւորիչ Մատրան մէջ, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ թերթերը կը գրեն թէ երեք տարի բանտարկութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուած է ծագումով թրքուհի մը (թրքահպատակ), Սիպէլ Արեւեան, [illegible]